

ONDERZOEK
NAAR INTERVENTIES
OP HET GEBIED VAN
CYBERPESTEN
IN CAPELLE AAN DEN IJSSEL

Kim Rietkerken

VOORWOORD

Dit onderzoeksrapport heb ik opgesteld in en bij de gemeente Capelle aan den IJssel.

Een moment van trots en vreugde over het uiteindelijke resultaat. Een moment van dankbaarheid dat ik de kans heb gekregen om hier mijn opleiding na vier jaar te kunnen afronden en dat ik een bijdrage heb mogen leveren aan de uitvoering van het veiligheidsbeleid.

Ik had de tijd, kreeg de mogelijkheid en bezat de motivatie dit onderzoek uit te voeren.

Bij de uitvoering van dit onderzoeksrapport verkeerde ik in de gelukkige omstandigheid dat ik aanzienlijke feedback en begeleiding kreeg wanneer nodig, van (student)collega's en begeleiders van zowel gemeente Capelle aan den IJssel als de Haagse Hogeschool. Ik ben iedereen dankbaar die zijn tijd heeft gegeven om mij hun ideeën kenbaar te maken, in het bijzonder Fenna van Marle, mijn afstudeerbegeleidster vanuit de Haagse Hogeschool en Frank van Boven, mijn begeleider bij gemeente Capelle aan den IJssel. De (student)collega's weten wel wie ik bedoel, bedankt voor alle uren die jullie geïnvesteerd hebben om mij te kunnen helpen.

Als laatste wil ik graag de drie middelbare scholen bedanken die mee hebben gewerkt aan mijn onderzoek. Hun medewerking en openheid hebben ervoor gezorgd dat ik mijn onderzoek uit kon voeren. Het gaf me een goed gevoel dat deze scholen ook het belang in zien van mijn onderzoek.

Veel leesplezier gewenst!

Kim Rietkerken
Capelle aan den IJssel, 16 mei 2014

INHOUDSOPGAVE

1.	Samenvatting	8
2.	Inleiding	10
2.1	Aanleiding	10
2.2	Vraagstelling	11
2.2.1	Centrale vraagstelling	11
2.2.2	Deelvragen	11
2.3	Afbakening	11
2.4	Leeswijzer	11
3.	Cyberpesten	12
3.1	Definitie van Cyberpesten	12
3.2	Traditioneel pesten versus cyberpesten	13
3.3	Omvang van cyberpesten (in Capelle aan den IJssel)	14
3.4	Jongeren en elektronische middelen	14
3.5	Dader, slachtoffer en bystanders	14
3.5.1	Dader 15	
3.5.2	Slachtoffer	15
3.5.3	Bystanders	15
4.	Bewezen interventies	16
4.1	Wat is een bewezen interventie?	16
4.2	Hoe is gezocht naar bewezen interventies?	17
4.3	Gevonden bewezen interventies	18
4.3.1	KiVa-programma	18
4.3.2	PRIMA-methode	18
4.4	Gevonden bewezen interventies en vervulling van gestelde eisen	19
5.	Methodologie	20
5.1	Methodologie	20
5.1.1	Kwalitatieve methode	20
5.1.2	Kwantitatieve methode	21
5.2	Validiteit	23
5.3	Betrouwbaarheid	24
5.4	Hiaten24	
6.	Resultaten en analyses	25
6.1	Toetsing op haalbaarheid	25
6.2	Gesprek over cyberpesten met leerlingenraad	26
6.3	Gebruik van elektronische middelen door respondenten	27
6.4	Cyberpesten	31
6.4.1	Slachtoffer	31
6.4.2	Dader 32	
6.4.3	Bystander	33
6.5	Huidige acties	35
6.6	Bewezen interventies	36
6.7	Overige bevindingen	37
7.	Conclusies	42
7.1	Welke bewezen interventies zijn er bekend?	42
7.2	Wat maakt een interventie haalbaar?	42
7.3	Wat is de omvang van cyberpesten in Capelle aan den IJssel?	43
7.4	Welke bewezen interventies op het gebied van cyberpesten zijn haalbaar op scholen in Capelle aan den IJssel waar gepest wordt?	43
8.	Aanbevelingen	44
	Literatuur	45
Bijlage 1:	Acties die voorkomen bij cyberpesten	50
Bijlage 2:	Interview protocol	51
Bijlage 3:	Interview Directrice Comenius College Cyberpesten	53
Bijlage 4:	Overleg Leerlingenraad Comenius College Cyberpesten	56
Bijlage 5:	Interview Teamleider onderbouw IJssel College	58
Bijlage 6:	Interview Vestigingsleider onderbouw Accent College	61
Bijlage 7:	Enquête, Cyberpesten in Capelle aan den IJssel	63
Bijlage 8:	Interviews inhoudelijk gecategoriseerd	79
Bijlage 9:	Aantal personen per school per leeftijd en sekse	81

Dit onderzoeksrapport is geschreven in het kader van het afstuderen aan de Haagse Hogeschool te Den Haag. In dit onderzoeksrapport is een studie gedaan naar de hoofdvraag:

‘Welke bewezen interventies op het gebied van cyberpesten zijn haalbaar op scholen in Capelle aan den IJssel waar gepest wordt?’

Pesten is een probleem dat al jaren bestaat. Naast het traditionele pesten worden kinderen ook gecyberpest. Deze nieuwe vorm van pesten is het gevolg van toename in gebruik van elektronische middelen. Één actie van één of meerdere personen zou al voor ernstige gevolgen kunnen zorgen. Het hoeft niet herhaald te worden om iemand schade toe te brengen. Cyberpesten staat hoog op de agenda als relevant maatschappelijk probleem (Dullaert & Dekker, 2013). Een inventarisatie van cyberpesten is ook een doelstelling uit het Integraal Veiligheidsbeleid 3 (IVB 3) van Capelle aan den IJssel.

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag is uitgezocht welke interventies er bestaan om cyberpesten tegen te gaan, voor welke interventies wetenschappelijk bewijs geleverd is voor de effectiviteit, wat een interventie haalbaar maakt voor middelbare scholen in Capelle aan den IJssel en wat de omvang is van cyberpesten in Capelle aan den IJssel.

De onderzoeksresultaten zijn tot stand gekomen door zowel literatuuronderzoek als veldonderzoek te doen. Het KiVa-programma en de PRIMA-methode zijn twee interventies die gevonden zijn in de literatuur en waarvan uit onderzoek is gebleken dat deze goede resultaten boeken (KiVa-programma, 2013; VeiligheidNL, 2013). Op basis van verder literatuuronderzoek zijn vooraf een aantal eisen opgesteld aan de hand waarvan de effectiviteit van interventies is vastgesteld. Zo moest het cyberpesten na toepassen van een interventie op school gereduceerd zijn, op minimaal twintig verschillende scholen plaats hebben gevonden en gericht geweest zijn op de groep (Tankink, 2013; Vrollink & Dehue, 2013). Daarnaast moest het aantal pestklachten na uitvoering van de interventie gereduceerd zijn met minimaal twintig procent (Tankink, 2013). Op deze manier is de kwaliteit van de interventie hoog genoeg om ook in Capelle aan den IJssel na uitvoering van de interventie een afname in cyberpesten te realiseren. De gevonden interventies zijn alleen nog niet uitgevoerd op het VMBO en niet specifiek gericht op het cyberpesten; hier zullen dus aanpassingen voor moeten worden gedaan.

Interviews zijn afgenomen met schoolvertegenwoordigers van de drie scholen in Capelle aan den IJssel welke Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs (VMBO) aanbieden. In de interviews is gevraagd of een interventie haalbaar is voor een school aan de hand van een aantal criteria. Zo moest de interventie passen in het benoemde jaarplan, de lestijd en het juridisch vastgestelde kader. Daarnaast zijn enquêtes afgenomen om te inventariseren of er sprake is van cyberpesten in Capelle aan den IJssel. Deze enquêtes zijn afgenomen onder jongeren van twaalf tot en met veertien jaar van de VMBO-scholen in Capelle aan den IJssel.

De geïnterviewde schoolvertegenwoordigers gaven allen aan het meest te voelen voor de uitvoering van de PRIMA-methode, omdat deze langer duurt en schoolvertegenwoordigers daarom het idee hebben dat deze meer zal blijven hangen bij de desbetreffende leerlingen. Op de vraag of de interventie ook haalbaar is op de middelbare scholen werd door één schoolvertegenwoordiger gereageerd met het antwoord dat eventueel een combinatie gemaakt kan worden met de maatschappelijke stage of gymles zodat de interventie minder extra uren kost.

Door het afnemen van enquêtes onder 122 leerlingen van twaalf tot en met veertien jaar van het VMBO is gebleken dat het cyberpesten voorkomt onder één op de zeven jongeren van twaalf tot en met veertien jaar in Capelle aan den IJssel. Ook blijkt een aantal bevindingen uit eerder onderzoek en in literatuur gevonden overeen te komen met de ervaringen van de leerlingen in Capelle aan den IJssel. Zo zijn zowel slachtoffers als daders van cyberpesten voornamelijk meisjes.

Op basis van de resultaten kan worden geconcludeerd dat het uitvoeren van een bewezen interventie op de middelbare scholen in Capelle aan den IJssel haalbaar is onder voorwaarde dat een combinatie van methodes gemaakt wordt zodat minder extra uren hoeven worden ingezet.

*Uitvoering van
een bewezen
interventie is
haalbaar*

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding van het onderzoek beschreven. Daarnaast komen ook de vraagstelling, doelstelling, afbakeningen en de leeswijzer naar voren.

2.1 Aanleiding

Nederland behoort tot de wereldtop als het gaat om toegang tot internet en mobiele telefonie (Van der Giessen, Van der Plan en Van Oort, 2011). Om met elkaar te kunnen communiceren wordt ook steeds vaker gebruik gemaakt van internet en mobiele telefonie, ook wel elektronische communicatie genoemd (Jacobs, Goossens, Völlink en Dehue, 2013). Vooral jongeren maken er volop gebruik van. Zij staan er (soms letterlijk) mee op en gaan ermee naar bed (Frankenhuis, Van der Hagen en Smelik, 2007). Hoewel het gebruik van elektronische communicatie veel voordelen heeft, brengt het ook nadelen met zich mee. Zo is door toename van gebruik van internet en mobiele telefonie ook het pesten via deze middelen toegenomen (Pijpers, 2012). Deze nieuwe vorm van pesten wordt ook wel digitaal pesten, online pesten of cyberpesten genoemd. Cyberpesten staat hoog op de agenda als relevant maatschappelijk probleem (Dullaert & Dekker, 2013). Het is onzichtbaar en door de opkomst van sociale media komt het steeds vaker voor. Cyberpesten komt het meest voor onder laag opgeleide jongeren, van twaalf tot en met veertien jaar. In 2012 werd 16-27% van de kinderen in Nederland gecyberpest (Fekkes et al., 2012).

De veiligheid op school bepaalt in grote mate het welzijn van jonge mensen (Borgdorff, Jacobsen en Tillie, 2013). Factoren die zorgen voor onveiligheid op school zijn onder andere vandalisme, wapenbezit en pesten (Langeveld, 2011). Pesten heeft zoals hierboven benoemd een nieuwe verschijningsvorm gekregen door de komst van elektronische communicatie, in dit onderzoek wordt deze nieuwe verschijningsvorm "cyberpesten" genoemd. Omdat het cyberpesten via elektronische middelen gebeurt, speelt het zich vaak af buiten de muren van school. Dit betekent echter niet dat het op zichzelf staat of losstaat van wat er onder schooltijd gebeurt. Het tegengaan van cyberpesten is een gezamenlijke verantwoordelijkheid waarbij schooldirecties en leraren een belangrijke rol spelen (Dekker, 2013). Zo is het bijvoorbeeld wettelijk verplicht voor scholen om een veiligheidsplan te hebben (Dekker, 2013).

Bij het ontwikkelen van het veiligheidsplan worden scholen bijgestaan door de overheid (Dekker, 2013). Het hebben van een veiligheidsbeleid is ook een voorwaarde vanuit de gemeente. Een onderdeel van dit plan kan de aanpak tegen pesten zijn.

Naast samenwerking met de overheid wordt samengewerkt met de politie om de veiligheid op scholen te bevorderen. De centrale rol in de samenwerking wordt vervuld door de plaatselijke wijkagent. Tijdens een jaarlijks overleg wordt onder andere de veiligheid op school geïnventariseerd (Politie, 2013). Naast de inzet van overheid en politie is de inzet van ouders/verzorgers noodzakelijk. Zij zijn de onmisbare verbinding tussen school en leerling (ouderbetrokkenheid, 2013).

Een inventarisatie van cyberpesten in Capelle aan den IJssel is een doelstelling uit het Integraal Veiligheidsbeleid 3 (IVB 3). Dit beleid is in september 2011 bestuurlijk vastgesteld. In het IVB 3 zijn verder geen maatregelen of kaders opgenomen tegen cyberpesten. Wel is het duidelijk dat er iets moet gebeuren met cyberpesten in Capelle aan den IJssel, alleen is het nog niet duidelijk wat.

2.2 Vraagstelling

2.2.1 Centrale vraagstelling

De focus in dit onderzoek ligt op het bestuderen van bewezen interventies op het gebied van cyberpesten. Daarna wordt uitgezocht welke van deze interventies daadwerkelijk haalbaar zijn in Capelle aan den IJssel. Welke interventies hebben uitkomsten die verschil maken en ook verschil kunnen maken in Capelle aan den IJssel?

De vraagstelling van dit onderzoek luidt:

'Welke bewezen interventies op het gebied van cyberpesten zijn haalbaar op scholen in Capelle aan den IJssel waar gepest wordt?'

Om de hoofdvraag te beantwoorden is zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek verricht. Aan de hand van de volgende deelvragen is antwoord gegeven op de hoofdvraag.

¹Het begrip bewezen wordt in § 4.1 toegelicht op basis van gevonden theorie

²Het begrip haalbaar wordt in § 5.1.1 toegelicht op basis van gevonden theorie

2.2.2 Deelvragen

1. Welke bewezen interventies zijn er bekend?¹
2. Wat maakt een interventie haalbaar?²
3. Wat is de omvang van cyberpesten in Capelle aan den IJssel?

2.3 Afbakening

Het onderzoek is beperkt in tijd, van februari 2014 tot en met mei 2014. Het onderzoek richt zich op leerlingen vanaf twaalf tot en met veertien jaar op het Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs (VMBO). Het contactpersoon onderwijs binnen de gemeente Capelle aan den IJssel van de afdeling Welzijn en Educatie heeft mij in contact gebracht met de middelbare scholen binnen Capelle aan den IJssel. Dit onderzoek is verricht in Capelle aan den IJssel. De drie middelbare scholen uit Capelle aan den IJssel zijn tijdens dit onderzoek bevestigd. De scholen zijn het Comenius College, het IJssel College en het Accent College. Het aantal schoolvertegenwoordigers dat is bevestigd voor het onderzoek bedraagt vier. Één persoon van het Comenius College, twee personen van het IJssel College en één persoon van het Accent College.

2.4 Leeswijzer

Dit onderzoeksrapport bestaat uit verschillende hoofdstukken die elk van belang zijn om het uiteindelijke doel van het onderzoek te bereiken of toe te lichten.

Ter verduidelijking van het onderzoekstraject wordt, in hoofdstuk drie en vier een toelichting gegeven op het gehanteerde theoretisch kader. Het betreft hier een weergave van relevante theorie en literatuur. In hoofdstuk drie wordt de gehanteerde definitie van cyberpesten beschreven. De verschillen tussen het traditioneel- en cyberpesten geschetst en de verschillende rollen van cyberpesten worden uitgelegd. In hoofdstuk vier wordt beschreven waar een interventie aan moet voldoen, hoe gezocht is naar de interventies en welke interventies aan de hand van opgestelde criteria gevonden zijn. Een beschrijving van de opzet en gebruikte methodologie volgt in hoofdstuk vijf van het onderzoek. Ook de validiteit, betrouwbaarheid en hiaten zijn in dit hoofdstuk aangegeven. De resultaten en analyses van zowel het kwalitatieve deel als het kwantitatieve deel zijn terug te vinden in hoofdstuk zes. Ter afsluiting beschrijven hoofdstuk zeven en acht de conclusie en aanbevelingen, die volgen uit het onderzoek.

Tijdens dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van verschillende literatuur en theorie. In de eerste paragraaf zal cyberpesten worden gedefinieerd, met een uitleg van de definitie die in dit onderzoek gehanteerd wordt. Daarna zal het verschil tussen traditioneel pesten en cyberpesten worden uitgelegd. Ook zal de relatie tussen traditioneel en cyberpesten worden geschetst. In paragraaf drie wordt de omvang van cyberpesten beschreven en in paragraaf vier wordt het normen en waarden kader van jongeren ten overstaande van ouderen benoemd. Daarna wordt in paragraaf vijf onderscheid gemaakt tussen de verschillende rollen in cyberpesten. De gevonden literatuur en theorie wordt gebruikt als basis voor het zoeken naar beschikbare, bewezen en op de groep gerichte interventies die mogelijk haalbaar zijn in Capelle aan den IJssel.

3.1 Definitie van Cyberpesten

In verschillende literatuur wordt vaak direct een definitie van cyberpesten gegeven, zoals in de inleiding al benoemd (Mishna et al., 2009; De Ridder, 2012). Het behelst hier vaak uiteenlopende definities. In enkele bronnen wordt cyberpesten ook wel gezien als een onderdeel van traditioneel pesten (Lee, 2013; Hemphill et al., 2012).

Een definitie van cyberpesten die in dit onderzoek als voorbeeld gegeven wordt is uit het artikel van Jacobs et al. (2013, p. 13):

“Langdurig en herhaaldelijk agressieve en intentionele acties van een of meerdere personen tegen een nagenoeg machteloos slachtoffer, waarbij gebruik gemaakt wordt van elektronische middelen.”

In deze definitie wordt gebruik gemaakt van het woord ‘herhaaldelijk’. In het artikel van Jacobs et al. (2013, p. 14) staat hierover ook het volgende:

“Sommige onderzoekers stellen bijvoorbeeld dat ‘herhaaldelijke acties’ geen voorwaarde is voor cyberpesten.”

Hier sluit de onderzoeker van deze studie zich bij aan. Één actie zou al voor ernstige gevolgen kunnen zorgen, het hoeft dus niet herhaald te worden om iemand schade toe te brengen. Een ander aspect waar de meningen over verdeeld zijn in de literatuur is de machtsongelijkheid die zou spelen bij cyberpesten. De machtsongelijkheid speelt niet altijd een rol in het cyberpesten, omdat het anoniem kan (Jacobs et al., 2013). Daarentegen wordt weer gezegd dat er wel sprake is van machtsongelijkheid bij cyberpesten, omdat de dader van cyberpesten wellicht beter met het internet overweg kan (Dehue, Bolman, Völlink, 2008).

Op basis van benoemde definitie en argumenten is in omliggend kader een eigen definitie van cyberpesten geformuleerd. Hierin wordt onder andere aangegeven dat een actie niet herhaald hoeft te worden om iemand schade toe te brengen. Ook hoeft er niet altijd sprake te zijn van machtsongelijkheid.

Schadelijke acties al dan niet intentioneel van een of meerdere personen tegen een mogelijk machteloos slachtoffer, waarbij gebruik gemaakt wordt van elektronische middelen.

Naast verschillende definities worden ook verschillende termen gebruikt. Zoals aangegeven in de inleiding wordt deze nieuwe vorm van pesten ook wel digitaal pesten, online pesten of cyberpesten genoemd (Dullaert & Dekker, 2013). Voor de duidelijkheid zal in dit onderzoeksrapport gebruik gemaakt worden van de term cyberpesten.

Ook zijn er diverse acties die voor komen bij cyberpesten. Het is belangrijk om duidelijkheid te hebben over diverse acties die voor komen bij cyberpesten, om op deze manier bijpassende interventies te kunnen kiezen. De acties die in dit onderzoek gehanteerd worden komen uit het onderzoek van Baas (2010) en worden door kinderen zelf genoemd. Bedreigen, schelden, hacken en een valse naam gebruiken staan hierbij boven aan (Baas, 2010).³ Naast deze zijn er nog een aantal andere aspecten die kenmerkend zijn voor cyberpesten en hierbij ook verschil maken tussen het traditionele pesten en cyberpesten. Deze worden in de volgende paragraaf besproken.

³Zie bijlage 1 voor de complete tabel met uitingvormen van cyberpesten

3.2 Traditioneel pesten versus cyberpesten

Vaak begint een artikel of document over cyberpesten met de vermelding dat er weinig bekend is over het fenomeen (Mishna et al., 2009; Baas, 2010; Hemphill et al., 2012), zeker in tegenstelling tot het zogenoemde traditionele pesten (Baas, 2010). In de loop der jaren is er veel onderzoek gedaan op het gebied van cyberpesten, ook in vergelijking met het traditioneel pesten (Baas, 2010). Bamber Delver is één van de oprichters van de Nationale Academie voor Media en Maatschappij en houdt zich als trendwatcher bezig met het waarnemen en bekend maken van trends, onder andere op het gebied van jeugd en media. Ook bekijkt hij wat de effecten hiervan zijn op de maatschappij (Bosch & Visser, 2012). Bovenstaand voorbeeld illustreert dat (cyber)pesten een issue is wat steeds belangrijker wordt. Op de website van het Nederlands Jeugd Instituut (2013) wordt de volgende definitie van (traditioneel) pesten gegeven:

“Pesten is een stelselmatige vorm van agressie waarbij één of meer personen proberen een andere persoon fysiek, verbaal of psychologisch schade toe te brengen. Bij pesten is de macht ongelijk verdeeld.”

Het belangrijkste verschil tussen beide begrippen is dat er bij cyberpesten gebruik wordt gemaakt van elektronische middelen (Jacobs et al., 2013). Daarnaast is het belangrijk om het cyberpesten apart te zien van het traditionele pesten. Bij zowel traditioneel pesten als cyberpesten heeft de dader niet altijd de intentie om iemand pijn te doen. Wat op internet begint als een grapje kan vervolgens wel sneller escaleren in cyberpesten omdat het internet voor iedereen bereikbaar is. Dit wordt ook wel het Cockpit effect genoemd (Jacobs et al., 2013). Cyberpesten kan, in tegenstelling tot het traditionele pesten op afstand plaats vinden.

Ondanks dat de intentie om iemand pijn te doen niet altijd aanwezig is, heeft cyberpesten wel meer impact dan traditioneel pesten (Baas, 2010). Dat het meer impact heeft komt doordat het aantal bystanders groter kan zijn. Één beschamende video op YouTube kan mondiaal door miljoenen bezoekers bekeken worden (Baas, 2010). Ook door de anonimiteit wordt gezorgd dat het cyberpesten voor de dader

‘veiliger’ is dan traditioneel pesten omdat de identiteit moeilijker kan worden achterhaald, dit kan ook van invloed zijn op de impact voor het slachtoffer (Wagteveld, 2013).

Slachtoffers hebben na ervaringen met cyberpesten onder andere veel last van verdriet, angst, en zelfs concentratieproblemen op school. Ook stress en depressiviteit kunnen gevolgen zijn (Mishna et al., 2009; Tankink, 2013; Baas, 2010). Daarnaast hebben slachtoffers meer gedachten over zelfmoord en plegen ook eerder zelfmoord dan kinderen die niet gecyberpest zijn (De Ridder, 2012). Als gevolg van de angst zwijgen veel kinderen tegenover anderen over de cyberpesterijen (Baas, 2010). In eerder onderzoek naar pesten op internet en het psychosociale welbevinden van jongeren door Vermulst et al. (2006), wordt aangegeven dat cyberpesten vaak gebeurt uit verveling en als spannende invulling van vrije tijd. De oorzaak kan ook zijn dat een dader frustratie heeft door bijvoorbeeld problemen thuis. Of er kan sprake zijn van ergernis en dat de dader daarom de ander wil treiteren en dwars zitten (Vermulst et al., 2006).

Ongeacht het feit dat cyberpesten en traditioneel pesten op veel punten van elkaar verschillen, kan cyberpesten wel worden gezien als verlengstuk van de traditionele variant. Daarnaast is het opvallend dat vaak het slachtoffer van traditioneel pesten dader is van cyberpesten (Tankink, 2013). Uit onderzoek komt ook naar voren dat vaker meisjes dan jongens slachtoffer zijn van cyberpesten. Ook gebeurt het cyberpesten vaker onder lager opgeleiden en op de leeftijd van twaalf tot en met veertien jaar (Jacobs et al., 2013).

3.3 Omvang van cyberpesten (in Capelle aan den IJssel)

Ondanks de toename in onderzoek is er nog weinig zicht op de lokale omvang van (cyber)pesten. Geschat wordt dat één op de tien tot één op de vier leerlingen per klas te maken krijgen met (cyber)pesten gedurende hun schoolcarrière (Centrum Jeugd en Gezin parkstad Limburg, 2013). Een risicofactor die meespeelt bij de omvang van cyberpesten is dat jongeren steeds meer online zijn (Baas, 2010). Baas (2010) geeft in zijn onderzoek hierbij als voorbeeld aan dat in de nieuwe generatie 46% van de jongeren tussen de elf en zestien jaar per maand online een nieuwe vriendschap sluit.

Recentelijk is een enquête gehouden in Capelle aan den IJssel onder ouders/verzorgers van kinderen tot achttien jaar. Aan hen is gevraagd of zij het idee hebben dat hun kind(eren) gepest word(en) via sociale media. Vrijwel alle ouders/verzorgers gaven hierin aan dat zij het idee hebben dat hun kind niet gepest wordt via deze weg. Enkele ouders/verzorgers denken dat dit wel gebeurt en enkele ouders/verzorgers weten het niet (Nordeman & Lohuis, 2013).

Steeds meer online

3.4 Jongeren en elektronische middelen

Zoals eerder benoemd geeft Baas (2010) aan dat jongeren steeds meer online zijn. Dit zorgt ervoor dat zij veel handiger en sneller zijn met elektronische middelen dan volwassenen (Frankenhuis, Van der Hagen en Smelik, 2007). Frankenhuis et al. (2007) stellen zichzelf de vraag of ouders/verzorgers en leraren zich terecht zorgen maken over het gebruik door jongeren van deze elektronische middelen. Hierover wordt in onderzoek door Vleuten (2007) geconstateerd dat ouderen zich over het algemeen meer ergeren aan bepaalde dingen. Ouderen hechten meer belang aan “normen en waarden” dan jongeren. Normen worden gezien als richtlijnen hoe sociaal wenselijk met elkaar wordt omgegaan. Waarden zijn de zaken die waardevol gevonden worden door iemand of door een groep mensen (Nusa, 2013). Zo accepteren jongeren bepaalde zaken meer en zoeken vaker de randen van de wet op. Verondersteld wordt dat dit bij het volwassen worden hoort (Vleuten, 2007). Het is belangrijk hier rekening mee te houden wanneer gekeken wordt naar (cyber)pesten. Ook hebben jongeren in vergelijking met ouderen ten aanzien van het normen en waarden kader een andere opvatting over wat (cyber)pesten is. Veel jongeren vinden pesten grappig en het wordt stoer gevonden om de grens hier in op te zoeken (Demmers, 2012). Door de enquêtes in te laten vullen door een aantal personen gelijk aan de respondentengroep (leerlingen van twaalf tot en met veertien jaar van het VMBO) en hen hierna te controleren door het stellen van vragen over de ingevulde enquête, is geprobeerd deze bevinding in de enquêtes te ondervangen.

3.5 Dader, slachtoffer en bystanders

Het is niet makkelijk om een definitie te geven van de verschillende rollen bij cyberpesten. Toch worden in de literatuur kenmerken gegeven voor daders, slachtoffers en bystanders. Naast daders en slachtoffers van pesten spelen ook bystanders een belangrijke rol. Uit literatuur komt naar voren dat structureel pestgedrag alleen kan voortbestaan indien bystanders dit toelaten. Een interventie kan dus alleen succesvol zijn als ook aandacht wordt besteed aan de rol van bystander (Kennisnet, 2014).

Hieronder zal per rol besproken worden welke kenmerken het meest uit de literatuur naar voren komen. De enquête die voorgelegd is aan leerlingen van verschillende middelbare scholen is samengesteld op basis van deze literatuur. De informatie uit de literatuur heeft handvatten gegeven om vragen te bedenken en een bepaalde opbouw te hanteren. Op deze manier is de laatste deelvraag beantwoord. Tevens zijn de rollen gebruikt bij het bestuderen van een bewezen interventie. Het is belangrijk om aan alle drie de rollen aandacht te besteden bij de gevonden interventies.

3.5.1 Dader

In eerder onderzoek is aangetoond dat meisjes minder vaak traditioneel pesten en de voorkeur geven aan indirecte pesten. Daarom zijn voornamelijk meisjes dader van cyberpesten (Mishna et al., 2009; Tankink, 2013; Baas, 2010).

Zowel mannelijke als vrouwelijke respondenten in het onderzoek van Baas (2010) en Tankink (2013) geven aan dat de daders vaak ook afkomstig zijn van dezelfde school of ongeveer dezelfde leeftijd hebben als slachtoffers. Ook zouden daders een slechte emotionele band hebben met de ouder/verzorger (Mishna et al., 2009; Jacobs et al., 2013). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat daders vaak dominant en narcistisch zijn, instabieler en vaak depressieve symptomen hebben (Jacobs et al., 2013). Ook is impulsiviteit kenmerkend voor een dader van cyberpesten (Vandebosch et al., 2006). Uit de literatuur komt duidelijk naar voren dat de kans om betrapt te worden een grote bijdrage levert aan het niet pesten (De Ridder, 2012). Hier is in de enquête een vraag over opgenomen om te kunnen bekijken of dit in Capelle aan den IJssel ook zo is.

3.5.2 Slachtoffer

Onvermogen om te verdedigen staat bij het slachtoffer centraal (Mishna et al., 2009). Vandebosch et al. (2006) geven aan dat meisjes vaker slachtoffer zijn van cyberpesten. Dit heeft wellicht te maken met de manier van vriendschappen sluiten op jonge leeftijd. In eerder gedaan onderzoek wordt aangegeven dat zowel jongens als meisjes zich op jonge leeftijd richten op vriendschappen met dezelfde sekse. Meisjes vormen daarnaast ook meer intieme vriendschappen waarbij zij meer over zichzelf en hun ideeën prijs geven. Hierdoor zijn meisjes kwetsbaarder om slachtoffer te worden van cyberpesten (Appelman, 2010). Opvallend is dat slachtoffers van traditioneel pesten vaak dader zijn van cyberpesten (Tankink, 2013). Ook hebben slachtoffers vaker moeite met het leggen van sociale contacten, hebben ze een gebrek aan sociale vaardigheid en moeite met kleine veranderingen (Baas, 2010). Het slachtofferschap van cyberpesten wordt door Jacobs et al. (2013) onderverdeeld in passieve en agressieve slachtoffers. Zo reageren passieve slachtoffers vaak gedwee omdat ze minder dominant en narcistisch zijn dan de dader. Agressieve slachtoffers reageren daarentegen demonstratief en pesten terug. Het digitaal communiceren kan zoals eerder aangegeven anoniem. Dit biedt de ‘zwakkeren’ of wel slachtoffers van traditioneel pesten de kans om door middel van anonimiteit en (bewapent met) kennis van ICT terug te pesten (Wagteveld, 2013). Sommige reacties van passieve en agressieve slachtoffers zorgen ervoor dat het probleem alleen maar erger wordt (Jacobs et al., 2013).

3.5.3 Bystanders

Ondanks het feit dat cyberpesten via elektronische middelen gebeurt en vaak thuis plaats vindt waardoor bystanders niet fysiek aanwezig zijn, spelen zij toch een grote rol (Jacobs et al., 2013). Uit eerder onderzoek blijkt dat de helft van de ondervraagde jongeren getuige is geweest van een uitingsvorm (bedreigen, schelden, hacken) van cyberpesten (Vandebosch et al., 2006). Voor bystanders zijn drie rollen te verdelen. Bystanders kunnen; niets doen, mee pesten of het slachtoffer helpen. Een relatie met het slachtoffer en medeleven is belangrijk en leidt tot minder negatief bystander gedrag (Jacobs et al., 2013). Uitgebreid onderzoek naar de rol van bystanders heeft nog niet plaatsgevonden.

Met de gevonden resultaten en theorieën als basis, is als vervolg hierop gezocht naar wat beschikbare bewezen interventies zijn. Hoe is gezocht naar de interventies en welke interventies gevonden zijn komen hieronder ook aan bod. Hierbij is vastgehouden aan het gegeven dat de interventie ook haalbaar moet zijn voor de middelbare scholen in Capelle aan den IJssel.

4.1 Wat is een bewezen interventie?

Voordat gesproken kan worden over de mogelijke haalbaarheid van interventies is het belangrijk duidelijkheid te verschaffen over wat een bewezen interventie is.

Met bewezen interventies wordt in dit onderzoek bedoeld dat de omvang van het (cyber)pesten na het toepassen van de interventie op een school gereduceerd is. Een aantal andere voorwaarden zijn ook belangrijk voor de doeltreffendheid van een interventie en worden hieronder benoemd.

Zo is natuurlijk iedere school uniek en hierdoor anders en daarom moet iedere bewezen interventie op minimaal twintig verschillende scholen hebben plaatsgevonden (Tankink, 2013). Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat kennis van cyberpesten niet altijd leidt tot gedragsverandering (Mishna et al., 2009). Wel is uit onderzoek van Tankink (2013) gebleken dat het belangrijk is om een interventie niet alleen te richten op de school en de leerlingen (dader/slachtoffer/bystander) maar ook op de ouder/verzorger, omdat dit de doeltreffendheid bevordert. Dus zowel op het individu als op de groep. De interventie kan op deze manier zowel binnen als buiten de school voort duren (Tankink, 2013). Daarnaast moeten de pestklachten (zowel het pesten als het gepest worden) na het uitvoeren van de interventies gereduceerd zijn met minimaal twintig procent (Tankink, 2013). De bovenstaande door Tankink (2013) gestelde criterium zullen ook in dit onderzoek gehanteerd worden. Op deze manier zal de kwaliteit van de interventie hoog genoeg zijn om ook in Capelle aan den IJssel na het eventueel uitvoeren van een interventie een afname in cyberpesten te bewerkstelligen.

Het Nederlands Jeugd Instituut (2013) vindt dat een interventie gericht moet zijn op het terugdringen of het tolerabel

maken van een risico of probleem in de ontwikkeling van een jeugdige. Hierbij is het de bedoeling dat een interventie ontwikkeld wordt door een theoretisch en praktisch gefundeerde aanpak. De aanpak moet gericht zijn op de jeugdige zelf, zijn ouder/verzorger en/of zijn omgeving. Ook moet de interventie afgebakend zijn in de tijd met omschreven duur en frequentie. Aan deze eigenschappen voldoet helaas nog lang niet altijd elke ontwikkelde interventie (Vrollink & Dehue, 2013). De eigen criteria van de onderzoeker zijn (mede) hierop gebaseerd en worden daarom slechts met een aantal punten aangevuld. Met de overige criteria die zijn gesteld is ook rekening gehouden tijdens het zoeken naar bewezen, groepsaanpak interventies.

Ook is het belangrijk dat de bewijslast van de bewezen interventie hoog scoort op GRADE ('Grading of Recommendations Assessment, Development and Evaluation') (Boluyt, 2012). Dit is een nieuwe methode om de kwaliteit van het wetenschappelijk bewijs en de sterkte van de aanbevelingen in richtlijnen transparanter weer te geven. Dit houdt het volgende in (Boluyt, 2012, p. 3):

"De kwaliteit van bewijs wordt per uitkomst beoordeeld en krijgt een niveau toegekend: 'hoog', 'matig', 'laag' of 'zeer laag'. Hoge kwaliteit wil zeggen dat het geschatte effect (waarbij het gemeten effect uit de verschillende studies wordt gepoold) zeer waarschijnlijk dicht bij het werkelijke effect ligt."

GRADE is een evidencebased graderingsysteem waarbij de sterkte van het bewijs voor vooraf gekozen, relevante uitkomstmaten wordt weergegeven.

Deze definitie van GRADE kunnen we ook gebruiken voor interventies op het gebied van (cyber)pesten. Hierbij betekent het dat een interventie gericht op cyberpesten ontwikkeld moet zijn op basis van een onderzoeksmethode van hoge kwaliteit. Aan de hand van de onderstaande tabel met bij-behorende factoren is geïnventariseerd welke gradering het vooraf geschatte effect van een interventie heeft (Boluyt, 2012).

Er zijn vijf bijbehorende factoren die er voor kunnen zorgen dat de kwaliteit van het bewijs wordt verlaagd. Hieronder worden deze factoren benoemd en uitgelegd waarbij de uitleg meteen van toepassing is binnen dit onderzoek.

De eerste factor is dat er beperkingen zijn in onderzoeksopzet waardoor de kwaliteit wordt verlaagd. Alle onderdelen waaraan een onderzoeksopzet moet voldoen dienen aanwezig te zijn (Boluyt, 2012). Daarnaast kan sprake zijn van inconsistentie. Dit houdt in dat wanneer een interventie op meerdere scholen heeft plaats gevonden de interventie op dezelfde manier toegepast moet zijn. Wanneer op een school 100 leerlingen meegewerkt hebben aan een interventie, moet dit op iedere andere school waar de interventie plaats vindt ongeveer gelijk zijn (Boluyt, 2012). De volgende is indirectheid van bewijs. Dit is het geval wanneer het bewijs afwijkt van wat gevraagd is (Boluyt, 2012). Ook is imprecisie een factor waar naar gekeken wordt. Zo moet de steekproef groot genoeg zijn. Er moet een voldoende aantal leerlingen zijn waar de interventie op toegepast is (Boluyt, 2012). De grootte van de steekproef is afhankelijk van de vooraf gestelde eisen.⁴

Tabel 1 | Het graderingsysteem (Boluyt, 2012)

Niveaus van bewijs		Interventie
Wordt in onderzoek benoemd als:		
Hoog	A1	Systematisch overzicht van tenminste twee zelfstandig van elkaar uitgevoerde onderzoeken van A2-niveau
	A2	Vergelijkend, klinisch en afstandelijk onderzoek van goede kwaliteit van voldoende omvang
Matig	B	Vergelijkend onderzoek, maar niet met alle kenmerken als genoemd onder A2
Laag	C	Niet-vergelijkend onderzoek
Zeer laag	D	Mening van deskundigen

⁴De gestelde eisen worden toegelicht in § 5.3 op basis van gevonden theorie

Als laatste factor wordt gekeken naar publicatiebias. Dit betekent dat een vertekening ontstaat omdat positieve resultaten van bijvoorbeeld een interventie wel gepubliceerd zijn en de negatieve of onduidelijke resultaten niet gepubliceerd zijn (Boluyt, 2012).

4.2 Hoe is gezocht naar bewezen interventies?

Literatuur over cyberpesten uit binnen- en buitenland is geanalyseerd om een antwoord te krijgen op de vraag welke bewezen interventies bekend zijn. Hierbij zijn subthema's verkend via Google Scholar. De volgende subthema's zijn verkend: pesten, cyberpesten, interventies (cyber)pesten, onderzoek + (cyber)pesten. Daarbij zijn door de onderzoeker publicaties geraadpleegd van na 2009. Voor een breder antwoord zijn ook abstracts van eerder onderzoek geïnventariseerd op de site PubMed. Hierbij is vooral gekeken naar de methode van onderzoek. Tijdens het zoeken naar interventies is voornamelijk onderzocht of de ontwikkelde interventies bewezen zijn. Hiermee is, zoals in § 4.1 al benoemd, verkend of de omvang van het pesten na toepassen van de interventie gereduceerd is. Ook is doorgenomen of de interventie voldoende scoort volgens het GRADE graderingsysteem.

4.3 Gevonden bewezen interventies

Met de voorwaarden die zijn benoemd in § 4.1 in acht genomen, is een tweetal interventies gevonden. Wat de interventie inhoudt, wat hier mee beoogd wordt en waar het al effectief is geweest zal hieronder worden benoemd. Ook wordt inzichtelijk gemaakt welke capaciteit er nodig is om de interventie uit te voeren.

4.3.1 KiVa-programma

Het KiVa-programma is ontwikkeld aan de Universiteit van Turku, Finland en is getest als een van de beste antipestprogramma's ter wereld. De betekenis van KiVa is: leuke school zonder pesten (KiVa-programma, 2013). Uitkomsten van onderzoek naar de effectiviteit van het programma op basisscholen in Nederland zijn erg positief. Het programma is een middel tegen pesten waarbij gebruik wordt gemaakt van een schoolbrede aanpak (KiVa-programma, 2013). Over een jaar verspreid krijgen de groepen vijf tot en met acht, tien KiVa lessen. Concreet lesmateriaal zet leerlingen aan tot nadenken

over pesten en wat het voor impact heeft en betekent voor degene die gepest wordt. De lesstof omvat onder andere het aanleren van respectvol gedrag tegenover anderen en het voorkomen en oplossen van pesten (KiVa-programma, 2013).

Met behulp van dit programma verminderde het aantal traditionele pestklachten op de scholen in Nederland met meer dan vijftig procent. De daling is het sterkst bij de meest schrijvende slachtoffers. De interventie heeft plaatsgevonden op ongeveer 100 basisscholen (Veenstra, 2013). Een gelijk aantal leerlingen op iedere school heeft meegewerkt aan het onderzoek. Na dit jaar zijn de leerlingen buiten het verminderde aantal pestklachten ook positiever geworden over hun leraren (Veenstra, 2013).

Uit literatuur blijkt het KiVa-programma effectief. Het KiVa-programma is hiernaast ook geanalyseerd aan de hand van de punten en factoren uit het GRADE graderingsysteem. Het KiVa-programma is vergeleken, klinisch en afstandelijk uitgevoerd. Daarnaast heeft zoals hierboven al vernoemd het programma plaats gevonden op ongeveer 100 basisscholen in Nederland waardoor geen sprake is van inconsistentie. Bij het KiVa-programma is de steekproef hoog genoeg waardoor er geen sprake is van imprecisie. Ook wordt in het onderzoek aangegeven dat ondanks de goede resultaten verder onderzoek nodig is. Daarin moet onder andere worden gekeken hoe de methode kan worden verbeterd en waarom de aanpak soms niet aanslaat. Dit maakt dat er geen sprake is van publicatiebias. Aan deze interventie kan aan de hand van het GRADE graderingsysteem het niveau 'hoog' (A2) worden toegekend.

4.3.2 PRIMA-methode

De methode is gebaseerd op het ontwerp van de Noorse deskundige Dan Olweus. 'PRIMA' komt van PRoef-IMplementatie Antipestbeleid op basisscholen. Na de proef-implementatie is besloten om de naam PRIMA te behouden, in de zin van een PRIMA school die pesten tegen gaat (VeiligheidNL, 2013). De basisscholen waar de PRIMA-methode wordt toegepast wordt twee jaar begeleid door een gecertificeerd PRIMA-begeleider bij het in- en uitvoeren van een integrale aanpak van pesten op schoolniveau. De methode richt zich primair op leerlingen en secundair op ouders/verzorgers van leerlingen

(NJI, 2013). In de methode wordt onderscheid gemaakt in drie niveaus: school-, groeps- en individueel niveau. Bij alle niveaus staat het verminderen van pestgedrag centraal. Eerdere resultaten van onderzoek onder 49 scholen met in totaal 3557 leerlingen laten zien dat vijftig procent van de gepeste kinderen minder gepest zijn na twee schooljaren (NJI, 2013).

Ook de PRIMA-methode is aan de hand van het GRADE graderingsysteem doorgenomen. De methode is op 49 scholen gehanteerd. Dit is een lager aantal, maar voldoende leerlingen hebben meegewerkt, er is dus geen sprake van imprecisie. Daarentegen wordt bij de PRIMA-methode gesproken over een totaal van 3557 leerlingen. Het is niet te achterhalen of van iedere school een gelijk aantal leerlingen meegewerkt heeft, wat maakt dat wellicht sprake is van inconsistentie. Na twee jaar is een afname van vijftig procent behaald in het aantal pestslachtoffers. Daardoor is geen sprake van indirectheid van bewijs. De basisscholen zijn begeleid bij het in- en uitvoeren maar hebben dit zelfstandig gedaan. Naast positieve resultaten zijn er weinig tot geen negatieve of onduidelijke resultaten te vinden, dit betekent dat er wellicht sprake is van publicatiebias. Aan deze interventie kan daarom het niveau van 'matig' (B) worden toegekend.

4.4 Gevonden bewezen interventies en vervulling van gestelde eisen

Er zijn weinig interventies te vinden die aan alle in de literatuur gestelde eisen voldoen en langs de GRADE gradering gelegd kunnen worden. Zo zijn er veel aanpakken gericht op bepaalde groepen of rollen. Zoals de Agressie Regulatie Training (ART) dat zich richt op jongeren die problemen hebben met agressie (Pesten.nl, 2013). Ook bestaat er een Sta sterk training. Deze training richt zich op slachtoffers van pesten in de leeftijd acht tot twaalf jaar (Pesten.nl, 2013).

Het KiVa-programma en PRIMA-methode zijn voldoende evidencebased interventies die uit de literatuur naar voren kwamen. Daarnaast voldoen ze ook aan de overige vooraf opgestelde criteria. De interventies zijn daarin vergelijkbaar. Ze zijn gericht op zowel leerlingen, leraren als ouders/verzorgers en de interventies kunnen zowel binnen als buiten school voortduren. Ook zijn de interventies afgebakend in tijd met

omschreven duur en frequentie en is door het toepassen het (cyber)pesten gereduceerd.

De besproken interventies zijn tot nu toe alleen uitgevoerd op het reguliere basisonderwijs, voornamelijk in de leeftijd zes tot en met twaalf jaar. Het is dus de vraag of de interventies effectief zullen zijn in de leeftijd twaalf tot en met veertien jaar. Daarnaast zijn de interventies gericht op het pesten in het algemeen en niet specifiek op cyberpesten. Interventies gericht op cyberpesten specifiek bestaan wel, maar binnen deze interventies wordt geen aandacht besteed aan de diverse rollen. Een voorbeeld van een interventie die zich richt op cyberpesten is "Cyberpesten, who cares", een methode ontwikkeld door GGZ, HALT, de politie en een scholengemeenschap. Binnen deze methode staat het voorkomen van pesten via internet centraal (PPSI, 2014). Zo kan bijvoorbeeld het lespakket "Cyberpesten, who cares?" gecombineerd worden met een van de bovenstaande interventies. Van deze interventie bestaan twee versies, waarvan één voor de klas één en twee voor het voortgezet onderwijs (PPSI, 2014).

Bij de uitleg van de inhoud van interventies wordt gesproken over daders en slachtoffers en wordt geen rol gegeven aan de bystanders. Bystanders hebben ook een belangrijke rol en deze moet in een interventie niet onderschat worden; hier moet meer aandacht aan worden besteed. Ook wordt er niets gedaan met de kans om betrap te worden terwijl uit eerder onderzoek naar voren komt dat het belangrijk is om hier aandacht aan te geven. Een aanpak voornamelijk gericht op de dader kan worden toegevoegd aan een interventie om hier meer aandacht aan te besteden en de interventie te verbeteren. Hierbij kan eventueel aan de Agressie Regulatie Training (ART) worden gedacht (Pesten.nl, 2013). Bij de ART training wordt geleerd hoe een leerling zijn boosheid en/of agressie onder controle krijgt. Ook wordt geleerd hoe op een betere manier zonder het gebruik van agressie gereageerd kan worden in situaties (Pesten.nl, 2013).

Na de semigestructureerde interviews met schoolvertegenwoordigers van middelbare scholen en enquêtes onder leerlingen is duidelijk geworden welke van deze twee bewezen interventies het beste op de laagopgeleide jongeren van twaalf tot veertien jaar kan worden toegepast.

In dit hoofdstuk zal de gebruikte methodologie worden beschreven. De validiteit, betrouwbaarheid en hiaten zullen eveneens worden toegelicht.

5.1 Methodologie

De toegepaste methodiek moet ten dienste staan van het doel. Namelijk, welke bewezen interventies op het gebied van (cyber)pesten zijn haalbaar op scholen in Capelle aan den IJssel waar gepest wordt?

Om beantwoording te realiseren is gebruik gemaakt van diverse methodes. De interventies zijn gevonden door middel van literatuuronderzoek. Deze zijn terug te lezen in hoofdstuk vier. Om te kunnen bekijken wat een interventie haalbaar maakt voor een middelbare school in Capelle aan den IJssel en of er daadwerkelijk gecyberpest wordt is veldonderzoek gedaan. De kwalitatieve methode is hierbij ingezet, in de vorm van semigestructureerde interviews om de haalbaarheid te achterhalen. Om te bekijken of er sprake is van cyberpesten is de kwantitatieve vorm ingezet, leerlingen van de middelbare scholen zijn bevraagd door middel van enquêtes. Door de combinatie van methodes zijn primaire gegevens verzameld. Ook gaf dit de mogelijkheid om zo veel mogelijk leerlingen en schoolvertegenwoordigers te ondervragen en een zo breed mogelijk antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag. De resultaten en analyses hiervan zijn beschreven in hoofdstuk zes.

5.1.1 Kwalitatieve methode

Interviews hebben plaats gevonden met vier betrokken schoolvertegenwoordigers van de drie scholen met VMBO in Capelle aan den IJssel. De term schoolvertegenwoordigers wordt in dit onderzoek gebruikt en is een al omvattend woord voor de personen die ondervraagd zijn. Hieronder vallen teamleiders en directeuren. Door het houden van de interviews is nagegaan of het haalbaar is voor de middelbare scholen om een bewezen interventie uit te voeren, wat het wel of niet haalbaar maakt om een interventie uit te voeren volgens schoolvertegenwoordigers en welke aanpassingen en/of toevoegingen er eventueel gedaan kunnen worden.

Het contact met de schoolvertegenwoordigers is in eerste instantie gemaakt via email. De email adressen zijn verkregen via het contactpersoon vanuit de gemeente. Uiteindelijk is telefonisch contact geweest om met iedere schoolvertegenwoordiger een concrete datum voor het interview af te spreken.

De interviewvragen zijn opgedeeld in zes onderdelen: De inleiding, achtergrond van de geïnterviewde, cyberpesten, gebruikte interventie, toe te passen interventie en afsluitende vragen.⁵ De inleiding is gebruikt om uitleg te geven over het doel van het interview. Over cyberpesten is onder andere gevraagd of de geïnterviewde hier ooit mee te maken heeft gehad en hoe de geïnterviewde denkt over cyberpesten. Uiteindelijk zijn bij de toe te passen interventies vragen gesteld over de gevonden bewezen interventies. Hierbij lag de nadruk vooral op het begrip haalbaarheid.

Voor het begrip haalbaarheid is in dit onderzoek een aantal criteria genomen. Zo is het belangrijkste criterium dat er wel sprake moet zijn van cyberpesten op een middelbare school om een interventie uit te voeren. Wanneer sprake is van minimaal één gecyberpeste leerling onder tien respondenten is het belangrijk dat er actie wordt ondernomen op de problematiek in Capelle aan den IJssel (Centrum Jeugd en Gezin parkstad Limburg, 2013). Ook is gevraagd of er draagvlak is op de scholen om een interventie uit te kunnen voeren, of personeel bereid is om medewerking te verlenen en hoe de houding is tegenover gevonden bewezen interventies. Gevraagd is naar de middelen, zo moest de interventie financieel wel haalbaar zijn voor de middelbare school. Hierbij is ook gevraagd of de interventie past in het eerder benoemde jaarplan, de lestijd en het juridisch vastgestelde kader.

In de semigestructureerde interviews is gebruik gemaakt van een topiclijst, waarin de onderwerpen, de belangrijkste vragen en in principe ook de volgorde vast staat. Wel bestond de vrijheid om af te wijken van de vraagvolgorde als dit beter uitkwam tijdens het interview (Mertens, 2010). Twee van de drie interviews zijn individueel afgenomen, bij één interview waren twee schoolvertegenwoordigers aanwezig.

In totaal zijn er drie interviews afgenomen, er zijn namelijk drie middelbare scholen in Capelle aan den IJssel; het Comenius

College, het IJssel College en het Accent College. Deze scholen bieden onder andere VMBO aan leerlingen van twaalf tot en met veertien jaar. De interviews zijn allen afgenomen op een kantoor in de scholen, waar het interview ongestoord plaats kon vinden.

Voor het interview begon werden de geïnterviewden gevraagd of zij akkoord gingen met opname van het interview. Zij gingen hier allen mee akkoord. De interviews zijn via audio opnamen vastgelegd en er zijn aantekeningen gemaakt. Naderhand zijn de interviews uitgewerkt en inhoudelijk gecategoriseerd. De omgang met cyberpesten op school, rolverdeling jongens en meisjes, herkenning van cyberpesten in de leeftijd van twaalf tot en met veertien jaar, oplossingsrichtingen en capaciteit voor uitvoering van interventies zijn een aantal van de categorieën. Op deze manier kon de verkregen informatie daarna mee worden genomen in de enquêtes om een goede complete enquête te realiseren.

Naast het interviewen van de schoolvertegenwoordigers is met de leerlingenraad van één van de deelnemende middelbare scholen gesproken. De leerlingenraad bestaat uit acht leerlingen (twee uit elk leerjaar) een docent en de vestigingsdirecteur. Eens in de zes weken komen zij bij elkaar en spreken onder andere over actuele onderwerpen. Een gesprek met de leerlingenraad was niet van te voren gepland maar bleek uiterlijk toch erg belangrijk voor het onderzoek. Door het gesprek met de leerlingenraad is meer relevante informatie verzameld die van aanzienlijk belang bleek te zijn voor de uitkomsten van het onderzoek.

De interviews en het gesprek met de leerlingenraad zijn afgenomen tussen 10 december 2013 en 13 februari 2014. De interviews varieerde in lengte van 30 tot 65 minuten. Een verklaring voor dit verschil is dat een schoolvertegenwoordiger weinig tijd had en alleen het hoogst noodzakelijke gevraagd kon worden.

5.1.2 Kwantitatieve methode

Om te kunnen signaleren wat de omvang van cyberpesten is binnen Capelle aan den IJssel, tevens de laatste deelvraag, is gebruik gemaakt van een kwantitatieve onderzoeksmethode. Door middel van een schriftelijke enquête zijn leerlingen van twaalf tot en met veertien jaar van het VMBO bevraagd.

⁵ Het complete interview protocol is in bijlage 2 terug te vinden

De enquêtes werden klassikaal en onder leiding van een docent afgenomen. De afname begon met een korte instructie van de docent, die daarvoor een instructie kreeg van de schoolvertegenwoordiger of onderzoeker. Omdat we te maken hebben met leerlingen van twaalf tot en met veertien jaar moest worden gezorgd dat de afname niet te lang duurde, maximaal twintig minuten (Thuring, 2014). Dit is gelukt.

Het was voor de leerlingen geoorloofd om eventuele onduidelijkheden met de docent te bespreken. De toestemming voor deelname is verkregen van de leerlingen zelf en verantwoordelijken op scholen.

In het boek van Mertens (2010) wordt aangegeven dat enquête-onderzoek erg handig is wanneer veel data verwerkt moeten worden. Naast deze reden om gebruik te maken van enquêtes is er sprake van slachtoffers bij cyberpesten. Deze praten hier vaak nauwelijks over en schamen zich ervoor, waardoor ze lastig te bereiken zijn (Eimers, 2013). Ook kan een enquête anoniem worden afgenomen. Uit onderzoek blijkt dat veel meer persoonlijke details worden verteld wanneer respondenten anoniem zijn en hierdoor bovendien minder vatbaar zijn voor het geven van sociaal wenselijke antwoorden (Appelman, 2010).

De enquêtes zijn gebaseerd op criteria die gevonden zijn in de literatuur⁶ en er is gebruik gemaakt van de informatie verkregen in de semigestructureerde interviews met schoolvertegenwoordigers. In totaal omvatte de enquête 85 vragen. In tabel 2 zijn het soort vragen en de hoeveelheden ervan aangegeven.

Tabel 2 | Hoeveelheid enquête vragen en soort enquête vragen

Open/gesloten vragen	Antwoordmogelijkheden	Hoeveelheid
Gesloten vragen	Één antwoord mogelijkheid	14
Gesloten vragen	Meerdere antwoorden mogelijkheid	6
Gesloten vragen	Schaalverdeling	64
Open vragen		1

⁶De complete enquête is in bijlage 7 terug te vinden

Volgens Appelman (2010) zijn gesloten vragen gebruikelijk binnen onderzoek via enquêtes. Op deze manier is er meer overeenstemming tussen de vragen en kunnen de antwoorden ook makkelijker worden verwerkt. Een nadeel van gesloten vragen is dat de antwoorden die vooraf opgesteld zijn mogelijk niet overeen komen met de antwoorden die een respondent wil geven. Hiervoor heeft Appelman (2010) een handige manier gebruikt om dit tegen te gaan. Zij maakt gebruik van het toevoegen van de optie “Anders, namelijk...”. Daar wordt in dit onderzoek ook gebruik van gemaakt. In de enquête is de respondent bevraagd over gebeurtenissen uit dit schooljaar, vanaf september 2013. Gekozen is voor gebeurtenissen uit dit schooljaar omdat dit nog vers in het geheugen ligt.

In de enquête werden eerst algemene vragen gesteld zoals geslacht, leeftijd en geboorteplaats. Daarna volgden vragen over het gebruik van elektronische middelen om medeleerlingen te benaderen. Onder andere is gevraagd hoe vaak zij gebruik maken van elektronische middelen om medeleerlingen te benaderen. Ook is gevraagd naar de houding van de leerlingen ten opzichte van cyberpesten. Daarnaast is gevraagd of ze zelf pesten via internet of sms, of ze met internet of sms worden gepest, of ze meedoen met cyberpesten, of ze weten wie dader is, op welke wijze ze worden gepest of zelf pesten via internet of sms. In de enquête is ook een vraag toegevoegd over hoe leerlingen vinden dat de school met cyberpesten om gaat. De vragen werkten door middel van routing. Wanneer een respondent bijvoorbeeld aangaf geen slachtoffer, dader of bystander te zijn, kreeg de respondent hier verder geen vragen over. Dit in tegenstelling tot een respondent die aangaf wel een slachtoffer, dader of bystander te zijn. Op deze manier werd geprobeerd concentratie te behouden van de respondenten.

De respondenten waren leerlingen van de drie middelbare scholen in Capelle aan den IJssel. De verwachting was dat leerlingen van leerjaar één en leerjaar twee de leeftijd van twaalf tot en met veertien jaar hebben en dat de klassen die gevormd zijn evenveel meisjes als jongens hebben. Ook is gestreefd naar een gelijk aantal afnamen van enquêtes op iedere school. In totaal zijn er 150 enquêtes uitgedeeld op de drie middelbare scholen in Capelle aan den IJssel; 50 enquêtes per middelbare school. De enquêtes zijn tussen 5 februari 2014 en 5 maart 2014 afgenomen.

5.2 Validiteit

Bij de interviews die worden afgenomen kan de validiteit beïnvloed worden door onzuiverheid (vormen van vertekening) (Saunders, Lewis en Thornhill, 2008).

Er zijn twee vormen van onzuiverheid in dit onderzoek van belang; interviewer onzuiverheid en respondenten onzuiverheid. Wanneer het gedrag van de interviewer een vertekening veroorzaakt, kan interview onzuiverheid ontstaan. Dit kan zich uiten door het (non-)verbale gedrag, de intonatie of het (verkeerd) interpreteren door de interviewer. Respondenten onzuiverheid kan ontstaan wanneer de geïnterviewde van te voren een bepaald idee heeft over de interviewer. De onzuiverheid is enigszins ondervangen door een goede voorbereiding van het interview. De geïnterviewden zijn vooraf geïnformeerd over het interview en de te bespreken onderwerpen (Saunders et al., 2008).

De interviewer heeft zich gehouden aan de checklist van Saunders et al. (2008) voor semigestructureerde interviews:

- ✓ Bedank de geïnterviewde voor het willen meewerken aan het interview.
- ✓ Leg nog eens uit wat het doel van het interview is en wat het doel van het onderzoek is.
- ✓ Zorg ervoor dat de geïnterviewde duidelijk weet dat hij/zij recht heeft op vertrouwelijkheid en anonimiteit.
- ✓ Vertel dat de geïnterviewde het recht heeft om de onderzoeksresultaten in te zien en dat deze toegezonden kunnen worden wanneer het onderzoek is afgerond.
- ✓ Vraag altijd om toestemming om het interview via audio opnamen vast te leggen.

Naast interviews is in dit onderzoek gebruik gemaakt van enquêtes. Om de validiteit zoveel mogelijk te waarborgen en onduidelijkheden te kunnen ondervangen is tijdens het opstellen van de enquêtes rekening gehouden met de respondentengroep. Gedacht is aan de volgende punten:

- ✓ Gebruik is gemaakt van soortgelijke, al gepubliceerde enquêtes. Namelijk van Goberecht (2008), Tankink (2013), Blok & Vlimmeren (2007), Gampelaere (2012), Anoniem (2014), Anoniem (2011), Broothaerts (2010), Ceuleers & Remers (2006), Anoniem (2014), Neve et al. (2014), Anoniem (2014), Appelman (2010), Beuker & Wintgens (2014) en Anoniem (2014).
- ✓ Al eerder benoemd kwam in onderzoek van Vleuten (2007) naar voren dat jongeren bepaalde zaken meer accepteren. Zo hebben zij ook andere opvattingen over wat (cyber) pesten is. Dit bleek ook uit een interview met een schoolvertegenwoordiger. Dit is geprobeerd in de enquêtes te ondervangen, door een aantal personen gelijk aan de respondentengroep de enquête in te laten vullen. Namelijk leerlingen van twaalf tot en met veertien jaar van het VMBO. Hierna is met deze personen gesproken en zijn vragen gesteld over de ingevulde enquête om te controleren of zij het goed begrepen hadden, hier zijn de enquêtes daarna op aangepast.
- ✓ Rekening is gehouden met de volgorde van items omdat het een gevoelig onderwerp betreft. De verschillende rollen die aan de orde komen in de vragenlijst zijn in willekeurige volgorde afgewisseld.
- ✓ Moeilijk taakgebruik is vermeden. De enquête bevat neutrale makkelijk te begrijpen woorden.
- ✓ Wanneer gebruik gemaakt wordt van moeilijke begrippen is hier betekenis aan gegeven.
- ✓ De enquête is doorgenomen en bekritiseerd door uiteenlopende personen met uiteenlopende achtergronden.

5.3 Betrouwbaarheid

Om ervoor te zorgen dat andere onderzoekers tot hetzelfde resultaat komen wanneer een soort gelijk onderzoek wordt uitgevoerd, is geprobeerd om beïnvloeding van de onderzoeker zoveel mogelijk te voorkomen. Dit is voorkomen door van te voren voldoende kennis over het onderwerp te vergaren waarmee de nauwkeurigheid van een deel van de verkregen informatie tijdens interviews kon worden beoordeeld (Saunders et al., 2008).

Daarnaast is gebruik gemaakt van controlevragen om de betrouwbaarheid binnen de enquêtes te waarborgen. Een controlevraag wordt gesteld om na te gaan of de respondent de vragenlijst wel met voldoende aandacht invult. De vragen 13 tot en met 54 dienen ter controle van de consistentie van de gegeven antwoorden. Met behulp van deze methode zijn sociaal wenselijke antwoorden voorkomen.

De resultaten van de enquêtes zijn verwerkt in Excel. Verschillende analyses kunnen gemaakt worden binnen dit programma. In dit onderzoek zijn gebruik gemaakt van kolom figuren en staaf figuren om de resultaten duidelijk weer te kunnen geven.

5.4 Hiaten

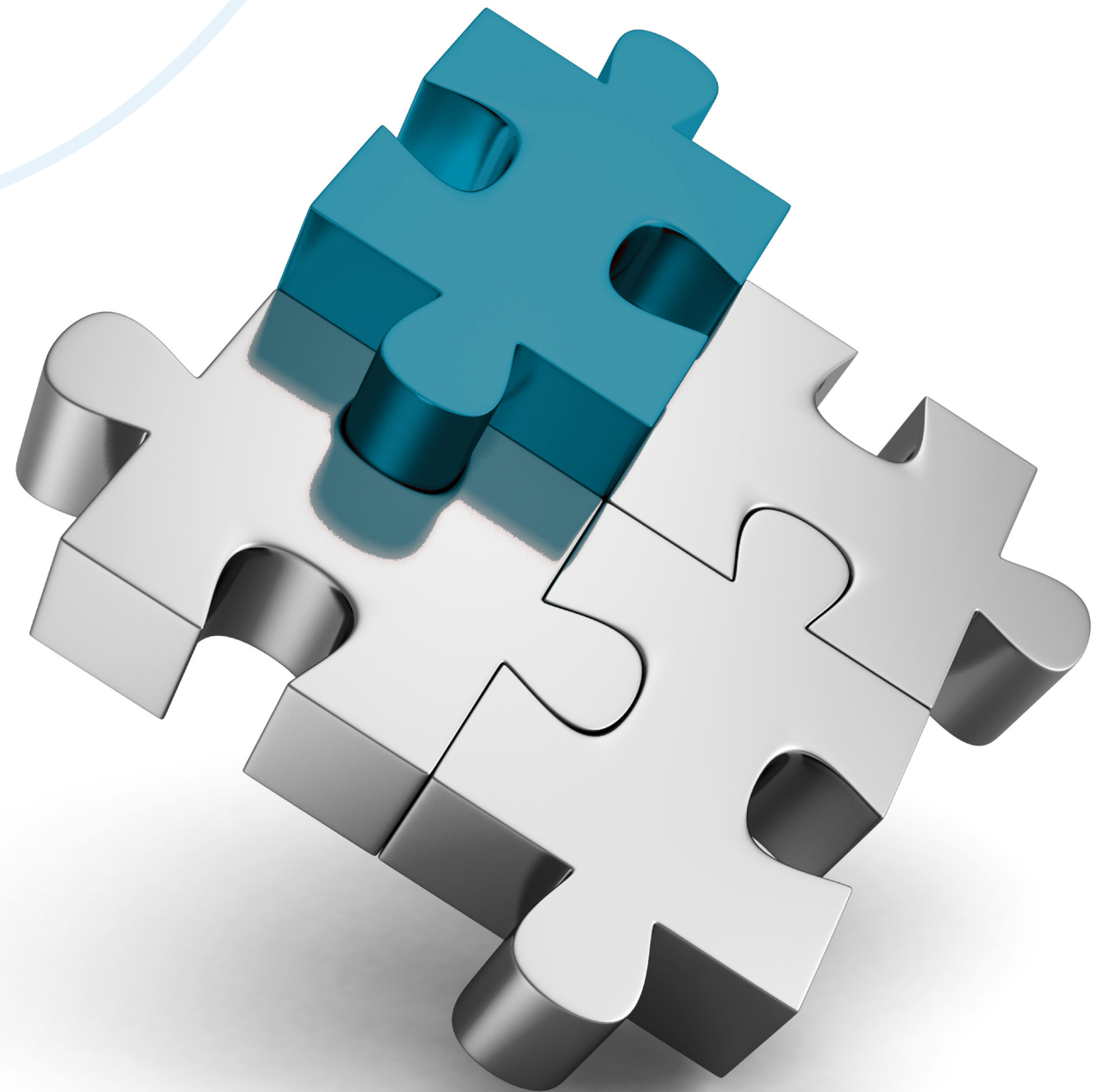
Bij elk onderzoek zijn er verschillende hiaten die de betrouwbaarheid van dit onderzoek kunnen beperken, zo ook binnen dit onderzoek.

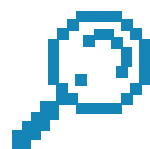
Met betrekking tot het benodigde aantal respondenten voor de enquêtes zijn er voldoende volledig ingevulde enquêtes binnen gekomen. De steekproef is groot genoeg om een puntschatting te vinden die tien procent afwijkt van de werkelijke waarde. In de literatuur is terug te vinden dat bij fracties voor een afwijking van tien procent van de werkelijke waarde, een steekproefomvang van tenminste 96 is vereist (Larsen & Marx, 1986).

Ook heeft een gesprek plaats gevonden met de leerlingenraad van één van de middelbare scholen, de leerlingenraad van deze school bestaat uit acht leerlingen. Uit dit gesprek is ook veel bruikbare informatie gehaald. De redenen om gebruik te maken van enquêtes is in § 5.1.2 besproken. Omdat

er bij cyberpesten sprake is van slachtoffers (en het gevoelig ligt om hier over te praten) zijn de enquêtes anoniem afgenomen. Dit heeft geen gevolgen gehad voor de betrouwbaarheid van de enquêtes. Omdat door de gevoeligheid ook op een subtiele manier naar de vragen toegewerkt moest worden zijn hier extra vragen voor opgenomen. Enerzijds zijn er vragen opgenomen die noodzakelijk waren voor dit onderzoek en anderzijds zijn er vragen opgenomen die nodig waren om meer vertrouwelijke informatie te verkrijgen, maar niet in direct verband staan met dit onderzoek. De vragen die geen rechtstreeks verband hebben met dit onderzoek zijn wel geanalyseerd en verwerkt, maar niet opgenomen in dit onderzoeksrapport.

*Beïnvloeding van
onderzoeker zoveel
mogelijk voorkomen*

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken en geanalyseerd. Zo komen de resultaten uit het kwalitatieve onderzoek dat gehouden is onder de schoolvertegenwoordigers aan bod. Daarnaast worden de gegevens van het kwantitatieve onderzoek beschreven, dat gehouden is onder de VMBO scholieren van twaalf tot en met veertien jaar in Capelle aan den IJssel.

6.1 Toetsing op haalbaarheid

De kwalitatieve onderzoeksmethode is toegepast in de vorm van interviews. In totaal zijn er drie semigestructureerde interviews afgenomen onder vier schoolvertegenwoordigers in Capelle aan den IJssel. Zie voor de complete interviews bijlagen drie, vijf en zes. Voor de interviews gecategoriseerd per vraag zie bijlage acht 'Interviews gecategoriseerd'. In hoofdstuk zes wordt beschreven of er draagvlak is om een bewezen interventie toe te passen. Daarnaast wordt geanalyseerd wat de houding is van de vertegenwoordigers van school tegenover cyberpesten. Ook is gevraagd of de interventie past in het jaarplan, de lestijd en het juridisch vastgestelde kader. Door het houden van interviews kan de haalbaarheid van een interventie worden achterhaald.

Op de vraag hoe de school op dit moment omgaat met cyberpesten reageerde één van de vier schoolvertegenwoordigers dat een account is aangemaakt om leerlingen te kunnen volgen op bepaalde Social Media. Een account op Facebook en Twitter worden genoemd. Door deze schoolvertegenwoordiger wordt onherkenbaar gevolgd, wanneer een leerling (of leerlingen) kwetsende dingen op Social Media plaatsen worden zij hier op gewezen. Door twee schoolvertegenwoordigers wordt aangegeven dat ook een Facebook, Twitter en Instagram account zijn aangemaakt. Zij geven wel aan dit niet bewust te hebben aangemaakt om leerlingen te kunnen volgen, zij volgen ook niet anoniem. Wel worden wanneer misbruik door leerlingen is geconstateerd, de ouders/verzorgers van betrokken leerling(en) benaderd om hier over in gesprek te gaan. Door de vierde schoolvertegenwoordiger wordt aangegeven dat op een andere vestiging medialessen gegeven worden om leerlingen bewust gebruik te laten maken van media. Deze lessen zullen waarschijnlijk volgend jaar ook

op de geënkquêteerde vestiging van start gaan. Bij het analyseren van de enquêtes zal worden nagegaan of jongeren zelf denken minder te gaan pesten wanneer de betrapkans hoger was geweest. Ook zal onder de loop worden genomen of het aantal daders, slachtoffers en bystanders verband houdt met de controle die nu al op scholen wordt uitgevoerd. Om dit in kaart te brengen zal per school worden geïnventariseerd wat er op dit moment wordt gedaan tegen pesten en hoe dit zich verhoudt tot het aantal pestgevallen.

Op de vraag of het vaker jongens of meisje zijn die pesten wordt door alle schoolvertegenwoordigers gereageerd dat zij merken dat voornamelijk meisjes pesten. Zij denken dat dit komt doordat jongens eerder geneigd zijn om het in persoon uit te vechten. Ook werd door een schoolvertegenwoordiger op deze vraag een andere opmerking gemaakt: *"Het probleem wordt door de omstanders vaak groot gemaakt. Zoals het delen van een kwetsend filmpje."* Een schoolvertegenwoordiger geeft aan dat hij net als Tankink (2013), het cyberpesten ziet als verlengstuk van traditioneel pesten. Het pesten begint vaak na school en gaat dan via Social Media de school in.

Vanuit de schoolvertegenwoordigers wordt het volgende punt uit de theorie niet herkend. Namelijk dat het cyberpesten voornamelijk voorkomt onder twaalf tot en met veertien jarige van het VMBO (Jacobs et al., 2013). Wel wordt als reactie gegeven: *"Leerlingen van lager niveau reageren vanuit primair gedrag, ik kan me voorstellen dat het op lager niveau hierdoor meer voorkomt. Dit heeft dan alleen nog steeds niets te maken met de leeftijd van een leerling."*

Alle geïnterviewde schoolvertegenwoordigers waren niet bekend met de gevonden bewezen interventies. Ook reageerde alle schoolvertegenwoordigers vrij direct na de uitleg over het KiVa-programma en de PRIMA-methode dat ze meer voelden voor het uitvoeren van de PRIMA-methode. Een opgegeven reden hiervan is: *"De PRIMA-methode is verspreid over twee jaar, dit lijkt mij op lager niveau het beste. Ik merk wanneer iets langer duurt dat er meer van blijft hangen. Als het één jaar afspeelt kan het zonde van de moeite zijn"*. Omdat al snel aangegeven wordt dat nauwelijks lestijd beschikbaar is om een interventie uit te voeren, is gesproken over mogelijke oplossingen hiervoor. Door één van de schoolvertegenwoor-

digers wordt hier actief in meegedacht. Aangegeven wordt dat wellicht het combineren van de methode met de maatschappelijke stage of gymles een idee kan zijn. Op deze manier hoeven er minder extra uren te worden ingezet. Over de combinatie van verschillende methodes is minder gesproken; omdat de schoolvertegenwoordigers hier geen weet van hebben konden zij hier weinig over zeggen.

Ook wordt aangegeven door een schoolvertegenwoordiger dat het belangrijk is dat er regels gesteld worden door ouders/verzorgers op het gebruik van een mobiele telefoon. Hier zou dus ook aandacht aan besteed moeten worden in een interventie. Hier op door gevraagd wordt door schoolvertegenwoordigers gezegd dat ouders/verzorgers voor de helft niet weten wat er allemaal gebeurt op het internet en hier ook geen verstand van hebben. Daarentegen wordt door een schoolvertegenwoordiger gezegd: *"Wanneer ouders controle uit gaan voeren op hun kind door zelf bijvoorbeeld een Facebook account aan te maken, verdwijnen deze kinderen via de achterdeur van Facebook. Ze willen niet gecontroleerd worden."* Dit maakt het probleem nog lastiger. Het is belangrijk om ouders/verzorgers mee te nemen in het verdere proces betreffende de uit te voeren interventie om zo meer duidelijkheid over hun beeld te krijgen.

De belangrijkste vraag, of er capaciteit is voor de uitvoering van een interventie op de middelbare scholen werd het gehele interview naar toe gewerkt. Hier mocht ook nog veranderd worden in keuze voor het KiVa-programma of de PRIMA-methode. Het KiVa-programma duurt één jaar waardoor de capaciteit om het uit te voeren mogelijk meer haalbaar is. De schoolvertegenwoordigers reageerde eigenlijk allen dat dit voor hen geen verschil maakte, als het maar werkt. Of de interventie uit te voeren is ligt zoals al eerder aangegeven, voornamelijk aan de lestijd die er voor vrij gemaakt moet worden. Eerder werd ook aangegeven dat er diverse oplossingsrichtingen zijn om het cyberpesten aan te pakken, zo ook het combineren van methodes, wat ook nodig is om een effectieve methode voor het middelbaar onderwijs te ontwikkelen. Wellicht is het mogelijk om een interventie in de eerste periode ook te combineren met een les die toch al gegeven wordt.

Tot slot is er nog een bijzondere opmerking gemaakt: “Wat wij volwassenen als belediging ervaren wordt door jongeren normaal gevonden, wij zien hier op deze school een verschuiving in wat van leerlingen onderling getolereerd wordt.” Dit werd ook al door Vleuten (2007) aangegeven.

6.2 Gesprek over cyberpesten met leerlingenraad

Zoals al eerder aangegeven heeft er naast de interviews met schoolvertegenwoordigers ook een gesprek met de leerling-enraad plaatsgevonden. Om privacyredenen worden geen namen genoemd. Tijdens het gesprek viel op dat de deelnemende leerlingen heel open en eerlijk waren. Vrijwel direct werd aangegeven dat onder de leerlingen drie personen ervaring hadden met cyberpesten. Één als slachtoffer, één als dader en één als bystander. De voormalige dader van cyberpesten geeft aan spijt te hebben en dit nooit meer te doen. De reden van het cyberpesten werd niet gegeven. Het slachtoffer van cyberpesten gaf uit zichzelf aan gedachtes over zelfmoord te hebben gehad. Dit is iets wat ook door De Ridder (2012) benoemd werd. Namelijk dat slachtoffers van cyberpesten meer gedachten over zelfmoord hebben en eerder zelfmoord plegen dan kinderen die niet gecyberpest zijn. De bystander van cyberpesten vertelde over een filmpje dat het internet over gegaan is waarin seksuele handelingen verricht werden door een medeleerling.

Op de vraag hoe aangekeken wordt tegen cyberpesten door de leerlingen gaf vrijwel iedereen aan dat meisjes wat voorzichtiger moesten zijn met het verspreiden van foto’s. De leerlingen denken dat meisjes foto’s verspreiden om zo bij de groep te horen en omdat ze onzeker zijn. Dit sluit aan bij de bevinding van Baas (2010). Namelijk dat slachtoffers van cyberpesten vaker moeite hebben met het leggen van sociale contacten, een gebrek hebben aan sociale vaardigheden en moeite hebben met kleine veranderingen.

Een vraag over de omvang van cyberpesten in Capelle aan den IJssel werd beantwoord met: “Het probleem is veel groter dan ouders denken.” Hier is op door gevraagd. Met veel overtuiging werd aangegeven dat ouders/verzorgers niets weten van wat er zoal speelt, omdat zij er niets over vragen. Aangegeven werd dat het aan de thuissituatie ligt hoe

ouders/verzorgers omgaan met cyberpesten. Wanneer open gesproken wordt over dit soort gevoelige onderwerpen zal een kind sneller aangeven wanneer hij/zij ge(cyber)pest wordt. Dit klopt met de uitkomsten uit de recentelijk enquête onder ouders/verzorgers van kinderen tot achttien jaar. Hierin gaven vrijwel alle ouders/verzorgers aan dat zij het idee hebben dat hun kind niet gepest wordt via deze weg (Nordeman & Lohuis 2013). Dit kan komen omdat hier niet over gesproken wordt en het dan volgens ouders/verzorgers niet gebeurt. Hier moet in verder onderzoek ook aandacht aan worden besteed.

Uiteindelijk wordt gevonden dat wanneer school meer aandacht geeft aan het onderwerp cyberpesten, door bijvoorbeeld een uurtje in de week gesprekken hier over te houden, leerlingen die gecyberpest worden dit dan eerder aan zullen geven.

6.3 Gebruik van elektronische middelen door respondenten

Om de benodigde informatie te verkrijgen is er gebruik gemaakt van schriftelijke enquêtes. De enquêtes werden klassikaal en onder leiding van een docent afgenomen. De afname begon met een korte instructie van de docent, die daarvoor een instructie kreeg van de schoolvertegenwoordiger of onderzoeker. De afname duurde ongeveer twintig minuten. Het was voor de leerlingen toegestaan om eventuele onduidelijkheden met de docent te bespreken. De toestemming voor deelname is verkregen van de jongeren zelf en van verantwoordelijken op scholen.

Een aantal vragen welke in de enquête zijn opgenomen, betreft algemene vragen en is niet direct gerelateerd aan cyberpesten, controle vragen of vragen welke niet bijdragen aan de beantwoording van de laatste deelvraag. Deze vragen worden dan ook niet opgenomen in dit onderzoeksrapport. Het gaat om de vragen 3, 13 tot en met 54, 57 tot en met 60, 63 tot en met 68 en 72 tot en met 76 van de enquête cyberpesten. Zie hiervoor ook bijlage zeven ‘Enquête, cyberpesten in Capelle aan den IJssel’.

Op de volgende pagina worden eerst de basisgegevens beschreven om zo een beeld te schetsen op welke manier en in welke mate gebruik wordt gemaakt van elektronische

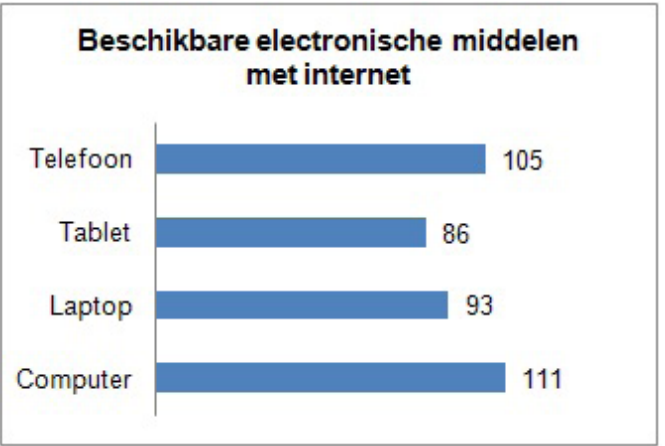
Tabel 3 | ‘Vraag één en twee’, enquête

School	Jongen	Meisje	Leeftijd			Klassen		Totaal
			12	13	14	Aantal Leerlingen	Niveau	
Comenius College	17	26	2	8	33	12	Basis-Kader	43
						10	Basis-Kader	
						21	Basis-Kader	
IJssel College	28	18	8	25	13	17	Basis-Kader	46
						10	Basis-Kader	
						19	Basis-Kader	
Accent College	22	11	6	22	5	13	Praktijk onderwijs	33
						9	Praktijk onderwijs	
						11	Praktijk onderwijs	
	67	55	16	55	51	122		122

middelen. In tabel drie is aangegeven hoeveel respondenten per school, sekse, leeftijd, klas en opleidingsniveau hebben deelgenomen aan de enquête. Dit betreft tevens de antwoorden op vraag één en twee uit de enquête.

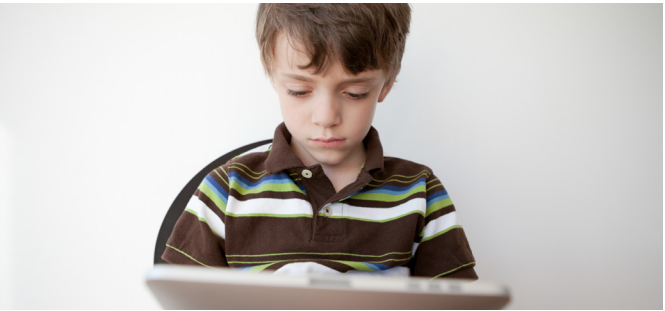
De enquête is in totaal in negen klassen afgenomen en 122 respondenten hebben de enquête ingevuld, iedere respondent heeft de enquête compleet en volledig ingevuld. Zoals aangegeven was de verwachting dat ongeveer de helft van de klassen zou bestaan uit meisjes en de andere helft uit jongens. Deze verwachting bleek niet correct te zijn. Wel waren in het totaal van de afgenomen enquêtes van de 122 respondenten 67 jongens en 55 meisjes. Het grootste deel van de respondenten had de leeftijd van 13 jaar. Daarna 14 en de minste respondenten hadden de leeftijd van 12 jaar. Dit is logisch, omdat 12 vaak de overgangsleeftijd van basisschool naar middelbare school is.

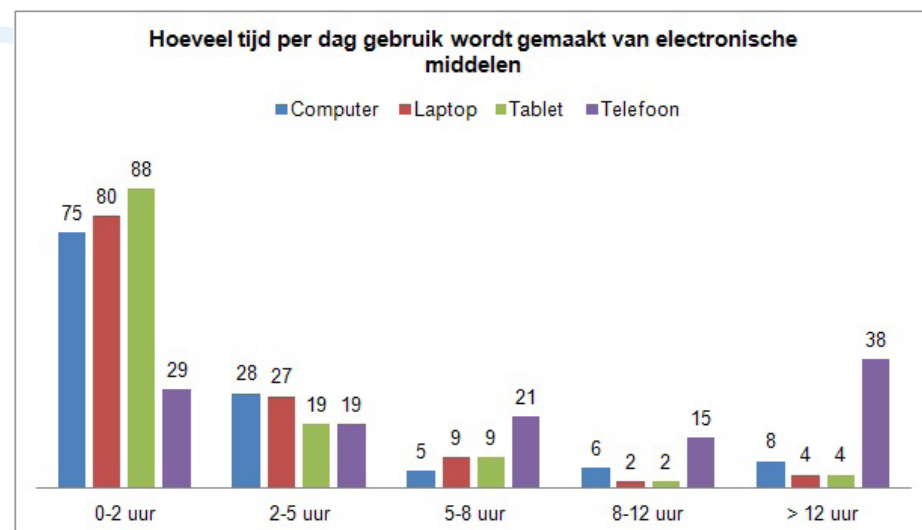
In hoofdstuk twee is te lezen dat gebruik gemaakt moet worden van elektronische middelen (met internet) om te kunnen cyberpesten (Jacobs, Goossens, Völlink en Dehue, 2013). Daarom is in de enquête ook een vraag opgenomen waaruit naar voren komt hoeveel van de 122 ondervraagde respondenten gebruik maakt van elektronische middelen waarbij zij toegang hebben tot internet. Tevens geeft deze vraag antwoord op welk elektronisch middel zij dan het meest gebruiken. Meerdere antwoorden waren hierbij mogelijk.

Figuur 1 | ‘Vraag vier’, enquête, cyberpesten

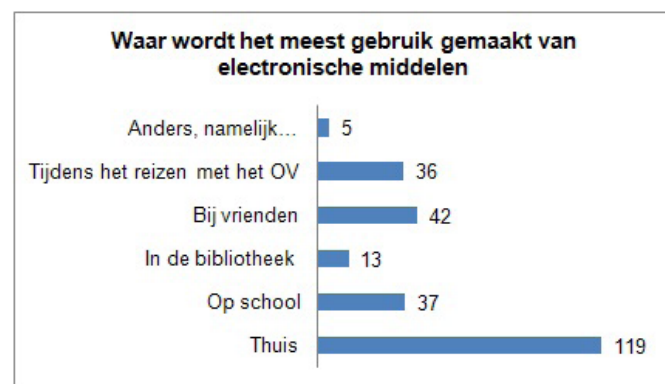
Door 111 van de 122 respondenten is ingevuld dat zij beschikken over een computer met internetverbinding en hier ook het meeste gebruik van maken. Hierna is de telefoon het meest gebruikte elektronische middel. Hoeveel tijd zij gemiddeld doorbrengen per dag achter de computer, laptop, tablet of mobiele telefoon is op de volgende pagina te zien.

Figuur 2 | 'Vraag vijf, zes, zeven en acht', enquête, cyberpesten

De meeste respondenten brengen een korte tijd met een tablet door en de meeste tijd met een telefoon. Van hen zeggen 38 van de 122 respondenten meer dan twaalf uur per dag zijn of haar telefoon te gebruiken. Met het antwoord op deze vraag wordt een bevinding van Baas (2010) bevestigd, namelijk dat jongeren steeds meer online zijn.

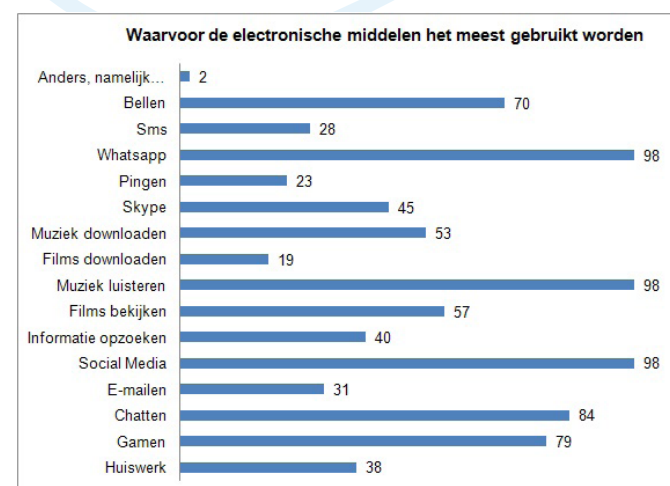

Figuur 3 | 'Vraag negen', enquête, cyberpesten

Waar ze de elektronische middelen het meest gebruiken wordt door bovenstaande figuur duidelijk, 119 respondenten geven aan voornamelijk thuis hiervan gebruik te maken. Meerdere antwoorden waren hierbij mogelijk. Door vijf respondenten is gebruik gemaakt van de optie: "Anders, namelijk...". Hier hebben vier van de vijf respondenten inge-

vuld dat zij in de vrije tijd ook gebruik maken van elektronische middelen en een respondent geeft aan ook buiten gebruik te maken van elektronische middelen.

Naast welke elektronische middelen het meest gebruikt worden, hoelang deze dan gebruikt worden en wanneer is ook bevraagd waar deze middelen dan het meest voor gebruikt worden. Meerdere antwoorden waren hierbij mogelijk. Dit is in onderstaande figuur te zien.

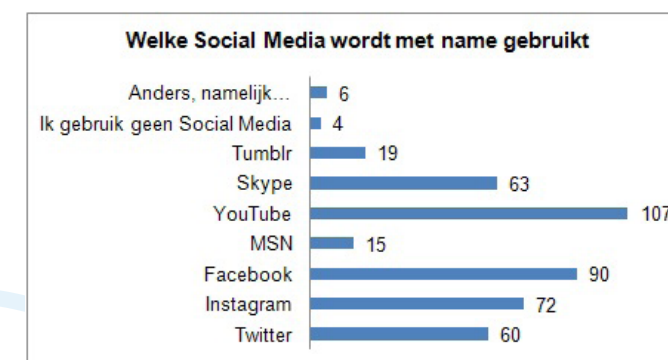

Figuur 4 | 'Vraag 10', enquête, cyberpesten

De elektronische middelen worden het meest gebruikt voor Social Media, muziek luisteren en Whatsapp. Gekeken naar de bevinding van onder andere Jacobs et al. (2013), namelijk dat jongeren om te kunnen communiceren steeds vaker gebruik

⁷ Telegram is een alternatief voor Whatsapp wat recentelijk aan populariteit heeft gewonnen door de overname van Whatsapp door Facebook en de daarmee samenhangende zorg om privacy bij gebruikers.

maken van internet en mobiele telefoon, blijkt dit ook op de middelbare scholen in Capelle aan den IJssel het geval. Om met elkaar te communiceren wordt veelvuldig gebruik gemaakt van elektronische communicatie. Twee respondenten geven aan dat zij de elektronische middelen ook gebruiken voor Telegram.⁷ De volgende vraag gaat over welke Social Media dan het meest wordt gebruikt, meerdere antwoorden waren hierbij mogelijk. Gezien de uitkomst van bovenstaand figuur is het goed dat deze vraag gesteld is om hier meer duidelijkheid over te krijgen.

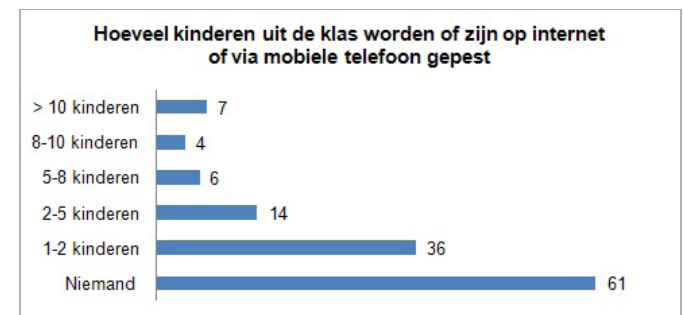

Figuur 5 | 'Vraag 11', enquête, cyberpesten

Op de vraag welke Social Media dan gebruik maken wordt door de meerderheid van de 122 respondenten YouTube aangegeven. Zes van de respondenten hebben bij de optie "Anders, namelijk..." aangegeven ook gebruik te maken van Snapchat.⁸

6.4 Cyberpesten

Nu het gebruik van elektronische middelen door de respondenten duidelijk is kan worden toegewerkt naar de beantwoording van de laatste deelvraag. De omvang van cyberpesten in Capelle aan den IJssel onder jongeren van het VMBO van twaalf tot en met veertien jaar.

Figuur 6 | 'Vraag 12', enquête, cyberpesten

Aan de respondenten is als eerste vraag gesteld hoeveel kinderen uit de klas zij denken dat gepest worden via internet of de mobiele telefoon. 61 van de 122 respondenten denken dat niemand op deze manier gepest wordt of zijn gepest. 36 respondenten denken dat 1-2 kinderen op deze manier wordt gepest. Zeven respondenten denken dat meer dan 10 kinderen uit de klas op deze manier wordt gepest. Na beantwoording van de overige vragen uit de enquête is duidelijk geworden hoeveel slachtoffers er werkelijk zijn.

Zoals in hoofdstuk drie al benoemd is, is het belangrijk om aan alle drie de rollen aandacht te besteden bij de gevonden interventies. Zowel dader, slachtoffer als bystander moeten een rol krijgen bij de uitvoering van een interventie, om het gehele probleem op een doeltreffende manier aan te pakken (Kennisnet, 2014).

Aangezien met behulp van de analyse van de resultaten verkregen uit enquêtes, de omvang van cyberpesten in Capelle aan den IJssel in kaart wordt gebracht, is het in eerste instantie van belang om te kijken naar de absolute cijfers binnen Capelle aan den IJssel. Niet alleen het aantal slachtoffers is hierbij van belang, maar ook de eerder benoemde andere rollen van dader en bystander spelen een belangrijke rol. De rollen zullen per deelparagraaf behandeld worden.

⁸ Snapchat is een programma waarmee je foto's en video's naar vrienden kunt sturen die zij maar één keer kunnen bekijken met een maximale duur van tien seconden.

6.4.1 Slachtoffer

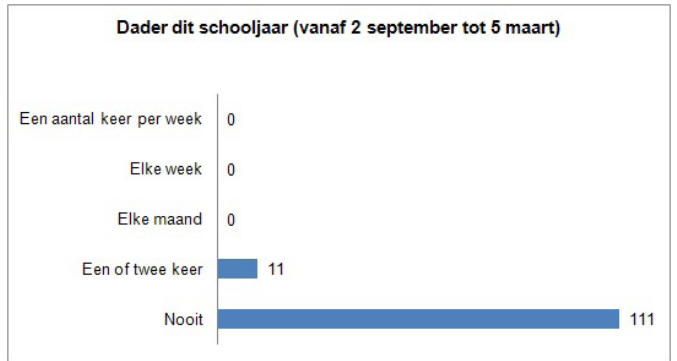
Binnen de enquêtes is op de volgende manier aandacht besteed aan het vaststellen van het aantal respondenten dat deze rol bekleedt. Wanneer door een persoon bij vraag 55 aangegeven wordt minimaal één of twee keer slachtoffer te zijn geweest van cyberpesten is er al sprake van cyberpesten. Het veiligheidsbeleid van Capelle aan den IJssel is met name bedoeld om het veiligheidsgevoel te vergroten. Om deze reden is het belangrijk om eerst te kijken naar het aantal slachtoffers van cyberpesten onder de respondenten, omdat met de mogelijke interventies wordt getracht dit aantal te verminderen. Uit de afgenomen enquêtes blijken 18 van de 122 respondenten slachtoffer te zijn (geweest) van cyberpesten in Capelle aan den IJssel. Dit komt neer op 22 procent van het totaal aantal bevraagde jongeren binnen de leeftijdscategorie van twaalf tot en met veertien op het VMBO. Dit betekent dat één op de zeven jongeren aangeeft wel eens gecyberpest te worden.

Figuur 7 | 'Vraag 55', enquête, cyberpesten

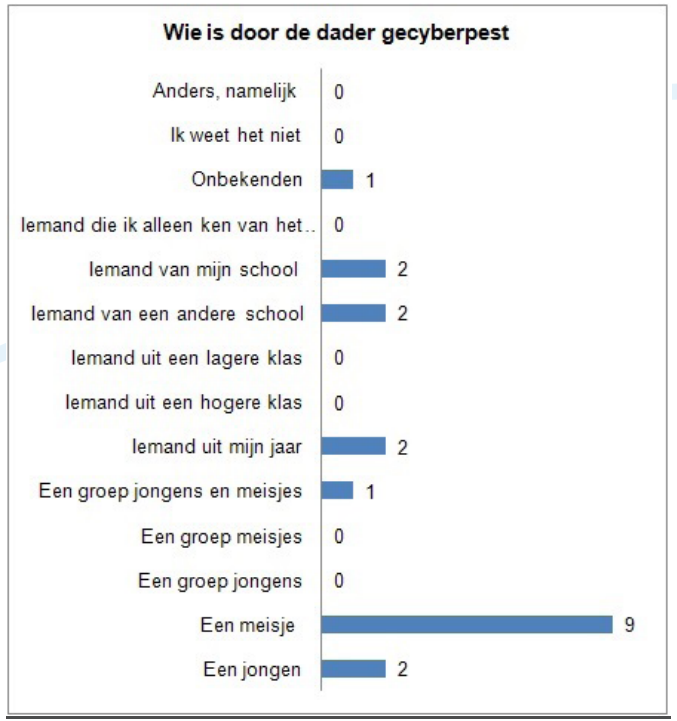
De interventie is gericht op alle drie de rollen van cyberpesten dus zal ook aandacht worden besteed aan de rollen dader en bystander.

6.4.2 Dader

Figuur 8 | 'Vraag 61', enquête, cyberpesten

In bovenstaand figuur is aangegeven hoeveel respondenten dader zijn geweest dit schooljaar. Ondanks dat voor het vaststellen van de omvang van cyberpesten het aantal daders ondergeschikt is aan het aantal slachtoffers, is het wel degelijk van belang om deze in kaart te brengen. 11 van de 122 respondenten geeft aan nooit gecyberpest te hebben. Dit kan zoals in de literatuur en interviews al naar voren kwam, ook te maken hebben met het normen en waarden kader van de respondent (Vleuten, 2007).

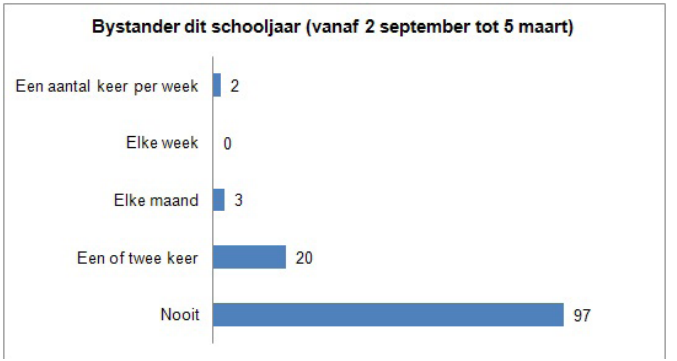
Figuur 9 | 'Vraag 62', enquête, cyberpesten

Dit is geprobeerd te ondervangen door een aantal controle vragen te stellen aan de dader. Het is belangrijk om hier verder onderzoek op te richten. 11 van de 122 respondenten geeft aan dit schooljaar één of twee keer gecyberpest te hebben. Hierbij is ook gevraagd hoeveel leerlingen deze dader dan gepest heeft. Aannemelijk is te denken dat één persoon gepest is, maar de dader kan ook een aantal leerlingen in één keer hebben gepest. In de figuur op de vorige pagina is aangegeven wie een dader van cyberpesten dan gepest heeft. Naast dat vooral een meisje wordt gecyberpest wordt ook één keer aangegeven dat een groep jongens en meisjes wordt gecyberpest.

6.4.3 Bystander

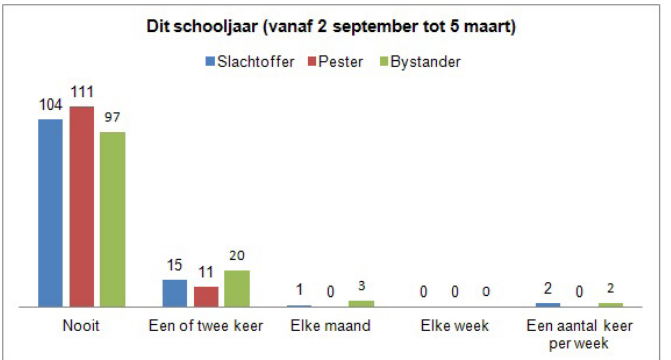
In hoofdstuk drie wordt benoemd dat ondanks dat de intentie om iemand pijn te doen niet altijd aanwezig is, cyberpesten wel meer impact heeft (Baas, 2010). Dit wordt tijdens een interview ook door een van de schoolvertegenwoordigers aangegeven. Dit komt omdat het aantal bystanders de gebeurtenis vaak groter maken dan het is, een video kan binnen een korte tijd over de hele wereld bekeken worden. Hiernaast is het belangrijk wanneer een gevonden interventie uitgevoerd moet worden om alle rollen goed in kaart te hebben gebracht.

Uit onderstaande figuur komt naar voren dat twee van de 122 respondenten minimaal een aantal keer per week bystander zijn van een cyberpesterij. Daarnaast zeggen drie respondenten dat ze elke maand bystander zijn geweest, twintig respondenten één of twee keer dit schooljaar en 97 respondenten geven aan nooit bystander geweest te zijn.

Figuur 10 | 'Vraag 70', enquête, cyberpesten

Om de ernst van de cyberpestproblematiek in Capelle aan den IJssel te kunnen schetsen en mijn laatste deelvraag te kunnen beantwoorden, is het van belang om bovengenoemde resultaten af te zetten tegen de geschatte omvang van het probleem. In hoofdstuk drie wordt aangegeven dat geschat wordt dat één op de tien tot één op de vier leerlingen per klas te maken krijgen met (cyber)pesten gedurende hun schoolcarrière (Centrum Jeugd en Gezin parkstad Limburg, 2013). Op basis van bovengenoemde schatting kan men binnen het onderzoek minimaal 12 tot maximaal 30 gecyberpeste respondenten verwachten.

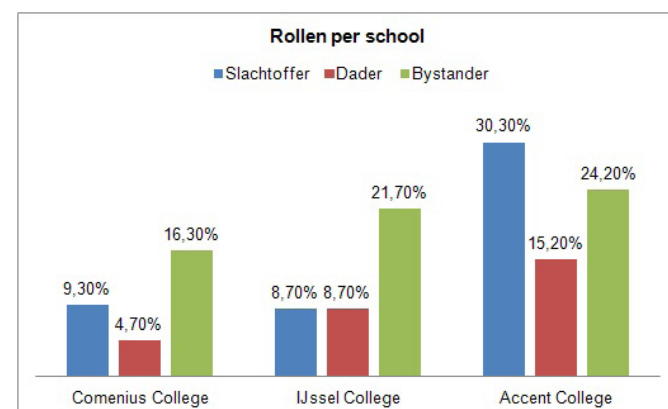

Figuur 11 | Totaal aantal slachtoffers, daders en bystanders dit schooljaar.

Wanneer deze schatting wordt betrokken bij de uitkomsten van de enquêtes in Capelle aan den IJssel op het VMBO blijkt dat de situatie overeen komt met die voor heel Nederland. Uit de 122 afgenomen enquêtes geven namelijk achttien respondenten aan gepest te zijn. Volgens de schatting geredeneerd wordt één op de zeven respondenten van twaalf tot en met veertien jaar gepest in Capelle aan den IJssel van het VMBO.

6.5 Huidige acties

Tijdens het houden van de interviews werd door twee van de drie scholen aangegeven dat er al aandacht besteed wordt aan het controleren van leerlingen en hen bewust maken van elektronische middelen. Bij het analyseren van de enquêtes is bestudeert of dit mogelijk terug te zien is in het aantal slachtoffers, daders en bystanders per school.

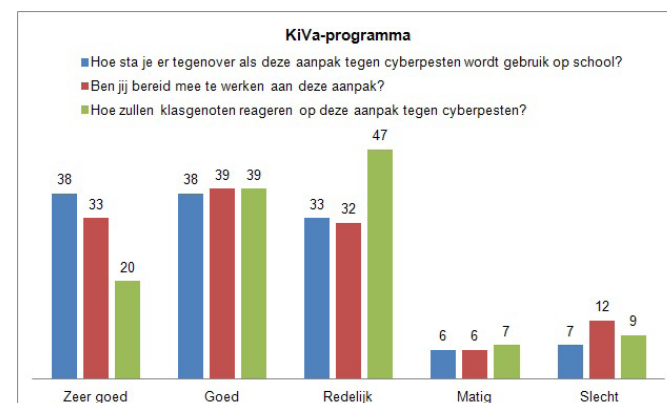
Figuur 12 | Rollen per school, cyberpesten

In bovenstaand figuur zijn de cijfers te zien. Op het Comenius College zijn in het totaal 43 enquêtes ingevuld, op het IJssel College 46 en op het Accent College 33.

Het aantal slachtoffers, daders en bystanders is het hoogst op het Accent College. In eerder interview met de schoolvertegenwoordiger van het Accent College werd aangegeven dat op een andere vestiging van deze school al aandacht besteed wordt aan het geven van medialessen. Deze zullen waarschijnlijk volgend jaar ook op de geënuquêteerde vestiging plaats gaan vinden. Gezien de hierboven gepresenteerde cijfers lijkt dit verstandig om de bewustwording bij leerlingen te verhogen.

Het Comenius College telt het minste aantal slachtoffers. Dit kan er mee te maken hebben dat zij, aangegeven door de schoolvertegenwoordiger in het interview, bewust controle uit op de leerlingen. Het aantal slachtoffers van het IJssel College ligt tussen het Accent en het Comenius College in. Zij voeren geen bewuste controles uit. Gezien de percentages van respectievelijk 9,3 procent en 8,7 procent lijkt het ook voor deze scholen goed om naast controleren van leerlingen aandacht te besteden aan de bewustwording van leerlingen.

6.6 Bewezen interventies

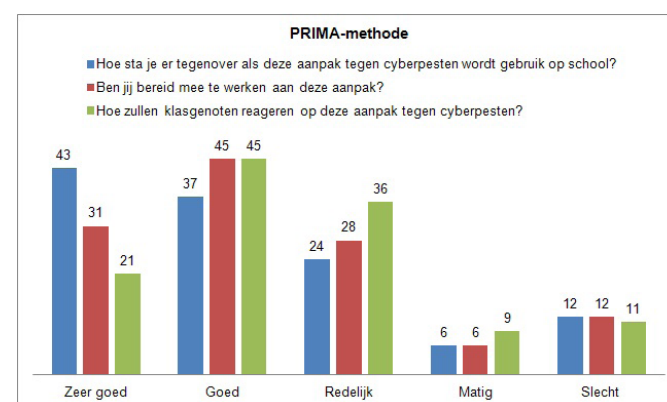

Figuur 13 | 'Vraag 79 tot en met 81', enquête, cyberpesten

Om te constateren welke interventie het meest geschikt gevonden wordt door de respondenten is hierover een zestal vragen opgenomen. Drie vragen over het KiVa-programma met een korte uitleg van wat het programma inhoudt. Dezelfde drie vragen zijn gesteld over de PRIMA-methode met ook een korte uitleg over de methode.

In bovenstaand figuur zijn de resultaten van de vragen over het KiVa-programma opgenomen. Over het algemeen wordt hier vrij positief op gereageerd.

In onderstaand figuur zijn de resultaten van de vragen over de PRIMA-methode opgenomen.

Figuur 14 | 'Vraag 82 tot en met 84', enquête, cyberpesten

Door de 122 respondenten wordt op beide interventies positief gereageerd.

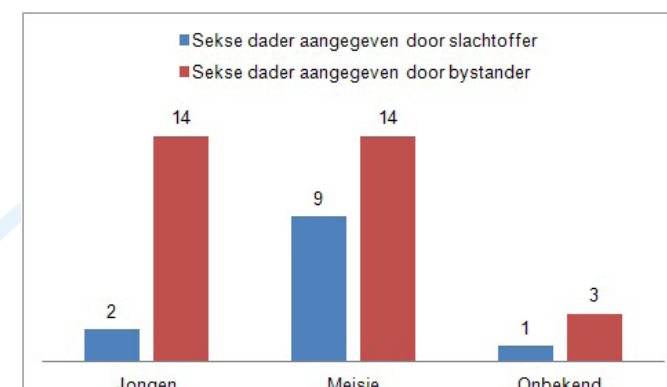
6.7 Overige bevindingen

Uit eerder onderzoek komt naar voren dat meisjes vaker dader en slachtoffer zijn van cyberpesten (Mishna et al., 2009; Tankink, 2013; Baas, 2010). Dit is al eerder benoemd in het theoretisch kader. Wanneer gekeken wordt naar de ingevulde enquêtes geldt deze bevinding ook binnen dit onderzoek.

Figuur 15 | Seks dader van cyberpesten

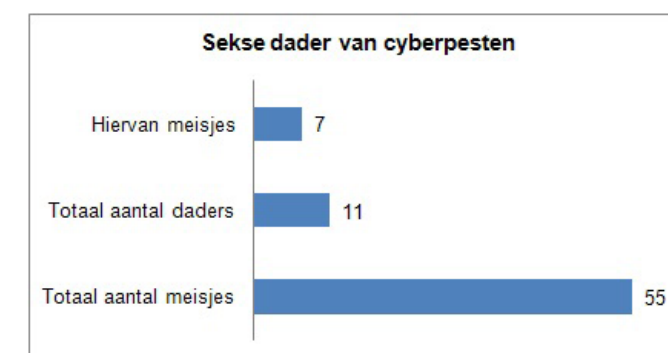
Om het antwoord nog betrouwbaarder te maken is ook gekeken naar de vragen 56 en 72. Aan het slachtoffer werd gevraagd door wie hij/zij dit jaar gecyberpest is en aan de bystander werd gevraagd wie er gecyberpeste. Hieruit kwamen de resultaten in onderstaand figuur naar voren.

Figuur 16 | Seks dader van cyberpesten

De respondenten die het slachtoffergedeelte ingevuld hebben geven twee keer aan door een jongen gepest te zijn, veertien keer door een meisje en één keer door een onbekende. De slachtoffers zijn dus vaker door een meisje gepest. De respondenten die het bystandergedeelte ingevuld hebben, geven aan dat zij negen keer meegemaakt hebben dat gepest werd door een jongen, veertien keer door een

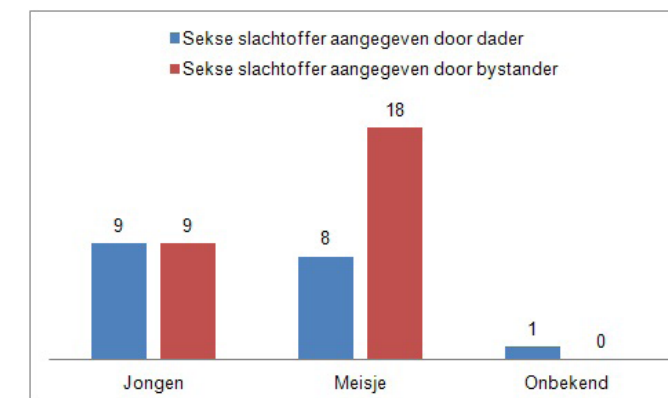
meisje en drie keer door een onbekende. Het is duidelijk dat door alle drie de rollen hetzelfde gedacht wordt over de rol van de dader. Deze wordt voornamelijk vervuld door een meisje. Dit verschil kan komen doordat er per pestgeval meer bystanders zijn dan pesters waardoor een vertekent beeld ontstaat.

Figuur 17 | Seks slachtoffer van cyberpesten

Ook zijn de slachtoffers van cyberpesten verder bestudeerd. Uit eerder onderzoek kwam naar voren dat meisjes ook vooral slachtoffer zijn van cyberpesten. Van het totaal aantal slachtoffers in dit onderzoek geven twaalf van de achttien slachtoffers aan een meisje te zijn. De constatering uit eerder onderzoek geldt ook voor de respondenten van deze enquête.

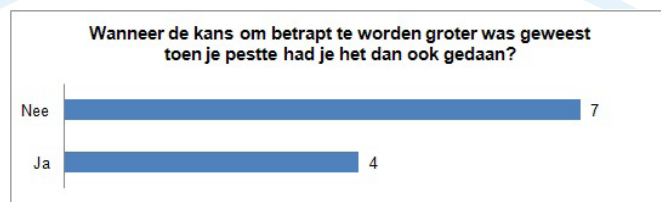
Om het antwoord nog betrouwbaarder te maken zijn vragen 61 en 71 ook geanalyseerd. Aan de dader werd gevraagd wie hij/zij dit jaar gecyberpest had en aan de bystander werd gevraagd wie er gecyberpest werd. Hieruit kwamen de resultaten in onderstaand figuur naar voren.

Figuur 18 | Seks slachtoffer van cyberpesten

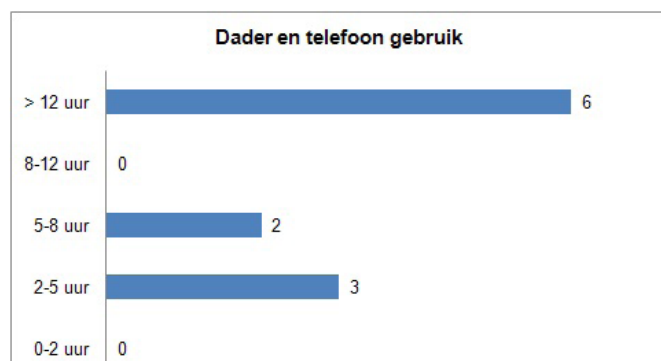
De respondenten die het dadergedeelte hebben ingevuld geven negen keer aan een jongen gepest te hebben, acht keer een meisje en één keer een onbekende. Hieruit blijkt dat daders vaker een jongen hebben gepest. De respondenten die het bystandergedeelte ingevuld hebben geven aan meegemaakt te hebben dat negen keer een jongen gepest is en achttien keer een meisje. Hier is dus wel het meisje vaker het slachtoffer geweest.

Daarnaast kwam ook in de literatuur naar voren dat wanneer de betrapkans hoger is, het cyberpesten minder voorkomt (De Ridder, 2012). Hier is een vraag over opgenomen in de enquête onder de categorie met vragen aan de dader. Gevraagd werd of wanneer de kans om betrapt te worden groter was, de dader het niet had gedaan. Ook deze constatering geldt voor de respondenten van deze enquête. Van in het totaal elf daders geven zeven daders aan dat wanneer de kans om betrapt te worden groter was geweest, zij het niet gedaan hadden. Het is belangrijk om hier aandacht aan te geven bij de uitvoering van een interventie.

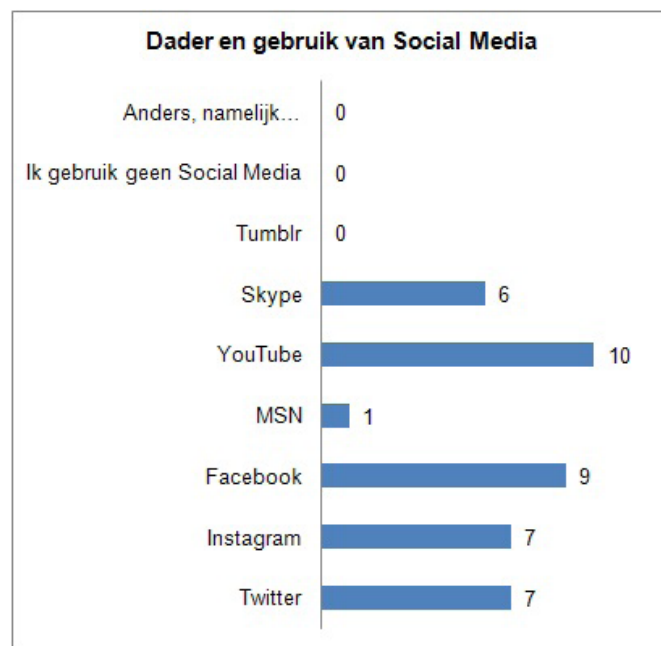
Figuur 19 | 'Vraag 69, enquête', cyberpesten

De mate van telefoon gebruik in combinatie met het dader zijn van cyberpesten wordt door de meerderheid van de elf respondenten aangegeven meer dan twaalf uur per dag zijn of haar telefoon te gebruiken.

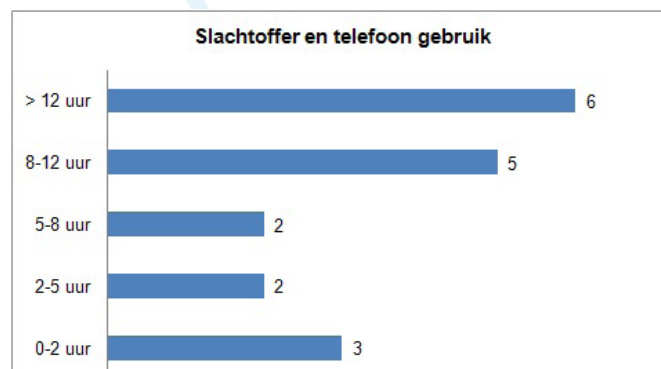
Figuur 20 | Dader en gebruik van telefoon cyberpesten

Daarbij is ook gekeken naar welke Social Media daders over het algemeen gebruiken. In het figuur op de volgende pagina is te zien dat zij het meest gebruik maken van YouTube.

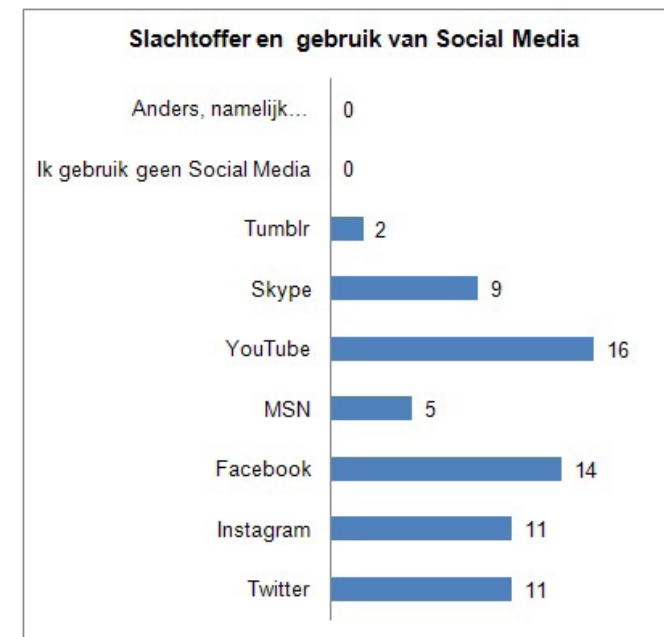

Figuur 21 | Dader en gebruik van Social Media cyberpesten

Ook is onderzocht bij slachtoffers of er een verband is tussen de mate van telefoon gebruik en slachtofferschap. Hierbij is dit minder het geval. Zes van de achttien slachtoffers geven aan meer dan 12 uur per dag zijn of haar telefoon te gebruiken.

Figuur 22 | Slachtoffer en gebruik van telefoon cyberpesten

Figuur 23 | Slachtoffer en gebruik van Social Media cyberpesten

Ook Slachtoffers maken in meerdere mate vooral gebruik maken van YouTube. Zestien van de achttien slachtoffers.

Wellicht is het een idee om spelenderwijs via YouTube filmpjes te tonen in plaats van de reclame om de bewustwording van leerlingen te verhogen.

Zes van de achttien slachtoffers geven aan meer dan 12 uur per dag zijn of haar telefoon te gebruiken.

In dit hoofdstuk worden de conclusies weergegeven die antwoord geven op de centrale vraag binnen dit onderzoek. De centrale vraag is als volgt:

‘Welke bewezen interventies op het gebied van cyberpesten zijn haalbaar op scholen in Capelle aan den IJssel waar gepest wordt?’

Dit onderzoek is uitgevoerd omdat een inventarisatie van cyberpesten een doelstelling uit het IVB 3 is. Hier zijn geen kaders of maatregelen voor opgenomen, maar de gemeente wil het onderwerp wel op de agenda plaatsen. Een combinatie van methodes heeft gezorgd voor een zo breed mogelijk antwoord op de onderzoeksvraag.

7.1 Welke bewezen interventies zijn er bekend?

Met de theorie als basis is gezocht naar beantwoording van de eerste deelvraag, te weten; welke bewezen interventies zijn er bekend? Een aantal eisen zijn vooraf gesteld aan de interventies om op deze manier de hoogst haalbare resultaten te behalen wanneer het daadwerkelijk uitgevoerd gaat worden. De eisen zijn afkomstig uit eerder onderzoek, literatuur en van Het Nederlands Jeugd Instituut. Zo moesten de interventies minimaal plaatsgevonden hebben op twintig verschillende scholen. De omvang van (cyber)pesten moest gereduceerd zijn met minimaal twintig procent na uitvoering van een interventie en de interventies zijn beoordeeld aan de hand van het GRADE graderingsysteem. Ook moest de interventie gericht zijn op de groep; school, leerlingen en ouders/verzorgers.

Uiteindelijk zijn twee interventies gevonden die voldoen aan de gestelde eisen; het KiVa-programma en de PRIMA-methode. Het KiVa-programma is een één jaar durend programma ontwikkeld aan de Universiteit van Turku in Finland. Het is gericht op de groep en na uitvoering is het aantal pestklachten met meer dan vijftig procent gedaald. De interventie scoort ‘hoog’ (A2) qua kwaliteit van de bewijslast (GRADE graderingsysteem).

De PRIMA-methode is ontwikkeld door een Noorse deskundige en duurt twee jaar. Ook deze interventie is gericht op

een groep en laat een afname van vijftig procent zien. Aan de hand van het GRADE graderingsysteem is een score ‘matig’ (B) toegekend.

De interventies zijn alleen uitgevoerd op het basisonderwijs en nog niet op het VMBO. Daarnaast zijn de interventies gericht op het pesten in het algemeen en niet specifiek op het cyberpesten. Het bewijs van het KiVa-programma en de PRIMA-methode beperkt zich tot het traditioneel pesten in plaats van het cyberpesten.

7.2 Wat maakt een interventie haalbaar?

Na deze bevinding zijn interviews afgenomen met vier schoolvertegenwoordigers van de drie middelbare scholen welke VMBO onderwijs aanbieden in Capelle aan den IJssel.

De geïnterviewde gaven allen aan het meest te voelen voor de PRIMA-methode, omdat deze langer duurt en hierdoor meer blijft hangen bij de leerlingen. Op de belangrijkste vraag van het interview werd vrijwel door alle schoolvertegenwoordigers geantwoord dat het uitvoeren van een interventie niet haalbaar is in verband met de lestijd die hiervoor nodig is. Door een schoolvertegenwoordiger werd aangegeven dat de methode gecombineerd zou kunnen worden met de maatschappelijke stage of gymles. Op deze manier hoeven er minder extra uren ingezet te worden.

7.3 Wat is de omvang van cyberpesten in Capelle aan den IJssel?

Beantwoording op de laatste deelvraag is gerealiseerd door middel van enquêtes. Wat is de omvang van cyberpesten in Capelle aan den IJssel? Zoals al benoemd gaf beantwoording op vragen uit de interviews handvatten en zijn theoretische aspecten meegenomen bij het opstellen van de enquêtes.

In Capelle aan den IJssel blijkt na afname van de enquêtes dat er sprake is van cyberpesten. Uit de afgenomen enquêtes blijken achttien van de 122 respondenten slachtoffer te zijn (geweest) van cyberpesten in Capelle aan den IJssel. Dit komt neer op 22 procent van het totaal aantal bevroagde jongeren binnen de leeftijdscategorie van twaalf tot en met veertien op het VMBO. Door het Centrum van Jeugd en Gezin parkstad Limburg (2013) wordt geschat dat één op de tien tot één op

de vier leerlingen per klas te maken krijgen met (cyber)pesten gedurende hun schoolcarrière. Wanneer deze schatting vergeleken wordt met de uitkomsten van dit onderzoek blijkt dat de situatie redelijk overeen komt met de schatting. Omgezet geeft één op de zeven jongeren in Capelle aan den IJssel namelijk aan wel eens gecyberpest te worden. Elf respondenten gaven aan te hebben gecyberpest. Met de uitkomsten van deze drie deelvragen kan beantwoording worden gerealiseerd op de hoofdvraag.

7.4 Welke bewezen interventies op het gebied van cyberpesten zijn haalbaar op scholen in Capelle aan den IJssel waar gepest wordt?

Om de ernst van de cyberpestproblematiek in Capelle aan den IJssel te kunnen schetsen zijn de resultaten afgezet tegen de geschatte omvang van het probleem. Geschat wordt dat één op de tien tot één op de vier leerlingen per klas te maken krijgen met (cyber)pesten gedurende hun schoolcarrière (Centrum Jeugd en Gezin parkstad Limburg, 2013). Uit de enquêtes blijkt dat het cyberpesten daadwerkelijk plaatsvindt onder leerlingen van twaalf tot en met veertien jaar van het VMBO in Capelle aan den IJssel. Naar schatting wordt ongeveer tien tot vierendertig procent van de leerlingen gecyberpest, wat er voor zorgt dat het probleem daadwerkelijk aan de orde is in Capelle aan den IJssel.

Onderzocht is of de interventies haalbaar zijn op en voor middelbare scholen in Capelle aan den IJssel. Het KiVa-programma en PRIMA-methode als interventie zijn haalbaar, echter onder voorwaarde dat de scholen voldoende lestijd kunnen vrijmaken voor deze methodes. De PRIMA-methode heeft de voorkeur van de scholen. Omdat deze verspreid is over twee jaar en zorgt voor meer continuïteit.

Prima-methode heeft de grootste voorkeur

AANBEVELINGEN

Op basis van de resultaten en conclusies moet een aantal aanbevelingen worden gedaan. Ten eerste kan vervolgonderzoek zich richten op een grotere onderzoeksgroep met een grote variatie in leeftijd, met een gelijke verhouding van jongens en meisjes, waardoor de resultaten meer gegeneraliseerd kunnen worden. Daarnaast zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op meer demografische factoren naast het opleidingsniveau, zoals de nationaliteit van de respondent. Worden respondenten met buitenlandse afkomst meer gepest? Ook kunnen andere opleidingsniveaus verder worden onderzocht. Op deze manier kan bekeken worden of de bewering uit de literatuur klopt, namelijk dat het cyberpesten vaker voorkomt onder lageropgeleiden. Dit onderzoek heeft zich slechts beperkt tot leeftijd en geslacht en tot het opleidingsniveau VMBO. Uit de literatuur komt naar voren dat cyberpesten vaak een verlengstuk van traditioneel pesten is, in toekomstig onderzoek kan bekeken worden of dit ook in Capelle aan den IJssel aan de orde is. Hier is in dit onderzoek geen aandacht aan besteed. Ten derde kan toekomstig onderzoek zich richten op het onderzoeken van een combinatie van interventies. Om zo de haalbaarheid van een interventie te verhogen.

Voor het uitvoeren van een interventie zijn ook aanbevelingen te geven. Onderzocht kan worden hoe de interventies optimaal kunnen worden gecombineerd om op deze manier de hoogst haalbare resultaten te behalen. Zo zijn de gevonden interventies niet specifiek gericht op cyberpesten maar op pesten in algemene zin. Ook zijn de interventies alleen uitgevoerd op het basisonderwijs en nog niet op het VMBO. Wanneer een interventie echt uitgevoerd wordt moeten aanpassingen en/of toevoegingen worden gedaan die specifiek betrekking hebben op cyberpesten. Wellicht is het een idee om spelenderwijs via YouTube filmpjes te tonen in plaats van de reclame om de bewustwording van leerlingen te verhogen. Aangezien uit de enquêtes blijkt dat de leerlingen in Capelle aan den IJssel van alle Social Media het meest gebruik maken van YouTube. Ook is het belangrijk verder onderzoek te doen naar de rol van bystander. Hier is nog weinig onderzoek naar gedaan.

Uit onderzoek is gebleken dat het belangrijk is om een interventie niet alleen te richten op de school en de leerlingen (dader/slachtoffer/bystander) maar ook op de ouder/verzorger.

Omdat dit de doeltreffendheid bevordert. De interventie kan op deze manier zowel binnen als buiten de school voortduren (Tankink, 2013). In dit onderzoek is geen aandacht besteed aan de rol van ouders/verzorgers. Het is belangrijk om hier ook onderzoek naar te doen.

Uit de enquêtes is gebleken dat de dadergroep mede de gelegenheid benut om te cyberpesten, omdat de kans betrapt te worden laag is. Het is belangrijk om hier ook een aanpassing voor te doen in een interventie. Om zo de kans om betrapt te worden te verhogen.

Door het gesprek met de leerlingenraad is duidelijk geworden dat het belangrijk is dat er in ieder geval gesproken wordt over cyberpesten zowel thuis als op school.

Een aanbeveling met betrekking tot het veiligheidsbeleid van de gemeente Capelle aan den IJssel is om beleid op te stellen gericht op het verminderen van cyberpesten. Hierbij moeten scholen verplicht gesteld worden om in combinatie of naast het beleid voor pesten, een beleid te ontwikkelen specifiek gericht op cyberpesten.

Hierin kan een school bijvoorbeeld opnemen dat de docenten met elkaar een anti-(cyber)pestcontract maken, waarvan de sancties bekend zijn bij docenten en ouders. Op deze manier kunnen leerlingen sancties opgelegd krijgen wanneer zij cyberpesten. Zo krijgt de leerlingen bijvoorbeeld bij drie keer cyberpesten een gele kaart en bij een vierde keer volgt schorsing.

Anoniem (n.d.). Pestenquête kennisnet Geraadpleegd op 26 maart 2014 via: <http://www.kennisnet.nl/diensten/diploma-veilig-internet/leerkrachten/pestenquete/>

Anoniem (2011) *Noxa*. Geraadpleegd op 26 maart 2014 via: http://noxa.net/forum/87667/_Enquete_cyberpesten

Anoniem (n.d.) *Enquête Cyberpesten*. Geraadpleegd op 26 maart 2014 via: <http://www.survio.com/survey/d/M8O-2C6R7O4Q9F6W2L>

Anoniem (n.d.) *Kwintessens Enquête Pesten*. Geraadpleegd op 26 maart 2014 via: <http://pestvrij.kwintessens.nl/enquete/>

Anoniem (n.d.) *Enquête Cyberpesten bij leerlingen Mollerlyceum*. Geraadpleegd op 26 maart 2014 via: <http://www.academicpublic.com/academicpublic/index.php?show=enquete&v=1608>

Appelman, N., *Cyberpesten 'voor de lol' Onderzoek naar cyberpesten door jongeren van 12 tot en met 14 jaar*. niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Rotterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2010

Baas, N. Want soms zijn kinderen gewoon de experts: *Een participatief onderzoek naar het perspectief van 11- en 12-jarigen op het verschijnsel cyberpesten en naar manieren om het verschijnsel terug te dringen*. niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Twente, Universiteit Twente, 2010

Beuker, M. & Wintgens, N. (n.d.) *(Cyber)pesten*. Geraadpleegd op 26 maart 2014 via: <http://www.bo-info.nl/workshops-mediawijsheid/cyberpesten/>

Blok, H & Vlimmeren, L. *Cyberpesten onder jongeren* niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Ignatiusgymnasium, 2007

Boluyt, N., Rottier, B., Langedam, W. (2012) Richtlijnen worden transparanter met de GRADEmethode. *Nederlands Tijdschrift geneeskunde* 2012, 165.

Borgdorff, M., Jacobsen, S., Tillie, N. (2013) *Pingen, whappen, tweeten, taggen en liken... Sociale media en schoolveiligheid*. Apeldoorn, Politie

Bosch, E. & Visser, S. (presentatie) (2012). Aflevering 83 (17 april 2012) *Zapp Live*. Hilversum: Nederland 3

Broothaerts, N. *Het lespakket, Stop Cyberpesten* niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Brussel, Child Focus, Houba, 2010

Centrum Jeugd en Gezin parkstad Limburg (CJG) (9 oktober 2013). *Jongerenmonitor 2013 parkstad Limburg brengt cyberpesten in kaart*. Geraadpleegd op 2 december 2013 via <http://www.cjgparkstadlimburg.nl/Nieuws/jongerenmonitor-2013-parkstad-limburg-brengt-cyber-pesten-in-kaart>

Ceuleers, C. & Remers, M. *Internetdiscriminatie en Cyberpesten* niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Rotterdam, Hogeschool INHOLLAND, 2006

Dehue, F., Bolman, C., Völlink, T. (2008). Cyberpesten: wat doen kinderen en wat weten ouders? *Pedagogische studiën*, 2008 (85), 359-370

Dekker, S. (staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap). *Beantwoording Kamervragen met kenmerk 2013Z15476* 2013. Brief aan voorzitter van Tweede Kamer der Staten-Generaal, 3 september 2013, p. 2.

Dekker, S. (2013). *Veilig leren en werken in het onderwijs*. Geraadpleegd op 27 november 2013 via <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs>

Demmers, L. (2012) *#online: Politie, jeugd en internet*. Apeldoorn, Politie

Dullaert, M. & Dekker, S. (2013). *Scholen wettelijk verplicht pesten aan te pakken*. Geraadpleegd op 21 november 2013 via <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/03/25/scholen-wettelijk-verplicht-pesten-aan-te-pakken.html>

Eimers, D. (22 april 2013). *Pesten: "Je moet van je afbijten" werkt niet*. Geraadpleegd op 6 januari 2014 via <http://www.jmouders.nl/Themas/Opvoeding/Opvoeden/Pesten-Je-moet-van-je-afbijten-werkt-niet.htm>

Fekkes, M., Kamphuis, M., van Gameren-15 Oosterom, H.B.M. (TNO), de Beer, J.J.A. en Rosenbrand, C.J.G.M. (CBO) (2012). *Concept Samenvatting JGZ-richtlijn Pesten*. Geraadpleegd op 24 november 2013 via http://www.psynip.nl/website-openbaar-documenten-sector-jeugd/concept-samenvatting-richtlijn-pesten-versie-14aug12_met-regelnummers.pdf

Frankenhuis, S. (met van der Hagen, S. & Smelik, A.) (2007). *De effecten van nieuwe media op jongeren van 12-14 jaar. Verslag van een literatuuronderzoek in opdracht van SLO*. Enschede: Stichting leerplanontwikkeling (SLO)

Gampelaere, M. *Traditioneel pesten versus cyberpesten onder jongeren: een vergelijkende analyse naar slachtofferchap, ouderschap en gevolgen* niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Gent, Universiteit Gent, 2012

van der Giessen, A., van der Plas, A., van Oort, S. (2011). *Marktrapportage Elektronische Communicatie* (Rapport Nr. 35532).TNO-Rapport website: http://www.tno.nl/content.cfm?context=overtno&content=nieuwsbericht&laag1=37&laag2=2&item_id=2011-07-20%2013:15:35.0

Goberecht, T. *Onderzoek naar het verband tussen emotionele en gedragsproblemen en cyberpesten bij jongeren uit de eerste graad secundair onderwijs* niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Brussel, Vrije Universiteit Brussel, 2008

Hemphill, S.A., Kotevski, A., Tollit, M., Smith, R., Herrenkohl, I.T., Toumbourou, J.W., Catalano, R.F. *Longitudinal predictors of cyber and traditional bullying perpetration in Australian secondary school students*. Onderzoeksrapport, Australia, NIH Public Acces, 2012

Hulpmix (n.d.). *Pesten*. Geraadpleegd op 6 januari 2014 http://www.hulpmix.nl/geweld/pesten/mijn_verhaal/gepest-worden..

Jacobs, N., Goossens, L., Völlink, T., Dehue, F. (november 2013). Een nieuwe vorm van treiteren? Cyberpesten. *De Psycholoog*, november 2013 (11), 12-21.

Kennisnet (n.d.) *Slachtoffers, daders en omstanders*. Geraadpleegd op 8 april 2014 via: http://www.art1.nl/artikel/3616-Slachtoffers_daders_en_omstanders

Kivaschool (n.d.). *KiVa-programma*. Geraadpleegd op 9 december 2013 via <https://www.kivaschool.nl/kiva-programma>

Langeveld, M. (2011). *School en veiligheid*. Geraadpleegd op 26 november 2013 via http://www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl/school_en_veiligheid#.UpStJFBg-K8

Larsen, R.J. & Marx, M.L. *An introduction to mathematical statistics and its applications, second edition*. New Jersey, 1986

Lee, M.S., Zi-Pei, W., Svanstro, W., Dalal, K. (2013). *Cyber Bullying Prevention: Intervention in Taiwan*. PLoS ONE

Mertens, J. (2010) *Praktijkonderzoek voor bachelors: Leidraad voor studenten bij het (af)studeren in het competentiegericht HBO*. Bussum, Uitgeverij Coutinho

Mishna, F., Cook, C., Saini, M., Wu, M.J., MacFadden, R., *Interventions for Children, Youth, and Parents to Prevent and Reduce Cyber Abuse*. Canada, The Campbell Collaboration, 2009

Nederlands Jeugd Instituut (NJI) (n.d.). *Definitie*. Geraadpleegd op 20 november 2013 via <http://www.nji.nl/Pesten-Probleemschets-Definitie>

Nederlands Jeugd Instituut (NJI) (n.d.). *PRIMA-methode*. Geraadpleegd op 9 december 2013 via <http://www.nji.nl/nl/Kennis/Databanken/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/PRIMA-methode>

Nederlands Jeugd Instituut (NJI) (n.d.). *Welke interventies?* Geraadpleegd op 2 december 2013 via <http://www.nji.nl/nl/Kennis/Databanken/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Welke-interventies.html>

Neve, K., Appermans, E., Pollaris, L., Müller, F. (n.d.) *Cyberpesten* Geraadpleegd op 26 maart 2014 via: <http://www.en-dan.be/caw/node/98>

Nextcheckt (14 september 2012). *'Driekwart van de behandelings is niet bewezen'*. Geraadpleegd op 4 december 2013 via <http://www.nrcnext.nl/blog/2012/09/14/next-checkt-driekwart-van-de-behandelingen-is-niet-bewezen/>

Nordeman, R. & Lohuis, J. (2013). *Bewonersenquête Capelle aan den IJssel 2013* (Rapport Nr. 2013/ASPCAP13). Capelle aan den IJssel website: <http://www.capelleaandenijssel.nl/document.php?m=17&fileid=30535&f=575137271c7b0edbbf29f2c306336d56&attachment=0&c=317976>

Nusa (28 november 2013). *Nomen en waarden betekenis*. Geraadpleegd op 7 mei 2014 via <http://normenenwaarden.org/uncategorized/normen-en-waarden-betekenis/>

Ouderbetrokkenheid. (n.d). *Vraag en antwoord*. Geraadpleegd op 27 november 2013 via <http://www.ouderbetrokkenheid.nl/faq.php#1>

Pesten.nl (n.d.). *(Agressie Regulatie Training) ART*. Geraadpleegd op 9 december 2013 via <http://www.pesten.nl/trainingen/>

Pesten.nl (n.d.). *Sta sterk training*. Geraadpleegd op 9 december 2013 via <http://www.pesten.nl/trainingen/>

Pijpers, R. (2012). *Brochure Digitaal pesten*. Geraadpleegd op 20 november 2013 via <http://mijnkindonline.nl/publicaties/brochures/brochure-digitaal-pesten>

Politie. (n.d.). *Schoolveiligheid*. Geraadpleegd op 27 november 2013 via <http://www.politie.nl/mijn-buurt/05---amsterdam/schoolveiligheid.html>

PPSI (Project Preventie Seksuele Intimidatie) (n.d.) *Cyberpesten. Who cares?* Geraadpleegd op 31 maart 2014 via: http://www.ppsi.nl/artikel/-/asset_publisher/EjUTK5MFI3bu/content/cyberpesten-who-cares-jsessionId=541A680C898020C348889EC22D329CBC

de Ridder, C., *Pesten in een Cyberwereld, een onderzoek naar de vraag waarom kinderen cyberpesten*. niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, 2012

Saunders, M., Lewis, P., Thornhill, M. (2008) *Methoden en technieken van onderzoek*. Amsterdam, Uitgeverij Pearson Education Benelux

Tankink, S., *Preventie- en interventie strategieën van leraren tegen cyberpesten. Een onderzoek naar preventie- en interventie strategieën van leraren tegen cyberpesten op middelbare scholen in Nederland*. niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Twente, Universiteit Twente, 2013

Thuring, P. (n.d.). *Concentratieproblemen*. Geraadpleegd op 7 januari 2014 <http://www.psy-motion.com/kinderen-en-jongeren/waarom-psy-motion/concentratieproblemen/>

Vandebosch, H. van Cleemput, K., Mortelmans, D., Walrave, M. (2006). *Cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen. Studie in opdracht van viWTA – Samenleving en technologie*. Vlaanderen: Vlaams Instituut voor Wetenschappelijk en Technologisch Aspectenonderzoek

Veenstra, R. (2013). *Fins anti-pestprogramma vermindert pesten in Nederland met meer dan de helft*. Geraadpleegd op 9 december 2013 <http://www.rug.nl/news-and-events/news/archief2013/nieuwsberichten/finnish-anti-bullying-programme-reduces-bullying-by-over-fifty-percent-in-the-netherlands>

VeiligheidNL (n.d.). *PRIMA: de effectieve aanpak van pesten op basisscholen*. Geraadpleegd op 9 december 2013 via <http://www.veiligheid.nl/projecten-en-campagnes/prima-de-effectieve-aanpak-van-pest-en-op-basisscholen>

Vermulst, T., van den Eijnden, R., van Rooy, A., Meerkerk, G.-J. (2006) IVO (wetenschappelijk bureau voor onderzoek, expertise en advies): *monitor internet en jongeren: Pesten op internet en het psychosociale welbevinden van jongeren*. Geraadpleegd op 26 februari 2014 <http://www.medicinfo.nl/%7Bacc067f8-174d-4e37-8a89-c6fd53d6b7ab%7D#{60aaf6af-6800-4639-bd96-d81f01f44b14>

Vleuten, M. (2007) *Normen en waarden: een onderzoek naar generatie verschillen*. Geraadpleegd op 27 maart 2014 via: http://nvlm.nl/wordpress/wp-content/uploads/2009/07/normen_en_waarden.pdf

Vrollink & Dehue (11 oktober 2013). Dr. Trijntje Vrollink en dr. Francine Dehue over Cyberpesten [Videobestand]. Geraadpleegd via http://www.youtube.com/watch?v=V_RMnRyPLY&feature=youtube_gdata

Wagteveld, K., *Slachtoffers over traditioneel pesten en cyberpesten* niet-gepubliceerd onderzoeksrapport, Twente, Universiteit Twente, 2013

Acties die voorkomen bij cyberpesten

Bedreigen ***	Dreigmailtjes, moordpoppetjes, cyberdreigen, iemand bang maken (`je gaat eraan!`, `ik zoek je op!`, `ik sla je in elkaar!`, `ik vermoord je!`, `als je het vertelt zoek ik je op!`)
Schelden ***	Schelden, op Hyves schelden, scheldwoorden, op MSN schelden, schelden zodat iemand moet huilen (<i>"dikke hoer!", "hee mongool! Ik sla jou!"</i>)
Hacken ***	Iemands account hacken, iemands Hyve hacken, iemands MSN binnen dringen, hacken in een spel om geld of punten te stelen, iemands webcam hacken om blootfoto's te maken.
Valse naam gebruiken ***	Valse naam op Hyves of MSN, je als iemand anders voordoen(die je niet mag) (zodat diegene op zijn kop krijgt), dubbele account gebruiken, een naam nemen van iemand die je niet kent, een foto van Google gebruiken en je ouder voordoen.
Belachelijk maken **	Blootfoto's online zetten, een Hyve aanmaken voor een ander waar je gemene reacties op zet, rare mop over iemand vertellen, een foto van iemand photoshoppen en online zetten, iemand uitlachen.
Cyberpesten over uiterlijke/ externe kenmerken **	Geestelijk gehandicapten pesten, kinderen met ziektes uitschelden, homo's uitschelden, iemand pesten om wat hij of zij aan heeft, iemand discrimineren om huidskleur, onzeker maken over uiterlijk, zeggen: "je bent dik!".
Iemand uitlokken/ Uitdagen **	Iemand uitlokken tot ruzie op school zodat hij of zij op de kop krijgt, een meisje uitlokken naakt voor de webcam te gaan staan, meisjes naar huis lokken en verkrachten, via internet zeggen "kom dan!"
Digitaal lastig vallen *	Je slachtoffer stalken op al zijn/haar profielen, zodat je op de hoogte blijft van de nieuwe accounts die hij/zij neemt en je hem/haar ook daar weer kunt volgen en pesten.
Onbekenden pesten *	Zomaar een e-mailadres invullen en schelden, uit verveling iemand op Hyves uitkiezen die er lelijk uit ziet en dan pesten.
Volwassenen die pesten *	Volwassenen

* werd zelden genoemd (<3), ** werd frequent genoemd (3-10), *** werd zeer frequent genoemd (>10). Over de in de tabel weergegeven uitspraken bestond niet altijd consensus. Het gaat om een samenvattende weergaven van de meest genoemde punten.

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden onder 28 jongeren van 11-12 gedurende een periode van zes weken. De jongeren waren verdeeld over vier groepen en namen actief deel aan het onderzoeksproject waarin zij onder andere het cyberpesten in kaart brachten (Baas, 2010).

Interview protocol

Om de juiste gegevens uit de interviews te krijgen is dit interview protocol opgesteld. Op basis hiervan is een vertegenwoordiger van de middelbare scholen geïnterviewd. De selectie heeft plaatsgevonden op basis van betrokkenheid bij het onderzoek naar cyberpesten. Het interviewprotocol is opgedeeld in blokken. Per blok is een richtlijn van vragen opgesteld, behorende bij het thema van dat blok. Niet alle vragen van het gesprek kunnen van te voren worden gesteld, omdat bijvoorbeeld verdiepvragen niet te voorzien zijn. Door het systematisch werken in blokken, is het mogelijk ondanks afdwalingen, alle benodigde informatie uit het interview te halen. Belangrijk bij alle blokken is het actief vragen naar voorbeelden, om de concrete keuzes van de respondent te kunnen achterhalen.

I. Inleiding

- Het interview is in het kader van de HBO Integrale Veiligheidskunde.
- Het interview wordt, met goedkeuring van de respondent, opgenomen zodat er nauwkeurig verslag van gemaakt kan worden.
- Het interview heeft als doel meer informatie te verkrijgen over de haalbaarheid op scholen in Capelle aan den IJssel
- Het interview zal alleen voor het onderzoek worden gebruikt, worden gegeneraliseerd en niet worden gebruikt voor publieke doeleinden.

II. Achtergrond/opleiding

- Hoeveel jaar ervaring heeft u ongeveer?
- Wat is uw eigen achtergrond (academie vs. Interne opleiding)?
- Wat zijn karakter eigenschappen van deze school en haar leerlingen?
- Geloofsovertuiging die de school hanteert.
- Hoe is de verdeling jongens en meisjes?

III. Beeld cyberpesten

- Bent u bekend met cyberpesten?
- Herkent u zich in de gegeven definitie van Cyberpesten in het mijn onderzoek (uitleg geven)?
- Mijn scriptie is geschreven vanuit drie groepen, namelijk; **de dader, het slachtoffer en de bystanders**. Deze zullen besproken worden aan de hand van de volgende drie stadia; wat er vooraf gebeurde, wat tijdens het pesten af speelde en wat de consequenties erna waren voor de drie partijen. Dit zijn terugkerende punten in onderstaan de vragen.
 - Kunt u meer vertellen over de situaties waarbij u te maken heeft gehad met cyberpesten (structureel/incidenteel)?
 - Welke signalen heeft u opgevangen (dader/slachtoffer/bystanders)?
 - Weet u hoe het kind functioneerde voordat het gepest werd of ging pesten? (Waren er signalen, voordat het kind werd gepest?)
- Hoe heeft u gereageerd op het incident?
- Hoe kijkt u tegen cyberpesten aan?

IV. Gebruikte methode

- Welke methode gebruikt u nu bij kinderen die cyberpesten of die gecyberpest worden?
 - Welke methoden werken preventief en welke worden ingezet als het cyberpesten al heeft plaatsgevonden?
- Wat is uw ervaring met deze methode(n)?
- Oftewel zag u gedragsveranderingen bij de dader of bij het slachtoffer (bystander)?
- Was de groep(bystander) ook betrokken bij de methode of hoe werd deze erbij betrokken?
- Wat zijn uw beweegredenen om deze methode(n) te gebruiken?
- Ziet u verschillen (of overeenkomsten) bij de kinderen die gepest worden op de traditionele manier en bij kinderen die met cyberpesten te maken hebben?
- Is er verschil in de rol van de dader of die van de groep? Verschil in opleidingsniveau en pesten?
- Hoe ziet u de rol van school in het tegengaan van cyberpesten?

V. Methode uit het onderzoek

KiVa- programma

- Uitleg over methode (groepsaankpak, verspreid over een jaar, tien lessen met concreet lesmateriaal. Eerdere uitvoering met methode zorgde voor een afname van 50%).
- Bent u bekend met deze methode?
- Wat vindt u van deze methode?

PRIMA- methode

- Uitleg over methode (groepsaankpak primair/secundair, verspreid over een twee jaar, gericht op drie niveaus waarbij het verminderen van pestgedrag centraal. Eerdere uitvoering van methode zorgde voor een afname van 60%).
- Bent u bekend met deze methode?
- Wat vindt u van deze methode?

Passende methoden

- Nu u van beide methoden af weet welke methoden zou het beste werken op deze school denkt u?
- Waarom denkt u dat?
- Zijn er eventueel nog toevoegingen die u denkt dat er moeten komen op deze methoden?
- Is er bereidheid van u tot uitvoering van deze methoden?
 - Denkt u dat het overige personeel ook enthousiast te maken is om mee te werken aan de uitvoering?
- Zijn er middelen beschikbaar voor school om deze methode uit te kunnen voeren?
 - Kan er tijd vrij gemaakt worden voor de methode?
 - Is er capaciteit om de interventie uit te voeren (personeel, juridisch, kosten, jaarplan)?
- Hoe ziet u het cyberpesten in de toekomst op deze school zonder uitvoering van deze methode?
- Hoe ziet u het cyberpesten in de toekomst op deze school na uitvoering van deze methode?

Afsluiting

- (...) Nog niet beantwoorde vragen stellen.
- Wilt u nog iets aanvullen?
- Hebt u nog vragen en/of opmerkingen?
- Bedankt voor u tijd en bedankt voor uw openheid in het gesprek.
- Wanneer scriptie afgerond is een exemplaar ontvangen?
- Bespreken van afname enquêtes (van te voren verzenden via mail ter goedkeuring).

Interview Directrice Comenius College Cyberpesten

Datum:

10 december 2013, 08.45 – 09.30

Locatie:

Comenius College

Aanwezig:

Veronica Pors (directrice Comenius College Beroepsonderwijs), Daniël Mes (beleidsmedewerker Welzijn en Educatie) en Kim Rietkerken (stagiaire BCO – Veiligheid).

Onderwerp:

Cyberpesten

Inleiding

In het kader van mijn onderzoek heb ik een gesprek georganiseerd met Veronica Pors, de directrice van het Comenius College in Capelle aan den IJssel. Het Comenius College is een protestants - christelijke scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs. Op de verschillende vestigingen in Capelle aan den IJssel worden de onderwijstypen vmbo, havo en vwo aangeboden. De school heeft ongeveer 480 leerlingen.

Ontwikkeling in manieren van pesten

Vroeger was het pesten zichtbaar. In deze tijd verplaatst het pesten zich steeds meer naar de digitale wereld. De midden-groep (bystanders) en slachtoffers krijgen voornamelijk de aandacht bij het oplossen van een pesterij. Ongeveer 8 jaar geleden ontstond het fenomeen chatten. Dit gebeurde thuis, waar de computer stond. Wel moest het op school al worden opgelost. Toen werd gebruik gemaakt van Peer-mediation. Dit is een conflictbemiddeling tussen leeftijdsgenoten, een 'instrument' om pestgedrag tegen te gaan.

Huidige situatie

Nu is het gebruik van computers bijna verleden tijd en wordt er veel gebruik gemaakt van smart phones. De smart Phone wordt ook gebruikt als middel om 'kwetsende' twitter berichten te plaatsen. Hier heeft de school weinig zicht op. De school maakt wel gebruik van een twitter account, zeker als er een incident heeft plaats gevonden wordt gekeken of hier iets over getwittert wordt. De leerlingen weten dat hier gebruik van wordt gemaakt maar hebben geen naam van het twitter account. Als een kwetsend bericht ontdekt wordt geeft de school hier ook een sanctie aan (het bericht voor een bepaalde tijd verwijderen).

Aangegeven wordt dat het cyberpesten hier voornamelijk gebeurt door meisjes. Jongens beginnen meestal via elektronische middelen maar lossen het in persoon op. Op deze school is geen duidelijk patroon te zien dat het cyberpesten plaats vindt tussen de twaalf en veertien jaar.

Probleemstelling

Er ontstaat met name een probleem omdat het cyberpesten voornamelijk thuis plaatsvindt en de school dient het op te lossen. Ook wordt aangegeven dat er leerlingen op het Comenius zitten met een IQ van 60/70, zij reageren meer uit gevoel, hebben meer primair gedrag. Hierdoor kan het verschijnsel cyberpesten zich meer voordoen op het lager middelbaar onderwijs. Op deze school is hier alleen geen voorbeeld/bewijs van. Wel bevestigt de directrice dit vermoeden.

Oplossingsrichtingen

Een aantal activiteiten worden genoemd om ideeën op te doen voor een passende interventie, zoals de maatschappelijke stage. Daarnaast werd er in het verleden een project gedraaid 'Helden in de Wijk'. Tijdens dit project werden jongeren spelenderwijs gewezen op fatsoensnormen. Tot twee jaar geleden gelopen, hier wordt nu geen subsidie meer voor verleend. In plaats van dit project dienen jongeren in het voortgezet onderwijs minimaal 30 uur vrijwilligerswerk doen als onderdeel van hun schoolcarrière.

Ook werd scouting benoemd als goede basis voor kinderen. Hier wordt door het uitvoeren van bepaalde activiteiten onder andere geleerd om samen te werken en leiderschap te ontwikkelen. Helden in de wijk, heeft plaats gevonden aan het begin van het schooljaar gedurende een week. Het doel van deze week was dat leerlingen oog kregen voor anderen in hun directe omgeving, en er ook zelf wilden zijn voor een ander. Werd aangegeven dat cyberpesten hier goed bij kan. Het brede school initiatief, wat moest leiden tot een versterking van het binnen en buitenschools leren. Daarbij staat het pedagogisch en didactisch handelen van leerkracht en uitvoerder van een activiteit centraal. Ook werd het verantwoordelijk burgerschap genoemd. Burgerschapsvorming moet nu jonge burgers (leerlingen) de basiskennis, vaardigheden en houding bijbrengen die nodig zijn om een actieve rol te kunnen spelen in de eigen leefomgeving en in de samenleving in de vorm van sociale participatie. Ze dienen kennis te maken met begrippen als democratie, grond- en mensenrechten, duurzame ontwikkeling, conflicthantering, sociale verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid en het omgaan met maatschappelijke diversiteit. Die kennis komt niet alleen uit het boekje, maar wordt ook geleerd door te oefenen in de praktijk.

Ten slotte is gesproken over de goede kant van elektronische middelen, kinderen kunnen hierdoor wel dingen opzoeken, zoals het rooster, cijferlijsten etc.

Bewezen interventies uit het onderzoek

Zowel met het KiVA- programma als met de PRIMA- methode heeft het Comenius College geen ervaring. De directrice voelt na uitleg van de methodes meer voor de PRIMA- methode, omdat deze over een langere tijd verspreid wordt. Door het op langer termijn uitvoeren van een methoden zorgt ervoor dat de kinderen er ook daadwerkelijk mee bezig zijn en zal het effect veel groter zijn.

Capaciteit voor de uitvoering

Dit neemt niet weg dat het Comenius College wordt benaderd door vele instanties om aan programma's en methodes mee te werken. Het eigen lesprogramma staat door tijdgebrek al onder druk, dus om ook nog een methode tegen pesten toe te moeten passen in schooltijd wordt heel erg lastig. De directrice vindt het erg belangrijk dat ouders ook hun verantwoordelijkheid nemen.

Wanneer ruimte verkregen wordt om projecten te kunnen financieren, zoals ook gebeurde met het project 'Helden in de wijk' kan het wel worden uitgevoerd. Het uitvoeren van een methode is dus alleen mogelijk wanneer geld vrij wordt gemaakt. Ook kan worden gedacht aan eventueel het combineren van methodes zodat het ook beter toegepast kan worden. Zoals tijdens de gymlessen aandacht geven aan samenwerking.

Afname door methode

De directrice is van mening dat door het toepassen van de methoden het cyberpesten zeker zal afnemen. De afname zal geen 60% zijn maar het zal in ieder geval minder worden.

Passende methode in de toekomst

Zowel binnen en buiten school speelt veel af op het gebied van cyberpesten. Scholen hebben hier waarschijnlijk nog meer zicht op dan ouders. Ouders denken vaak: 'Mijn kind doet dat niet'. Hierdoor wordt er ook niet op gelet en niets over gezegd. Door het gesprek dat gisteren gehouden is in de leerlingenraad is nu al meer bewustwording gecreëerd bij

deze leerlingen en bij de directie. De directrice heeft vandaag al iemand aangesproken op uitdagend gedrag wat uit zou kunnen lopen op cyberpesten. Daarnaast zal het onderwerp morgen besproken worden in de ouderraad en worden mentoren ingeschakeld.

Ook wordt door de directrice aangegeven dat leerlingen steeds jonger volwassen worden. Ze houden zich nu op een leeftijd van twaalf veel meer bezig met dingen waar vroeger pas over nagedacht werd als iemand minimaal zestien was.

Toename zonder methode

De directrice geeft aan dat vroeger redelijk veel te controleren was. Sinds een aantal maanden heeft de school een onbekend Twitter account om bepaalde dingen te kunnen controleren. Ook is sinds kort een Facebook actief en sinds gister een Instagram. Aangegeven wordt als er geen methode of aanpak komt het niet meer controleerbaar zal zijn of er wordt gecyberpest. Nu is het al bijna oncontroleerbaar, er is te weinig grip op. De kinderen zijn veel beter op de hoogte van de technische wereld. Zij groeien hier mee op. Uiteindelijk zal het cyberpesten dus alleen maar erger worden wanneer geen passende methode zal worden toegepast. Het is achter de feiten aan lopen.

Vroeger hoorde men erbij wanneer mee gedaan werd met de mode, nu hoort iemand erbij als je eigen grenzen verlegt via internet.

Vervolg

De directrice vindt het geen goed idee om enquêtes af te nemen. De reden hiervoor is dat kinderen al belast worden met veel enquêtes.

Wel wordt aangeboden om met kleine groepjes kinderen om tafel te gaan en om hen te bevragen over cyberpesten. Daarnaast vindt in de week van 20 januari een bijeenkomst plaats met de leerlingenraad en ouderraad. De mogelijkheid wordt geboden om hierbij aan te sluiten en het onderwerp met hen te bespreken.

Overleg Leerlingenraad Comenius College Cyberpesten

Datum:

21 januari 2014, 11.20 – 12.00

Locatie:

Comenius College

Aanwezig:

Veronica Pors (directrice Comenius College Beroepsonderwijs), Kim Rietkerken (stagiaire BCO – Veiligheid) en kinderen van de leerlingenraad (+-8).

Onderwerp:

Cyberpesten

Gebeurtenissen van Cyberpesten bij kinderen uit de leerlingenraad, of in omgeving

Een jongen (15) van de leerlingenraad is zelf gepest via Twitter. Heeft zijn account uiteindelijk verwijderd en zijn ouders ingelicht. Hij heeft een nieuwe telefoon en wordt niet meer gepest. Zijn vriendin van het IJsselcollege wordt nog wel gepest, zij wordt voornamelijk hoer genoemd. De aanleiding hiervoor is dat een filmpje van haar en haar ex vriend verspreidt is over internet (YouTube) terwijl zij seksuele handelingen verrichten. Ook verteld hij dat een vriend van hem zelfmoord heeft geprobeerd te plegen omdat hij zo erg gepest werd via Twitter. Hij durfde er niet mee naar zijn ouders en het werd alsmaar erger, inmiddels is het pesten gestopt.

Een meisje (16) uit de leerlingenraad heeft zelf geen ervaring met cyberpesten maar heeft het wel in haar omgeving mee gemaakt. Ze heeft zelf vroeger een meisje gepest, maar heeft hier heel veel spijt van. Nu komt zij komt voor degene op die gepest wordt.

Een ander meisje heeft zelf ook geen ervaring met cyberpesten maar heeft wel een filmpje gekregen van een stel die seksuele handelingen aan het verrichten waren in een kleedkamer. Dit is het hele internet over gegaan.

Hoe aangekeken wordt tegen cyberpesten door de leerlingen van de leerlingenraad

De hele leerlingenraad is het met elkaar eens (12 t/m 16) dat meisjes wat voorzichtiger moeten zijn met het verrichten van seksuele handelingen buiten de slaapkamer. Ook wordt het logisch gevonden dat een naaktfoto die verzonden wordt naar een partner geen goed idee is. Deze zal uiteindelijk op het internet belanden, waar heel Nederland hem kan zien.

Ook denkt de leerlingenraad dat cyberpesten vooral gebeurd door oudere jongens. Ze willen bewust met een meisje dat jonger is dan zij seksuele handelingen verrichten omdat zij volgens de leerlingenraad: ‘Snel geloven en bij de groep willen horen’. Gedacht wordt dat het te maken heeft met onzekerheid van voornamelijk meisjes dat zij zich zo snel laten ‘inpakken’ door een jongen.

Omvang van cyberpesten in Capelle aan den IJssel op middelbare scholen

Op de vraag hoe groot de omvang van cyberpesten is op middelbare scholen in Capelle aan den IJssel werd door de jongen gezegd dat deze veel groter is dan ouders denken. Op mijn vraag of ouders weten wat er speelt, of nog de helft niet weten werd volmondig gezegd dat ouders niets weten van wat er zoal speelt. Het probleem is veel groter dan vaak gedacht wordt.

Omgang van ouders met cyberpesten

Een meisje (15) uit de leerlingenraad geeft aan dat het ligt aan de thuissituatie hoe ouders omgaan met cyberpesten. Als er open gesproken wordt over dit soort gevoelige onderwerpen zal door het kind sneller aangegeven worden wanneer hij/zij op school wordt gepest. Wanneer er weinig gesproken wordt op school over dit soort gevoelige informatie zal ook niet snel aangegeven worden dat er wordt gepest. Buiten open gesprekken is het ook mogelijk dat het kind het niet tegen zijn ouders durft te vertellen vanwege bedreigingen door de dader.

Gevonden wordt ook dat het niet aan de cultuur ligt of er gepest wordt of niet. Vaak wordt gezegd door ouders: ‘Dat overkomt mijn kind niet’.

Omgang van school met cyberpesten

Wanneer er door de school meer aandacht gegeven wordt aan cyberpesten, bijvoorbeeld een uurtje in de week gesprekken over het onderwerp, zal volgens de leerlingenraad meer aangegeven worden of gecyberpest wordt of niet.

Interview Teamleider onderbouw IJssel College

Datum:

3 februari 2014, 12.45 – 13.45

Locatie:

IJssel College

Aanwezig:

Ruben Schoon (Teamleider onderbouw IJssel College), Thijs van der Voort (Teamleider onderbouw IJssel College) en Kim Rietkerken (stagiaire BCO – Veiligheid).

Onderwerp:

Cyberpesten

Inleiding

In het kader van mijn onderzoek heb ik een gesprek georganiseerd met Ruben Schoon, en Thijs van der Voort teamleiders onderbouw bij het IJssel College. Het IJssel College is een algemeen – bijzonder (openbare) scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs. Op de verschillende vestigingen in Capelle aan den IJssel worden de onderwijstypen pro, vmbo, havo en vwo aangeboden. De school heeft ongeveer 570 leerlingen.

Telefonisch contact

Eerder is door mij telefonisch contact gezocht met teamleider Ruben Schoon. Hij heeft toen aangegeven zich niet primair verantwoordelijk te voelen voor het cyberpesten. Op het IJssel College accepteren ze namelijk geen mobiel, dat maakt de kans minder groot dat het op school plaats vindt.

Huidige situatie

Vanuit de teamleiders wordt in het gesprek aangegeven dat het erg lastig is om vat te krijgen op het fenomeen. Het ouderwetse pesten is zichtbaar. Cyberpesten gebeurd en voor je het door hebt is het bekend op de hele school. De teamleiders zien graag een ontwikkeling, een tool, waardoor zij grip krijgen op de situatie.

De teamleiders zijn niet verbaasd wanneer er eventueel gedachtes tot zelfmoord zijn onder de gecyberpeste leerlingen. In het gesprek wordt duidelijk dat zij zich heel erg bewust zijn van wat er op school gebeurd. Alleen vinden zij dat er in Capelle aan den IJssel nog geen effectief middel bekend en toereikend genoeg is om het probleem aan te kunnen pakken. Voornamelijk wordt gemerkt dat ontzettend onhandig omgegaan wordt met het versturen van foto's. Bijvoorbeeld het sturen van foto's naar vriendjes, er wordt niet nagedacht over de mogelijke gevolgen hiervan. Zoals wat gebeurd er met deze foto's als het uit gaat? Het is al eens gebeurd dat een (naakt)foto op internet beland is.

Met het traditionele pesten konden dader en slachtoffer tegenover elkaar gezet worden om het uit te praten. Op het internet zijn er volgens de teamleiders zoveel toeschouwers (bystanders) die er verder mee gaan. Hierdoor is het niet meer met een gesprek op te lossen. Dit is ook de bron van het

probleem, vinden de teamleiders. Zij lopen hier ook vaak tegenaan en willen graag een middel om dit op te kunnen lossen. Hierbij is dan nog niet gesproken over de behoefte van de leerlingen op dit gebied. De teamleiders denken dat zovaak als er gepest wordt, er ook wordt gecyberpest. Hierin wordt door de teamleiders niet echt een onderscheidt gezien in mate van pesten door jongens of meisjes. Wel wordt gevonden dat naar mate het MSN langer bestaat leerlingen steeds meer accepteren van elkaar. Bepaalde opmerkingen en zinnen kunnen eigenlijk echt niet maar worden toch geaccepteerd. Dit wordt door de leerlingen MSN taal genoemd maar door de teamleiders wordt het beledigen gevonden.

Bystanders

Zoals al eerder aangegeven wordt door de teamleiders gevonden dat de bystanders het probleem zo groot laten worden. Het verschil tussen het gewone pesten en het cyberpesten is volgens de teamleiders dat er zo enorm veel toeschouwers zijn waar geen grip op is en waardoor het snel volledig kan escaleren.

Hoe wordt aangekeken tegen cyberpesten door de teamleiders

De teamleiders ontdekken door leerlingen steeds nieuwe vormen van Social Media terwijl zij zelf, vinden ze, ook goed op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen. Laatst zijn Instagram en Keek ontdekt, deze zijn direct door de teamleiders aangemaakt om te kunnen bekijken wat op deze Social Media allemaal gebeurd. Ook zijn al eerder een Facebook en Twitter account aangemaakt. Zij vinden het wel erg ver gaan om als school op Social Media leerlingen bewust te controleren.

De teamleiders hebben het idee dat de leerlingen niet snappen dat wat op internet gezet wordt overal ter wereld bekeken kan worden. In het gebruik van taal/MSN gaan ook heel veel dingen mis. Ruzies die hier ontstaan kunnen echt gaan over het wel of niet gebruiken van een bepaalde smiley. Hierin zit dus ook een kloof tussen wat vinden de leerlingen cyberpesten en wat is cyberpesten nu eigenlijk echt? De teamleiders vinden het in ieder geval wel een grote stad probleem.

De teamleiders vinden dat bepaald gedrag van het slachtoffer zou kunnen leiden tot pesten. Dit gedrag vertonen doe je dan

nog steeds niet expres. Het ligt er aan dat je wellicht anders bent opgevoed dan een ander. Door je aan te passen aan de overige leden van de groep waar jij mee om gaat, zal je minder worden gepest, denken de teamleiders. De minst aangepaste personen worden vaak gepest. Wanneer gepest wordt moet er ook gesproken worden over wat het slachtoffer gaat veranderen waardoor hij/zij minder gepest wordt. Wanneer een pesterij geconstateerd wordt worden altijd zowel leerlingen als ouders hierop aangesproken. Wat gebeurt er en wat gaan zowel het slachtoffer en de dader veranderen. Het pesten wordt volgens een van de teamleiders gedurende het jaar minder. In het begin van het jaar is het altijd een 'dingetje' hij kan de precieze oorzaak niet goed benoemen.

Ook wordt aangegeven dat geleerd wordt aan leerlingen dat ze hun prioriteiten moeten stellen. Wanneer iemand iets lelijks tegen hen zegt hoeft dat hen niet te schaden, als het iemand is waar ze verder toch niet veel binding mee hebben. De teamleiders geven aan dat ze de leerlingen leren deze personen te laten gaan en dat zij zich bezig moeten houden met dingen die voor hen belangrijk zijn. Wanneer de mensen die zij belangrijk vinden lelijk doen dan moet hier natuurlijk wel aandacht aan worden besteedt om te zorgen dat het stopt.

Omgang van ouders met cyberpesten

Controle op internet gebruik ligt toch primair bij de ouders vinden de teamleiders, zij zijn hier verantwoordelijk voor. Wanneer de teamleiders betrokken zijn bij een pesterij zullen zij wel het gesprek met ouders en leerlingen hierover aan gaan. Op het IJssel College wordt veel met ouders samen opgetreden.

Gevonden wordt dat de leerlingen allemaal minderjarig zijn en niet in staat zijn om de verantwoordelijkheden van een mobiele telefoon te dragen. Als voorbeeld wordt genoemd dat een kind ook niet zomaar in een auto mag rijden. Hier zijn ook eerst lessen voor nodig en uiteindelijk een examen. Ouders en leerlingen vinden het gebruik van een mobiele telefoon en/of internet volkomen normaal en denken er niet over na. Leerlingen kunnen alles vast leggen via filmpjes of foto's en met een of twee klikken op internet verspreiden.

Ouders zien door onwetendheid en ondoordachtheid niet wat er gebeurt op internet. Gevonden wordt dat er ook onderzoek gedaan moet worden naar het bewust maken van ouders over de gevaren van het internet. Als voorbeeld werd ook gegeven dat een kind die net kan fietsen toch ook in de buurt moet blijven en niet naar de andere kant van de stad mag fietsen, zo zou dit met een telefoon ook het geval moeten zijn.

Bewezen interventies uit het onderzoek

Zowel met het KiVA- programma als met de PRIMA- methode heeft het IJssel College geen ervaring. De teamleiders denken dat de kracht zit in het verlenen van nazorg. De vinger aan de pols houden, wat ben je de afgelopen tijd tegen gekomen en hoe heb je hier op gereageerd. Leerlingen moeten zich veilig voelen om een actieve rol te nemen en op een preventieve manier elkaar durven aan spreken.

Capaciteit voor de uitvoering

Het is voor de teamleiders lastig om te bekijken of er capaciteit is om een interventie uit te voeren omdat de kosten van de interventies niet bekend zijn. Goede interventies moeten ook betaalbaar zijn. Bereidheid is er wel om budget vrij te maken zodat een interventie toegepast kan worden om afname te realiseren. Neemt niet weg dat er naast de afname van cyberpesten nog meer kritische punten liggen op het IJssel College waar afname in gerealiseerd moet worden. Het is moeilijk om de uitvoering van een interventie vast te leggen in een lestijd. Het zou eventueel weg gezet kunnen worden bij één persoon of meerdere personen, de teamleiders vinden het wel heel belangrijk dat er wat met het cyberpesten gebeurt. Hierin moeten dus keuzes gemaakt worden.

Afname door methode

De teamleiders zijn van mening dat door het toepassen van een van de interventies het cyberpesten zeker af zal nemen.

Passende methode in de toekomst

De teamleiders zijn heel nieuwsgierig naar de toekomstige ontwikkeling van cyberpesten. De teamleiders kunnen namens de gehele leiding spreken dat ze vinden dat er iets met gebeuren betreffende dit onderwerp, al is het alleen al lessen over omgang met internet. Het is vaak niet eens het

pesten, het is voornamelijk wat is nu slim om op internet te plaatsen en wat niet? Zoals naaktfoto's versturen en niet nadenken over wat de gevolgen hiervan kunnen zijn. Dat is ook een stukje bewustwording van ouders. Hebben ze nu echt alle middelen nodig die ze nu hebben? Een mobiele telefoon waarmee een sms gestuurd kan worden of gebeld kan worden vinden de teamleiders voor een bepaalde leeftijdscategorie leerlingen voldoende. Vertrouwen moet gewonnen worden in plaats van dat kinderen meteen zonder er moeite voor te hoeven doen een mobiele telefoon met internet krijgen.

Toename zonder methode

De toekomst wordt niet heel veel anders gezien als dat hij nu is door de teamleiders. Gedacht wordt dat cyberpesten een ding is van deze generatie. De kinderen van nu groeien er mee op dus voor hen wordt het ook steeds makkelijker om er mee om te gaan. Hierin wordt nu een piek gezien maar in de toekomst zal dit volgens de teamleiders weer afnemen en stabiel worden.

Vervolg

Zowel op school als thuis moet het gebruik van internet en mobiele telefoon worden afgebakend, grenzen moeten worden gesteld. Het wordt egoïsme van ouders gevonden als leerlingen te lang op internet zitten. Houdt regels en discipline. Gedacht wordt aan een golf beweging, vroeger werd gekeken naar hoe streng iedereen was, nu wordt gedacht dat iedereen te soft is en wordt iedereen weer streng.

Interview Vestigingsleider onderbouw Accent College

Datum:

13 februari 2014, 09.45 – 10.15

Locatie:

Accent College

Aanwezig:

Dick Everts (Vestigingsleider Accent) en Kim Rietkerken (stagiaire BCO – Veiligheid).

Onderwerp:

Cyberpesten

Inleiding

In het kader van mijn onderzoek heb ik een gesprek georganiseerd met Dick Everts, vestigingsleider bij het Accent. Het Accent is een christelijke scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs. Bij het Accent horen vier scholen voor praktijkonderwijs (PrO): Centrum, Delfshaven, Capelle aan den IJssel en Hoogvliet. Op de verschillende vestigingen worden de onderwijstypen LWOO en VMBO aangeboden. Accent PrO Capelle aan den IJssel is een kleine school: circa 155 leerlingen.

Huidige situatie

Het Accent College is de enige school die al werken met een aanpak tegen cyberpesten op een andere vestiging. Deze aanpak zal begin volgend jaar ook toe gepast gaan worden in deze vestiging. De aanpak is gekocht van Digital Playground. Digital Playground houdt zich al sinds 1998 bezig met het ontwikkelen van mediawijsheid van jongeren (al bestond die term toen nog lang niet). Om kritisch met media om te gaan, wordt door Digital Playground eerst uitgelegd hoe media wordt gemaakt in een workshop. Voor mediawijsheid op school zelf worden nu Online Lessen gegeven op het Accent College over mediawijsheid. De lessenserie is geschikt voor havo en hoger. Kinderen leggen de lat voor zichzelf steeds hoger in het feit wat zij pesten vinden of niet. De vestigingsleider geeft aan dat een cyberpesterij al een aantal keer enorm uit de hand gelopen is. Ouders van het slachtoffer kunnen wanneer zij met ouders van een dader om tafel gezet worden nogal op een primaire manier reageren waardoor zij dit dus niet op deze manier aanpakken. Ouders en kinderen worden apart benaderd maar het doel blijft uiteindelijk wel hetzelfde, dit is ervoor zorgen dat het helemaal uitgesproken wordt. Hier wordt veel tijd en energie in gestoken. Gesproken wordt wel van een grote stad probleem door de vestigingsleider.

Hoe wordt aangekeken tegen cyberpesten door de vestigingsleider

De vestigingsleider geeft aan dat hij denkt dat de kloof tussen de ouders en de kinderen nu groot is, waardoor zowel de ouders als de kinderen niet beseffen hoe snel alles gaat op internet. Voordurend worden er door de vestigingsleider in school cyberpesterijen geconstateerd. De ruzie ontstaat na school en gaat de school in en gaat via Social Media verder, bijvoorbeeld via Facebook. De manier van pesten wordt door de vestigingsleider zo anders gevonden in deze tijd. Het is natuurlijk makkelijk dan iemand in persoon pesten.

Omgang van ouders met cyberpesten

Het account op Facebook wordt door veel kinderen verwijderd op dit moment, omdat ouders ook een account hebben. De vestigingsleider geeft aan dat de kinderen het niet fijn vinden om gecontroleerd te worden. Sterker nog, hij geeft aan dat zij niet gecontroleerd willen worden en dat hij dat zelf ook niet wilde vroeger. Dit hoort volgens hem bij de puberale

face. Alleen de bijkomstigheid dat Social Media in deze tijd zo populair is is vervelend. Op deze manier is het gemakkelijk om iemand tot op het bot af te zagen op deze manier. Ook kan het veel makkelijker worden gedeeld met anderen.

Bewezen interventies uit het onderzoek

De vestigingsleider was nog niet bekend met de voorgelegde interventies. Voor het eerste contact dat ik heb gehad met de vestigingsleider van het Accent college zijn zij ingehaald door een nieuwe ontwikkeling, deze is al in de huidige situatie uitgelegd.

Capaciteit voor de uitvoering

De vestigingsleider geeft aan dat volgend jaar gaat al een project gaat draaien betreft cyberpesten. Dit zal gebeuren in klas één en twee. Dit zorgt ervoor dat de interventies die ik voorgelegd heb lastig uit te voeren zijn, omdat het dan in combinatie zou moeten. Uiteindelijk wilde de vestigingsleider na uitleg van de interventies deze graag nog eens nader bekijken om er zo achter te komen of een van deze interventies niet geschikter is om uit te voeren op de school. Deze interventies heb ik dan ook na ons gesprek nog eens via de mail verzonden.

Afname door methode

De vestigingsleider is van mening dat door het toepassen van een van de interventies het cyberpesten zeker af zal nemen.

Toename zonder methode

Gezien de situatie van nu, zal het cyberpesten zonder interventie zeker toenemen in de toekomst. Op dit gebied van de vestigingsleider zeker dat er iets moet gebeuren.

Vervolg

De enquêtes zullen op het Accent College worden afgenomen om hierna te kunnen bekijken wat de meest effectieve manier is om het cyberpesten aan te pakken. De vestigingsleider is heel nieuwsgierig naar de uitkomsten van de enquêtes.

Enquête, Cyberpesten in Capelle aan den IJssel

In opdracht van gemeente Capelle aan den IJssel en de Haagse Hogeschool houd ik een onderzoek dat zich richt op jongeren. Ik ben vierde jaars studente Integrale Veiligheidskunde in Den Haag en ter afronding van mijn opleiding heb ik een onderzoek opgezet waarin ik onder andere de omvang van cyberpesten binnen Capelle aan den IJssel wil bekijken.

Voor je ligt een vragenlijst die zich richt op jongeren en internet. De vragenlijst bestaat uit verschillende delen, waarbij over elk onderwerp een aantal vragen wordt gesteld. De vragen zullen gaan over je internetgebruik, de ervaringen die je hebt op het internet en buiten het internet om en over je ouders, broer(s) en zus(sen) en vrienden.

Nog voor het invullen van de vragenlijst is het belangrijk dat je weet dat de **vragenlijst volstrekt anoniem wordt behandeld**. Dit betekent dat je nergens je naam hoeft in te vullen, waardoor achteraf niemand weet van wie de ingevulde vragenlijst is. Noch ik, noch de leraren / leraressen van jouw school, komen er achter van wie de ingevulde vragenlijsten zijn.

Tot slot wil ik je vragen om de vragen en alle bijbehorende antwoordcategorieën eerst goed door te lezen om ze vervolgens zorgvuldig en naar eerlijkheid in te vullen. Sla geen vragen over. Vul de antwoordcategorie in door het rondje voor het antwoord zwart te maken of er een kruisje in te zetten. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 20 minuten duren.

Succes met het invullen en bedankt voor de moeite!

Kim Rietkerken

Algemeen

1. Ik ben een

- ☐ Jongen
- ☐ Meisje

2. Ik ben _____jaar.

3. Waar ben je geboren?

4. Welke elektronische middelen gebruik jij? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Computer
- ☐ Computer met internet verbinding
- ☐ Computer zonder internet verbinding
- ☐ Laptop
- ☐ Laptop met internet verbinding
- ☐ Laptop zonder internet verbinding
- ☐ Tablet
- ☐ Tablet met internet verbinding
- ☐ Tablet zonder internet verbinding
- ☐ Mobiele telefoon
- ☐ Mobiele telefoon waarmee je alleen kunt bellen en smsen
- ☐ Mobiele telefoon waarmee je naast bellen en smsen ook foto's kunt maken en filmen
- ☐ Mobiele telefoon waarmee je naast bellen, smsen, foto's en films maken ook op internet kunt
- ☐ Anders, namelijk _____

5. Hoeveel tijd per dag gebruik jij de computer?

- ☐ 0 – 2 uur
- ☐ 2 – 5 uur
- ☐ 5 – 8 uur
- ☐ 8 – 12 uur
- ☐ Meer dan 12 uur

6. Hoeveel tijd per dag gebruik jij een laptop?

- ☐ 0 – 2 uur
- ☐ 2 – 5 uur
- ☐ 5 – 8 uur
- ☐ 8 – 12 uur
- ☐ Meer dan 12 uur

7. Hoeveel tijd per dag gebruik jij een tablet?

- ☐ 0 – 2 uur
- ☐ 2 – 5 uur
- ☐ 5 – 8 uur
- ☐ 8 – 12 uur
- ☐ Meer dan 12 uur

8. Hoeveel tijd per dag gebruik jij een mobiele telefoon?

- ☐ 0 – 2 uur
- ☐ 2 – 5 uur
- ☐ 5 – 8 uur
- ☐ 8 – 12 uur
- ☐ Meer dan 12 uur

9. Wanneer en waar maak jij het meest gebruik van de elektronische middelen?

- ☐ Thuis
- ☐ Op school
- ☐ In de bibliotheek
- ☐ Bij vrienden
- ☐ Tijdens het reizen met openbaar vervoer
- ☐ Anders, namelijk _____

10. Waarvoor gebruik je de elektronische middelen het meeste? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Huiswerk
- ☐ Gamen (=spelletjes spelen)
- ☐ Chatten
- ☐ E-mailen
- ☐ Social Media (zoals: Facebook, Twitter en YouTube)
- ☐ Informatie opzoeken
- ☐ Films bekijken
- ☐ Muziek luisteren
- ☐ Films downloaden
- ☐ Muziek downloaden
- ☐ Skype
- ☐ Pingen
- ☐ Whatsapp
- ☐ Sms
- ☐ Bellen
- ☐ Anders, namelijk _____

11. Van welke Social Media maak jij gebruik? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Twitter
- ☐ Instagram
- ☐ Facebook
- ☐ MSN
- ☐ YouTube
- ☐ Skype
- ☐ Tumblr
- ☐ Ik gebruik geen Social Media
- ☐ Anders, namelijk _____

12. Wat denk je: hoeveel kinderen uit de klas worden of zijn op internet of via de mobiele telefoon gepest?

- ☐ Niemand
- ☐ 1 – 2 kinderen
- ☐ 2 – 5 kinderen
- ☐ 5 – 8 kinderen
- ☐ 8 – 10 kinderen
- ☐ Meer dan 10 kinderen

Hieronder worden een aantal situaties omschreven. Lees ze goed en omcirkel daarna op welke manier je **dit schooljaar (van af 2 september 2013 tot nu)** met deze situaties in aanraking gekomen bent.

Omcirkel of, en hoe vaak deze zaken jou zijn overkomen tijdens dit schooljaar.

		Nooit/ Niet dat ik weet	Een of twee keer	Elke maand	Elke week	Een aantal keer per week
13.	Iemand heeft in mijn mailbox of Messenger ingebroken en mijn paswoord veranderd.	0	1	2	3	4
14.	Iemand heeft mij opzettelijk een virus doorgestuurd.	0	1	2	3	4
15.	Iemand heeft ingebroken in mijn computer en persoonlijke informatie gestolen.	0	1	2	3	4
16.	Iemand heeft mij enorm veel of grote berichten gestuurd om mijn computer vast te laten lopen.	0	1	2	3	4
17.	Iemand heeft mij beledigd of bedreigd via internet of mobiele telefoon.	0	1	2	3	4
18.	Iemand heeft mij bedreigende foto's of plaatjes doorgestuurd.	0	1	2	3	4
19.	Iemand heeft mij zonder dat ik het wilde seksueel getinte foto's of plaatjes doorgestuurd.	0	1	2	3	4
20.	Iemand heeft mij buitengesloten uit een online groep.	0	1	2	3	4
21.	Iemand heeft privé dingen en/of dingen waar ik mij voor schaam, verspreid via internet of mobiele telefoon.	0	1	2	3	4
22.	Iemand heeft mij misleid door te doen alsof hij/zij iemand anders was.	0	1	2	3	4
23.	Iemand heeft ingebroken in mijn e-mail of messenger en berichten gestuurd naar mijn contactpersonen.	0	1	2	3	4
24.	Iemand heeft op een website een stemming gehouden over hoe leuk of mooi ik al dan niet ben.	0	1	2	3	4
25.	Iemand heeft dingen die ik hem in vertrouwen vertelde, op een website geplaatst of doorgestuurd naar anderen via mobiele telefoon of internet.	0	1	2	3	4
26.	Iemand heeft roddels verspreid over mij via internet of mobiele telefoon.	0	1	2	3	4

Omcirkel of, en hoe vaak jij deze zaken hebt gedaan tijdens dit schooljaar.

		Nooit	Een of twee keer	Elke maand	Elke week	Een aantal keer per week
27.	Ik heb in iemands mailbox of Messenger ingebroken en het paswoord veranderd.	0	1	2	3	4
28.	Ik heb iemand opzettelijk een virus doorgestuurd.	0	1	2	3	4
29.	Ik heb ingebroken in iemands computer en persoonlijke informatie gestolen.	0	1	2	3	4
30.	Ik heb iemand enorm veel of grote berichten gestuurd om zijn/haar computer vast te laten lopen.	0	1	2	3	4
31.	Ik heb iemand beledigd of bedreigd via internet of mobiele telefoon.	0	1	2	3	4
32.	Ik heb iemand bedreigende foto's of plaatjes doorgestuurd.	0	1	2	3	4
33.	Ik heb iemand zonder dat die het wilde seksueel getinte foto's of plaatjes doorgestuurd.	0	1	2	3	4
34.	Ik heb iemand buitengesloten uit een online groep.	0	1	2	3	4
35.	Ik heb privé dingen en/of dingen waar ik mij voor schaam, verspreid via internet of mobiele telefoon.	0	1	2	3	4
36.	Ik heb iemand misleid door te doen alsof ik iemand anders was.	0	1	2	3	4
37.	Ik heb ingebroken in iemands e-mail of messenger en berichten gestuurd naar zijn/haar contactpersonen.	0	1	2	3	4
38.	Ik heb op een website een stemming gehouden over hoe leuk of mooi iemand al dan niet is.	0	1	2	3	4
39.	Ik heb dingen die mij in vertrouwen verteld werden, op een website geplaatst of doorgestuurd naar anderen via mobiele telefoon of internet.	0	1	2	3	4
40.	Ik heb roddels verspreid over iemand via internet of mobiele telefoon.	0	1	2	3	4

Omcirkel of, en hoe vaak jij deze zaken hebt gedaan tijdens dit schooljaar.

		Nooit	Een of twee keer	Elke maand	Elke week	Een aantal keer per week
41.	Er werd in iemands mailbox of Messenger ingebroken en het paswoord werd veranderd.	0	1	2	3	4
42.	Er werd opzettelijk een virus doorgestuurd naar iemand.	0	1	2	3	4
43.	Er werd ingebroken in iemands computer en persoonlijke informatie gestolen.	0	1	2	3	4
44.	Er werd enorm veel of grote berichten naar iemand gestuurd om zijn/haar computer te laten vastlopen.	0	1	2	3	4
45.	Iemand werd beledigd of bedreigd via internet of mobiele telefoon.	0	1	2	3	4
46.	Er werden bedreigende foto's of plaatjes naar iemand doorgestuurd.	0	1	2	3	4
47.	Er werden seksueel getinte foto's of plaatjes naar iemand doorgestuurd zonder dat die het wilde.	0	1	2	3	4
48.	Iemand werd buitengesloten uit een online groep.	0	1	2	3	4
49.	Er werden privé dingen en/of beschamende dingen over iemand verspreid via het internet of mobiele telefoon.	0	1	2	3	4
50.	Iemand werd misleid doordat een ander persoon deed alsof hij/zij iemand anders was.	0	1	2	3	4
51.	Er werd ingebroken in iemand e-mail of messenger en berichten gestuurd naar zijn/haar contactpersonen.	0	1	2	3	4
52.	Er werd op een website een stemming gehouden over hoe leuk of mooi iemand al dan niet is.	0	1	2	3	4
53.	Dingen die in vertrouwen verteld werden, zijn op een website geplaatst of doorgestuurd naar anderen via mobiele telefoon of internet.	0	1	2	3	4
54.	Er werden roddels verspreid over iemand via internet of mobiele telefoon.	0	1	2	3	4

De volgende vragen handelen specifiek over cyberpesten. Om precies te weten wat juist is, heb ik hieronder een uitleg geplaatst.

“Cyberpesten, is pesten via het internet of mobiele telefoon. Het ontvangen van pestmails, het uit gescholden worden via SMS/Whatsapp of MSN. Kinderen die onder jouw naam andere mensen uitschelden over het internet, bijvoorbeeld door je MSN-account te hacken of uit jouw naam (via een speciale site) mailtjes te sturen naar anderen, valt allemaal onder cyberpesten. Andere mensen kunnen foto’s, filmpjes of persoonlijke informatie van jou op sites plaatsen (zoals YouTube en Facebook) waar je ze niet wilt hebben. Ook worden kinderen via internet of mobiele telefoon vaak langdurig lastiggevalen.”

Slachtoffer

Omcirkel of kruis aan:

		Nooit	Een of twee keer	Elke maand	Elke week	Een aantal keer per week
55.	Ik ben dit schooljaar gecyberpest:	0	1	2	3	4

Indien je nooit omcirkelt hebt, ga dan door naar vraag 61 (volgende onderdeel).

56. Door wie werd je gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Door een jongen
- ☐ Door een meisje
- ☐ Door een groep jongens
- ☐ Door een groep meisjes
- ☐ Door een groep jongens en meisjes
- ☐ Door iemand uit mijn jaar
- ☐ Door iemand uit een hogere klas
- ☐ Door iemand uit een lagere klas
- ☐ Door iemand van een andere school
- ☐ Door iemand van mijn school
- ☐ Door iemand die ik alleen ken van het internet
- ☐ Door onbekenden
- ☐ Ik weet het niet
- ☐ Anders, namelijk _____

57. Hoe werd je gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Mobiele telefoon
- ☐ MSN
- ☐ Forum
- ☐ Website
- ☐ E-mail
- ☐ Chatroom
- ☐ Blog
- ☐ Facebook
- ☐ Twitter
- ☐ YouTube
- ☐ Anders, namelijk _____

		Niet erg		Erg		Heel erg
58.	Hoe erg vond je het cyberpesten?	0	1	2	3	4

		Geen impact		Impact		Veel impact
59.	Hoe groot was de impact (effect) van het cyberpesten op jou?	0	1	2	3	4

60. Hoe heb je gereageerd op het cyberpesten? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Genegeerd
- ☐ De pester geblokkeerd of verwijderd
- ☐ Terug gepest
- ☐ Hulp van vriend(inn)en gevraagd
- ☐ Hulp van ouders gevraagd
- ☐ Hulp van leraar gevraagd
- ☐ Hulp van vertrouwenspersoon op school gevraagd
- ☐ Het pestbericht opgeslagen
- ☐ Aangifte bij de politie gedaan
- ☐ Bericht gestuurd naar de beheerder van de website
- ☐ Anders, namelijk _____

Pester

		Nooit	Een of twee keer	Elke maand	Elke week	Een aantal keer per week
61.	Ik heb dit schooljaar anderen gecyberpest:	0	1	2	3	4

Indien je nooit omcirkelt hebt, ga dan door naar vraag 70 (volgende onderdeel).

62. Wie heb je gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Een jongen
- ☐ Een meisje
- ☐ Een groep jongens
- ☐ Een groep meisjes
- ☐ Een groep jongens en meisjes
- ☐ Iemand uit mijn jaar
- ☐ Iemand uit een hogere klas
- ☐ Iemand uit een lagere klas
- ☐ Iemand van een andere school
- ☐ Iemand van mijn school
- ☐ Iemand die ik alleen ken van het internet
- ☐ Onbekenden
- ☐ Ik weet het niet
- ☐ Anders, namelijk _____

63. Hoe heb je gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Mobiele telefoon
- ☐ MSN
- ☐ Forum
- ☐ Website
- ☐ E-mail
- ☐ Chatroom
- ☐ Blog
- ☐ Facebook
- ☐ Twitter
- ☐ YouTube
- ☐ Anders, namelijk _____

64. Waarom heb je gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Omdat ik mij verveelde
- ☐ Omdat ik het grappig vond
- ☐ Omdat ik wraak wilde nemen
- ☐ Omdat ik macht wilde hebben
- ☐ Omdat het van mij werd verwacht
- ☐ Omdat ik aandacht van anderen wilde
- ☐ Anders, namelijk _____

		Niet erg		Erg		Heel erg
65.	Hoe erg vond je het cyberpesten?	0	1	2	3	4

		Geen impact		Impact		Veel impact
66.	Hoe groot denk je dat de impact (effect) van het cyberpesten op het slachtoffer was?	0	1	2	3	4

67. Heb je ooit wel eens iemand geplaagd op internet die dit pesten vond?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

68. Wat heb je er toen aan gedaan?

- ☐ Sorry gezegd, want het was niet de bedoeling om te pesten
- ☐ Niks gezegd, de ander moet maar begrijpen dat het plagen was
- ☐ Anders, namelijk _____

69. Als de kans om betrap te worden tijdens het cyberpesten groter was geweest toen je pestte had je het dan ook gedaan?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Getuigen

		Nooit	Een of twee keer	Elke maand	Elke week	Een aantal keer per week
70.	Ik ben dit schooljaar getuige geweest van cyberpesten:	0	1	2	3	4

Indien je nooit omcirkelt hebt, ga dan door naar vraag 77.

71. Wie werd er gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Een jongen
- ☐ Een meisje
- ☐ Een groep jongens
- ☐ Een groep meisjes
- ☐ Een groep jongens en meisjes
- ☐ Iemand uit mijn jaar
- ☐ Iemand uit een hogere klas
- ☐ Iemand uit een lagere klas
- ☐ Iemand van een andere school
- ☐ Iemand van mijn school
- ☐ Iemand die ik alleen ken van het internet
- ☐ Onbekenden
- ☐ Ik weet het niet
- ☐ Anders, namelijk _____

72. Wie cyberpeste er? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Een jongen
- ☐ Een meisje
- ☐ Een groep jongens
- ☐ Een groep meisjes
- ☐ Een groep jongens en meisjes
- ☐ Iemand uit mijn jaar
- ☐ Iemand uit een hogere klas
- ☐ Iemand uit een lagere klas
- ☐ Iemand van een andere school
- ☐ Iemand van mijn school
- ☐ Iemand die ik alleen ken van het internet
- ☐ Onbekenden
- ☐ Ik weet het niet
- ☐ Anders, namelijk _____

73. Hoe werd er gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Mobiele telefoon
- ☐ MSN
- ☐ Forum
- ☐ Website
- ☐ E-mail
- ☐ Chatroom
- ☐ Blog
- ☐ Facebook
- ☐ Twitter
- ☐ YouTube
- ☐ Anders, namelijk _____

74. Wat was toen je reactie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Ik heb meegedaan met de pester
- ☐ Ik heb het slachtoffer geholpen
- ☐ Ik heb het gemeld bij een volwassenen
- ☐ Ik heb mee gelachen
- ☐ Ik heb er naar gekeken
- ☐ Ik heb er niets aan gedaan
- ☐ Anders, namelijk _____

		Niet erg		Erg		Heel erg
75.	Hoe erg vond je het cyberpesten toen?	0	1	2	3	4

		Geen impact		Impact		Veel impact
76.	Hoe groot was de impact (effect) van het cy-berpesten op het slachtoffer?	0	1	2	3	4

Indien je bij vraag 70 nooit omcirkelt hebt, ga dan door met vraag 77, hieronder.

		Niet erg		Erg		Heel erg
77.	Hoe erg vind je cyberpesten?	0	1	2	3	4

		Zeer goed	Goed	Redelijk	Matig	Slecht
78.	Hoe vind jij dat de leraren op school met cy-berpesten om gaan?	0	1	2	3	4

Aanpak van cyberpesten

De volgende vragen handelen specifiek over een aanpak van cyberpesten. Om precies te weten wat juist is, heb ik hieronder een uitleg geplaatst.

“Bij de KiVa- Methode worden over een jaar verspreid tien lessen gegeven over thema’s zoals, communicatie, respect en (het herkennen, oplossen en voorkomen van) pesten. In de lessen wordt gewerkt aan de kennis, vaardigheden en houding van leerlingen ten aanzien van pesten. De kennis en vaardigheden uit de KiVa-lessen worden geoefend en toegepast in een interactief computerspel: het KiVa-spel. Leerlingen kunnen dit spel zelfstandig (thuis of op school) spelen. De lessen zijn gericht op het oplossen van pesten niet op het pestgedrag zelf.

	Zeer goed	Goed	Redelijk	Matig	Slecht
79. Hoe sta je er tegenover als deze aanpak tegen cyberpesten wordt gebruikt op school?	0	1	2	3	4
80. Ben jij bereid mee te werken aan deze aanpak?	0	1	2	3	4
81. Hoe zullen klasgenoten reageren op deze aanpak tegen cyberpesten?	0	1	2	3	4

De volgende vragen handelen specifiek over een aanpak van cyberpesten. Om precies te weten wat juist is, heb ik hieronder een uitleg geplaatst.

“De PRIMA-methode is verspreid over twee schooljaren en richt zich eerst op leerlingen en daarna op ouders van leerlingen. In de methode wordt onderscheidt gemaakt in drie niveaus: schoolniveau, groepsniveau en individueel niveau. Bij alle niveaus staat het verminderen van pestgedrag centraal. Bij de methode worden klassikaal regels over pesten in de groep opgesteld. Wanneer er tijdens deze twee jaar gepest wordt, wordt dit bijgehouden in een logboek. Ook hoort bij deze methode het volgen van een lessenserie over pesten bij.”

	Zeer goed	Goed	Redelijk	Matig	Slecht
82. Hoe sta je er tegenover als deze aanpak tegen cyberpesten wordt gebruikt op school?	0	1	2	3	4
83. Ben jij bereid mee te werken aan deze aanpak?	0	1	2	3	4
84. Hoe zullen klasgenoten reageren op deze aanpak tegen cyberpesten?	0	1	2	3	4

85. Heb je nog opmerkingen of tips die jij aan mij kwijt wilt naar aanleiding van dit onderzoek?

Bedankt voor je medewerking!

Vragen	Comenius College	IJssel College	Accent College
Omgang met cyberpesten op school	School maakt gebruik van een Twitter account, Facebook ac-count en een instagram account. Op deze manier worden jonge-ren gecontroleerd. Jongeren zelf weten dit maar weten de naam van de accounts niet.	Instagram en keek zijn aangemaakt door deze school, zij voelen zich niet primair verantwoorde-lijk. Maar wanneer cyberpesten wordt geconsta-teerd wordt een gesprek met ouders en kinderen aangegaan. Geleerd wordt aan kinderen dat zij prioriteiten moeten stellen wat ze belangrijk vin-den. Teamleiders denken dat pesten vooral ge-beurd omdat personen zich niet aanpassen aan de overige leden van de groep.	Op deze school worden media wijsheid lessen gegeven. De naam zegt het eigenlijk al, deze lessen zijn er om leerlingen bewust te maken van media.
Rolverdeling	Aangegeven wordt dat cyber-pesten hier vooral gebeurt door meisjes.	Gevonden wordt dat het probleem vooral door omstanders groot gemaakt wordt, gepest door voornamelijk meisjes.	Gevonden wordt dat het cyber-pesten vaak een verlengstuk is, vaak ontstaat het na school en gaat via Social Media de school in. Makkelijker dan in person pesten, voornamelijk door meisjes.
Herkenning cyberpesten 12-14 jaar, VMBO	Gezien wordt dat gereageerd wordt vanuit primair gedrag, hierdoor kan dat het zich meer voordoet op lager niveau, qua leeftijd wordt geen patroon ge-zien.	Hier wordt geen herkenning in gezien.	Hier wordt geen herkenning in ge-zien.
Oplossingsrichtingen	Interventie wellicht combineren met: Helden in de wijk Maatschappelijke stage Scouting wordt benoemd als goede basis hier wordt geleerd samen te werken.	Zowel thuis als op school moeten grenzen worden gesteld in het gebruik van telefoon. Het wordt egoïsme van ouders gevonden als leerlingen te lang op internet zitten. Regels en discipline wor-den belangrijk gevonden.	Ouders kunnen nogal op een pri-maire manier reageren dus wor-den veelal niet gezamenlijk om ta-fel gezet wanneer een cyberpesterij zich heeft voorge-daan. Worden apart benaderd.
Omgang met cyberpesten door ouders	Ouders weten de helft niet wordt aangegeven. Stellen hier dus ook geen regels op in.	Ouders primair verantwoordelijk. Jongeren niet in staat om verantwoordelijkheden van telefoon te dragen. Ouders moeten hierin regels stellen, zo-wel jongeren als ouders vinden op dit moment het gebruik van een mobiele telefoon volkomen nor-maal en denken hier niet voldoende over na.	Kinderen verdwijnen op facebook via de achterdeur op dit moment, omdat ouders zich aan melden om hun kinderen in de gaten te hou-den. De v
Herkenning gevonden inter-venties	Interventies nog niet bekend bij deze school.	Interventies nog niet bekend bij deze school.	Interventies nog niet bekend bij deze school.
KiVa of PRIMA	Meeste wordt gevoeld voor de PRIMA-methode omdat deze over twee jaar verspreidt is en gedacht wordt dat er op deze manier meer blijft hangen.	Vertegenwoordigers denken aan PRIMA-metho-de. Ook denken ze dat de kracht zit in het verle-nen van nazorg. Vinger aan de pols houden, wat is er de afgelopen tijd gebeurd en hoe is hier mee om gegaan. Actievere rol en preventief elkaar pro-beren aan te spreken.	Lastig wordt het gevonden om hier een keuze tussen te maken, meeste wordt geneigd naar de PRIMA-methode.
Capaciteit voor uitvoering van interventies	Door tijdgebrek staat lespro-gramma al onder druk dus erg lastig om een interventie toe te passen. Voelt wel iets voor een combinatie van methodes zoals Helden in de wijk, dat voorheen ook gesubsidieerd werd.	De definitieve kosten van de interventies zijn niet bekend, dit maakt het lastig om een beslissing te nemen. Bereidheid om budget vrij te maken voor een interventie is er wel. Moeilijk wordt het om vast te legen in lestijd omdat dit al krap is.	Volgend jaar zal een project gaan draaien op school betreffende cy-berpesten. Dit zal gebeuren in klas 1 en 2. Dit zorgt ervoor dat de in-terventies die voorgelegd zijn las-tig uitvoerbaar zijn omdat hier geen tijd voor is, het zou eventue-eel in combinatie kunnen.
Afname door interventie	Ja	Ja	Ja
Overig		Zien verschuiving in wat geaccepteerd wordt van leerlingen onder elkaar, wat wij beledigend erva-ren wordt door jongeren normaal gevonden.	Geeft aan dat een cyberpesterij al eens flink uit de hand gelopen is. Wordt wel een grote stad pro-bleem genoemd.

Aantal personen per school per leeftijd en sekse

Comenius College			
Leeftijd	J	M	Totaal
12	15	18	33
13	27	47	74
14	37	75	112
Totaal: 219	Enquête afgenomen: 43		

IJssel College			
Leeftijd	J	M	Totaal
12	10	14	24
13	38	45	83
14	50	54	104
Totaal: 211	Enquête afgenomen: 46		

Accent College			
Leeftijd	J	M	Totaal
12	3	3	6
13	24	7	31
14	25	10	35
Totaal: 72	Enquête afgenomen: 33		

Totaal: 219	Enquête afgenomen: 43
Totaal: 211	Enquête afgenomen: 46
Totaal: 72	Enquête afgenomen: 33

Totaal: 502	Enquête afgenomen: 122
-------------	------------------------

Colofon

Student

Kim Rietkerken
Lavendelveld 1
3124 CH Schiedam
T. 010 284 8104
T. 06 20 28 88 86 (privé)
E. K.Rietkerken@capelleaandenijssel.nl
E. Kimrietkerken@hotmail.com (privé)

Opdrachtgever

Gemeente Capelle aan den IJssel
F.E. van Boven (Frank)
Beleidsadviseur Veiligheid
Rivierweg 111
2903 AR Capelle aan den IJssel
T. 010 284 8414
E. f.e.van.boven@capelleaandenijssel.nl

Opleiding

Haagse Hogeschool
Johanna Westerdijkplein 75
2521 EN Den Haag

Academie Bestuur, Recht en Veiligheid
Integrale Veiligheidskunde
Afstudeerbegeleider: Fenna van Marle
T. 070 445 7446
E. F.C.M.vanMarle@hhs.nl

